

חידושי תנ"ך ראייתי לכתוב איזה דקדוקים הנראים חוש"ה אל העין באיזה פסוקים יש מהם חסרים ענין שלם ויש מהם חסרים איזה אות ויש מהם שבאו מהופכים וכו' ומפירשי התורה תקנו הלשון באיזה מהם אבל התממה תשאיר על כותב התורה הקצור קצרה לשונו לכתוב בלי שום חסרון וכלי שום היפוך? בספר בראשית סי' ח' פסוק ח'.

וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים מעל פני האדמה. ובפסוק י' ניחל עוד שבעת ימים אחרים וינסף שלח את היונה מן התבה.

מדכתב ניחל עוד שבעת ימים אחרים מפלל שהיו שבעת ימים אחרים לנדם להם וכן פירש"י וז"ל וישלח את היונה לסוף שבעת ימים שהרי כתב ניחל עוד שבעת ימים אחרים מפלל זה אתה למד שאף בראשונה הוחיל שבעת ימים עכ"ל והפירוש היא שאחר ששלח את העורב הוחיל שבעת ימים ואח"ך שלח את היונה הרי לה שהפתוב הזה חסר ענין שלם שלא כתבו שהיה לו לכתוב ניחל שבעת ימים וישלח את היונה: שם סי' י"ט. כ"ו.

ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח. הפתוב הזה הוא.

קשה ההבנה שהיה לי לכתוב מאחריה. ורש"י פירש מאחריו של לוט ויב פירוש רש"י הוא קשה ההבנה דמה ראה הכתוב לכתוב מאחריו של לוט ולא מאחריה שלח שהוא יותר פשוט ועוד מה פירוש הוא זה שזה מבלי פירושו אנחנו הייני יודעים אותו שמאחריו הוא של לוט לפי שהוא לשון וכו' והרא"ם ז"ל כתב וז"ל, מאחריו של לוט פירוש מצד אחוריו שהיא סדום שהיו בורחים משם ומסתמא אחוריהם לצד סדום היה אבל אין זה נכון דא"כ נתבט אשתו לאחוריו מפעיל ליה ועוד למה לא אמר ותבט אשתו מאחריה שגם אחוריה לצד סדום היו לכן הנכון לפירוש בו הוא נתבט אשתו שהיתה מצד אחוריו של לוט ולא פירש צד ההבטה להיכן עכ"ל.

נדברי הרא"ם הללו יש בהם מן הקנשי וצריכים עיון וראיתי בספר תועפות ראם שביא פמה פלפול מן המפרשים שעשו בכתוב ובדברי רש"י ובדברי הרא"ם וכ"א לזכרו פנה ואלו הכתוב היה כותב ה"י במקום וי"ו היינו נוחים מפל זה.

ולדעתי שבמקום הזה. בא לשון זכר על הנקבה ותל"מ: שם כ"א.

ל"נ ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם. הי"ל לכתוב ויטע אברהם אשל שהרי בפתוב הקודם לו לא נזכר אברהם שפן פתוב ויכרתו ברית בבאר שבע ויקם אבימלך ופיכל שר צבאו וישבו אל ארץ פלשתים הרי שלא נזכר אלא אבימלך ובמקום שהכתוב כתב בפסוק שאחריו ויגר אברהם בארץ פלשתים שהזכיר שם אברהם היה לו להזכירו בפסוק ויטע אשל ולכתוב ויטע אברהם אשל ואף שמסתמא אנו יודעין שהבוטע היה אברהם אבל לתיקון הלשון היה לו להזכירו: שם כ"ג י"ג.

וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אח"ר נאחז בפסוק וגו' מלה זו של אחר היא פבדה פנטל החול וקשה כפרזל טוב טוב היה אם היה נפקד מושבא ולא יכתוב אלא והנה איל נאחז בפסוק ועכשיו שנכתבה הלנאי שיכתבנה במקומה הצריף ויכתוב וישא אברהם את עיניו אחר והנה איל נאחז כמו שתקן הלשון התרגום וכתב וזקף אברהם ית עינוהי פתר

אליו הרי שתמן הסדר והוסף מלת אליו אבל מלת אחר לבדה אין לה היתוף וכ"ש
כשהיא שלא כסדרה.

שם כ"ד.

כ"ב.

ויהי פאשר פלו הגמלים לשתות ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיו
עשרה זהב משקלם. הלשון אינו מתוקן כלל שפכת ויקח האיש נזם זהב הרי שלא כתב
הכתוב אלא שלקחו אבל לא פירש מה עשה בו והיה לו לכתוב ויקח האיש נזם זהב
וישם על אפה ושני צמידים שם על ידיו כמו בספור אליעזר: שם כ"ו ו' וישאלו אנשי
המקום לאשתו ויאמר אחותי היא כי נרא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום וכו'.

פן יהרגוהו הי"ל לכתוב או יכתוב פי אמר פן יהרגוני: שם כ"ו. ואבימלך הלך אליו
מגרר ואחזת מרעהו ופיכל שר צבאו.

הי"ל לכתוב לכתוב ואחזת מרעיו בלשון רבים. והנה ראיתי לכתוב ימה שנתקשה לי
בפירוש רש"י על הכתוב הזה זה פמה שנים.

ונו"ל, רש"י. ואחזת מרעהו פתרגומו וסיעת מרחמוהי סיעת מאוהביו ויש פותרין מרעהו
מ"ש מיסוד התיבה כמו שלשים מרעים דשמשון כדי שתהיה תיבת ואחזת דבקה אבל
אין ד"א לדבר על המלכות פן סיעת אוהביו שא"כ כל סיעת אוהביו הוליד עמו ולא הנה
לו אלא סיעה אחת של אוהבים לכן יש לפותרו פלשון הראשון ואל תתמה וכו' עכ"ל.

והוקשה לי דלמה פשוט לו לרש"י בדברי התרגום שר"ל פלשון הראשון שהמ"ם של
מרעהו היא מ"ם השמוש ומה יתרון יש בלשון התרגום מלשון המקרא שגם דברי
התרגום נוכל לפרש אותם שם"ם מרחמוהי היא מיסוד התיבה שלא היתה לו אלא סיעה
אחת של אוהבים.

גם הוקשה לי בדברי רש"י הגלו דמה דחיה היא זו שדחה הפירוש השני משום שאין
ד"א לדבר על המלכות פן שא"כ כל סיעת וכו' ולא הנה לו אלא סיעה אחת א ואנא
זעירא אומר דאדרבא המלך לא תהנה לו אלא סיעה אחת של אוהבים ואנשים בה מעט
דמי הוא זה ואיזה הוא שינקה להתקרב אל המלך ולהיות אוהבו אלא מעט מזער כמו
באשורוש שבעת השרים היושבים ראשונה במלכות.

והנה הרא"ם הביא מב"ר שר' יהודה ס"ל שאחזת הוא שם איש ולדעתי הפעוט נ"ל
שהפירוש של ר"י הוא יותר אמתי דלדידה ניקח שפכת מרעהו בלשון יחיד. שם.

ל"ה.

וההיין מרת רוח ליצחק ולרבקה. זאת המלה מר"ת קשת ההיתוף שפראית לשון יחיד
על רבים: שם.

כ"ז.

ה"י.

ו'.

וּרְבֵקָה שִׁמְעַת בְּדַבֵּר יִצְחָק אֶל עֵשָׂו בְּנוֹ וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו הַשְּׂדֵה לְצוּד צִיד לְהֵבִיא וּרְבֵקָה אָמְרָה אֶל יַעֲקֹב בְּנֵה לֵאמֹר הִנֵּה שִׁמְעֵתִי וּגו'. לֹא יִדְעֵתִי לְמָה בְּשָׁנֵי הַפְּתוּבִים הִלְלוּ בְּאֵ שְׁנוּי גְדוֹל מִכָּל הַפְּתוּבִים שֶׁבְּתוֹרָה שֶׁהִיָּה לוֹ לְכַתּוּב לְכַתּוּב וּבְפִדְרָה הַלְשׁוֹן בְּכָל מְקוֹם וְתִשְׁמַע רְבֵקָה בְּדַבֵּר יִצְחָק וּגו' וְתֵאמֶר רְבֵקָה אֶל יַעֲקֹב בְּנֵה וּגו' וְכַעַת אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הַמֶּלֶךְ דָּבָרוּ פְּלוּם מִזֶּה כִּי לִדְעֵתִי הוּא דְקָדוּק עֲצוּם: שָׁם.

ל"א.

מ"ג.

וַיַּעַן לָבֵן וַיֵּאמֶר אֶל יַעֲקֹב וּגו' וְלִבְנֹתֵי מֶה אֶעֱשֶׂה לְאֵלֶּה הַיּוֹם וְכו'. תִּיבַת לְאֵלֶּה נִרְאִית תּוֹר נְפִישׁ שֶׁהִל"ל וְלִבְנֹתֵי מֶה אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם וְתוֹ לֹא: שָׁם.

מ"א נ"א.

וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי נִשְׁנִי אֱלֹהִים וּגו' הִי"ל לְכַתּוּב כִּי נִשְׁהוּ אוֹ כִּי אָמַר כִּי נִשְׁנִי וְכו' בַּפְּסוּק שֶׁאֲחַרְיוֹ קָרָא אֶפְרַיִם כִּי הִפְרַנִּי וּגו'. וְאֶפְשָׁר לֹאמֹר שֶׁזֶה נִכְלָל בְּקַרְיַאת הַשֵּׁם וְכו' אָמַר יוֹסֵף וַיִּקְרָא שְׁמוֹ מְנַשֶּׁה כִּי נִשְׁנִי אֱלֹהִים.

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֶפְרַיִם כִּי הִפְרַנִּי וּגו' וְדו"ק: שָׁם נ' ל"ב. מִקְנֵה הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ מֵאֵת בְּנֵי חַת.

הַפְּתוּב הַזֶּה הוּא פְּנִילוֹ יִחַר וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה בָּא לְלַמְדֵנוּ מַה שֶׁלֹּא לְמַדוֹנוּ הַפְּתוּבִים שֶׁלְפָנָיו. וְכֵה תֵאָרֵם.

וַיִּצְוּ אוֹתָם וַיֵּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲנִי נֹאסֵף אֶל עַמִּי קָבְרוּ אֹתִי אֶל אַבְנֹתַי אֶל הַמְעָרָה אֲשֶׁר בְּשְׂדֵה עֵפְרָן הַחַתִּי בַּמְעָרָה אֲשֶׁר בְּשְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מִמְרָא בְּאֶרֶץ פְּנֵעַן אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת הַשְּׂדֵה מֵאֵת עֵפְרָן הַחַתִּי לְאַחֲזֹת קָבֵר שָׁמָּה קָבְרוּ אֶת אַבְרָהָם וְאֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שָׁמָּה קָבְרוּ אֶת יִצְחָק וְאֵת רְבֵקָה אִשְׁתּוֹ וְשָׁמָּה קָבְרֵתִי אֶת לֵאָה.

הַרִי הַכֹּל מְבוֹאָר בְּאֵר הַיֵּטֵב שֶׁהִקְנִינוּ הִיָּה מֵאֵת עֵפְרָן הַחַתִּי וְא"כ לְמָה חֲזַר לֹאמֹר מִקְנֵה הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ מֵאֵת בְּנֵי חַת?: שְׁמוֹת א' כ"א וַיְהִי כִּי יָרְאוּ הַמִּיִּלְדוֹת אֶת הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים.

הַפְּתוּב הַזֶּה הוּא חֲתוּם בְּאֵלֶּף עֲזָקָאן וְהַפְּשֵׁט שֶׁלוֹ אֵינוֹ מוֹכֵן. וְרַש"י פִּירֵשׁ וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים בְּתֵי פְהוֹנָה וְלוֹיָהּ וּמַלְכוּת שֶׁקְרוּיִין בָּתִּים וַיִּבְנוּ אֶת בֵּית ה' וְאֵת בֵּית הַמֶּלֶךְ פְּהוֹנָה וְלוֹיָהּ מִיּוֹכְבֵד וּמַלְכוּת מִמְרָיִם כְּדֵאִיתָא בַּמַּס' סוּטָה.

וְאֵין זֶה אֵלָּא דְרַשׁ בְּעֵלְמָא וְהַתִּינַח אִם דְרַשְׁתָּ רַז"ל שֶׁשְׂפָרָה וּפּוֹעָה הֵם יוֹכְבֵד וּמְרָיִם אֵין מִי שֶׁיִּחְלֹק עֲלֵיהֶם בָּהֶם אִם נִמְצָא מִי שֶׁיִּחְלֹק וַיֵּאמֶר שֶׁשְׂפָרָה וּפּוֹעָה הֵם נָשִׁים דְעֵלְמָא וְלֹא הֵיוּ יוֹכְבֵד וּמְרָיִם, א"כ בְּנִפּוּל הַיְסוּד נִפְל הַבְּנִין וְעַכ"פ הִיא תְּמָהָה גְדוּלָּה עַל כּוֹתֵב הַתּוֹרָה שֶׁפְּתֵם הַדְּבָרִים כ"כ.

וַיֵּשׁ מִי שֶׁפִּירֵשׁ וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים שֶׁפְּרַעַה עֲשָׂה לְמִיִּלְדוֹת בְּתֵי כְּלָאִים שֶׁאֲסַר אוֹתָם בְּבֵית הַסְּוֵהר מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קִיָּמוּ גְזַרְתּוֹ נִקּוּט בְּיָדָהּ שֶׁהַמְּפָרֵשׁ הַזֶּה לֹא נִיחָא לִיהַ בְּפִירוּשׁ רַז"ל

דויעש לָהֶם בְּתִים בְּתִי פִּהוּנָה וּלְוִיָּה וְאַנְחָנוּ אַחַר מִי גַלְיָה הָאֵין זֹאת תְּמָהָה רַבְתִּי עַל כּוֹתֵב
הַתּוֹרָה?: שָׁם י"ב.

ח'.

וְאַכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה צָלִי אֲשֶׁר וּמִצּוֹת עַל מְרָרִים יֹאכְלוּ מִשְׁמַעוֹת הַפְּתוּב הַזֶּה
שִׁיאֲכָלוּ הַבֶּשֶׂר צָלִי אֲשֶׁר וְיֹאכְלוּהוּ מִצּוֹת וְהַתְּנַח שִׁיאֲכָלוּ צָלִי אֲשֶׁר אֲבָל שִׁיאֲכָלוּהוּ מִצּוֹת
אֵין לוֹ מוֹבֵן וְהִ"ל לְכַתּוֹב וְאַכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה צָלִי אֲשֶׁר עַל מִצּוֹת וּמְרָרִים
יֹאכְלוּהוּ כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב בְּמָקוֹם אַחֵר: שָׁם כ"א.

ל"א.

אוּ בֵּן יִגָּח אוּ בַת יִגָּח כְּמִשְׁפָּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ. וְהַפְּנוּנָה קָטָן אוּ קְטָנָה כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ"י אֵין מִי
שִׁיכְחִישׁ זֶה.

אֲבָל הַתְּמָהָה עַל הַפְּתוּב דְּלָמָּה תֵּאָר הַקְּטָנִים בְּתוֹנָר בֵּן וּבַת וְלֹא בְּתוֹנָר קָטָן וּקְטָנָה אוּ
לְפָחוֹת בְּתוֹנָר יֶלֶד וְיֶלְדָה שְׁתוֹנָר בֵּן וּבַת צָרִיף לְשִׁתְּפוֹ עִם הָאָב וְגַם הַגְּדוּלִים נִקְרָאִים
בָּנִים לְאַבוֹתֵיהֶם כְּמוֹ יִצְחָק בֶּן אֲבְרָהָם יוֹכָד בַּת לוֹי וְכִיּוֹצֵא שָׁם כ"ג ב'.

לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרַעוּת וְלֹא תַעֲנֶה עַל רַב לְנִטוֹת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת הַפְּתוּב הַזֶּה
הוּא קָשָׁה הַהֲבָנָה הַרְבֵּה. וְרִשׁ"י כָּתַב בְּמִקְרָא זֶה מְדַרְשִׁי חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל אֲבָל אֵין לְשׁוֹן
הַמִּקְרָא מִיּוֹשֵׁב בָּהֶם עַל אֲוִפְנָיו.

וְהִבִּיא רִשׁ"י פְּמָה דְּרָשׁוֹת חז"ל וּלְבַסּוֹף כָּתַב רִשׁ"י וְאֵנִי אוֹמֵר לִישְׁבוּ עַל אֲוִפְנָיו כְּפִשׁוּטוֹ
כִּי פְתוּרוֹ לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרַעוּת אִם רָאִיתָ רַשָּׁעִים מְטִים מִשְׁפָּט לֹא תֹאמַר הוּאִיל
וְרַבִּים הֵם הַנְּגִי נוֹטָה אַחֲרֵיהֶם וְלֹא תַעֲנֶה עַל רַב לְנִטוֹת וְכו' וְאִם יִשְׁאַלְךָ הַנְּדוֹן עַל אוֹתוֹ
הַמִּשְׁפָּט אַל תַּעֲנֶנּוּ עַל הָרִיב דְּבַר הַנוֹטָה אַחֲרֵי אוֹתוֹ רַבִּים לְהַטּוֹת אֶת הַמִּשְׁפָּט מֵאַמְתּוֹ
אֲלֵא אֲמוֹר אֶת הַמִּשְׁפָּט כְּאֲשֶׁר הוּא וְהַקּוֹלֵר יֵהָא תְלוּי בְּצוֹנָר הַרַבִּים עכ"ל.

וְרָאָה הַמַּעֲיָן פְּמָה כְּרַכּוּרִים בְּדָבָר רִשׁ"י כְּדִי לִישֵׁב הַפְּתוּב הַזֶּה עַל אֲוִפְנָיו וְגַם מֵה שִׁישֵׁב
הוּא עַל צַד הַדּוֹחֵק כְּדִי שְׁלֵא לְפוֹטְרוֹ בְּלֹא כְלוּם וְאִם נִחַפֵּשׁ בְּמִפְרָשִׁים אַחֲרֵים אֲפָשָׁר
שְׁנַמְצָא פִּירוּשִׁים אַחֲרֵים וְהַמִּפְרָשִׁים יִפְרָשׁוּ מֵה שִׁירְצוּ אֲבָל עכ"פ תְּמָהָה עַל הַפְּתוּב
שֶׁהַזְקִיקָנוּ לְכָל זֶה שְׁלֵא פִירֵשׁ דְּבָרָיו בְּאֵר הַיֵּטֵב כְּדִי שִׁיבִין אוֹתָם כָּל אָדָם בְּנִקְל וְאַנְחָנוּ
מֵה שֶׁמְבִינִים הוּא דְבָרֵי הַמִּפְרָשִׁים וְהַלּוֹאֵי יִסְמְכוּ עַל דַּעַת אַחַת וְנִקְבַּל דְּבָרֵיהֶם בְּאַהֲבָה
וְנֹאמַר שְׁזֶה הוּא מֵה שְׁנַמְנָן לָנו ה' וְאֵין עוֹד זוּלָתוֹ אֲלֵא שֶׁהַמִּפְרָשִׁים כָּל אֶחָד לְדַרְכּוֹ פּוֹנֶה
וּמֵה שְׁאוֹמֵר אֶחָד יָבֵא הָאֵחֵר וְיִסְתּוֹר אוֹתוֹ וְאֵף שְׁאֲמָרוּ שְׁבָעִים פְּנִים לְתוֹרָה עכ"פ כְּוִנָּה
אַחַת רֵאשִׁית יֵשׁ לְכּוֹתֵב הַתּוֹרָה וְאַחֲרֵיהָ כָּל נִגְרָרִים כְּוִנּוֹת אַחֲרוֹת וְהַכְּוִנָּה הַזֵּה
הַרֵאשִׁית נִעְלָמָה מִמֶּנִּי וְלֹא נִדַּע אַחַר מִי גַלְיָה.

וְהִנֵּה אַחַת מִן הַדְּרָשׁוֹת שֶׁדְּרָשׁוּ רז"ל בְּמִקְרָא זֶה כָּתַב רִשׁ"י וְאַמְצַע הַמִּקְרָא דְּרָשׁוּ לֹא
תַעֲנֶה עַל רִיב עַל רַב שְׁאֵין חוֹלְקִין עַל הַמְּוִפְלָא שֶׁבב"ד לְפִיכָה מִתְחִילִין וְכו' וְלִפִּי שֶׁהוּא
חֲסֵר יו"ד דְּרָשׁוּ בּוֹ כֵּן עכ"ל וְאֵין הַדַּעַת נוֹטָה בְּזֶה דְלִשׁוֹן תּוֹרָה לְחוּד וְלִשׁוֹן חֲכָמִים לְחוּד
וְאִם בְּלִשׁוֹנֵם קוֹרִים אוֹתוֹ רַב הַפְּתוּב אֵינוֹ קוֹרָא אוֹתוֹ אֲלֵא שׁוֹפֵט: שָׁם כ"ט מ"א וְאֵת
הַכָּבֵשׁ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֵרְבִים כְּמִנְחַת הַבֶּקָר וְכַנְסָפָה תַעֲשֶׂה לָהּ לְרִיחַ נִיחַח אִשָּׁה לָהּ

הַפְּתוּב הַזֶּה נִרְאָה כְּלוּל יְתוּרְנֵי־שֶׁהָרִי בְּכַתוּבִים שֶׁלִּפְנֵי כָּבֵר הַזֶּהִיר עַל הַכָּבֵשׁ שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים וְעַל מִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ שֶׁכֵּן כָּתוּב וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּגֵי שְׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד אֶת הַכָּבֵשׁ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֶּקֶר וְאֶת הַכָּבֵשׁ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים וְעֲשֹׂן סוּלַת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן כְּתִית רְבַע הַהֵינן וְנִסְךְ רְבִיעִית הַהֵינן לַכָּבֵשׁ הָאֶחָד שֶׁר"ל לְכֹל כָּבֵשׁ מִשְׁנֵי כְּבָשִׂים יַעֲשֶׂה עֲשֶׂרן סֹלֶת וְרְבִיעִית הֵינן יְזוּ הָרִי שֶׁצִּנְהָ עָלָיו וְעַל מִנְחָתוֹ וְעַל נִסְכּוֹ וְאִ"כ מֵהוּ זֶה שֶׁחֲזַר וְכָתַב וְאֶת הַכָּבֵשׁ הַשֵּׁנִי וְגו' כְּמִנְחַת הַבֶּקֶר וְגו' כְּאֵלּוּ לֹא הַזֶּהִיר קוֹדֵם אֶלָּא עַל הַכָּבֵשׁ שֶׁל הַבֶּקֶר ? נִהְרִי הַזֶּהִיר עַל שְׁנֵיהֶם: שֵׁם ל"ו כ"ט ל'.

וְהָיוּ תוֹאֲמִים מִלְמַטָּה וַיַּחֲדִיּוּ יִהְיוּ תָמִים אֶל רֵאשִׁי אֶל הַטְּבַעַת הָאֶחָת כִּן עֲשֶׂה לְשְׁנֵיהֶם לְשֵׁנֵי הַמְקַצְעַת וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרְשִׁים וְאִדְנִיָּהֶם כֶּסֶף וכו'. אֵינִי יוֹדֵעַ טַעַם לָמָּה שְׁנֵי הַכְּתוּבִים הִלְלוּ בְּאוֹ בְּלִשׁוֹן עֲתִיד וְהָיוּ תוֹאֲמִים.

יִהְיוּ תָמִים וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרְשִׁים (שְׁגַם וְהָיוּ הוּא לְשׁוֹן עֲתִיד שֶׁהָיוּ שְׁבָרָאשׁוּ מְהֻכּוֹ לְהַבֵּא כְּפִדְעֵי וְלִשׁוֹן עֶבֶר צָרִיף לְהִיּוֹת וְיִהְיוּ כְּמוֹ וְיִהְיוּ הַכְּרָבִים פְּוֶרְשֵׁי כְּנָפִים) שֶׁהָרִי בְּפֶרֶשָׁה זֶה דְּוִיָּקָה לְמִסְפָּר לְנוֹ הַכְּתוּב מֵהַ שְׁנַעֲשֶׂה כְּבֵר וְכָל הַפְּרִשָׁה כְּוֹלָה הִיא בְּלִשׁוֹן עֶבֶר חוּץ מִשְׁנֵי הַכְּתוּבִים הִלְלוּ שְׁבָאוּ בְּלִשׁוֹן עֲתִיד וְצָרִיף טַעַם: וַיִּקְרָא ד'.

כ' כ"א וְעֲשֶׂה לְפָר כְּאֲשֶׁר עֲשֶׂה לְפָר הַחֲטָאת כִּן יַעֲשֶׂה לוֹ וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם הַכֹּהֵן נִסְלַח לָהֶם. וְהוֹצִיא אֶת הַפָּר אֶל מַחוּץ לַמִּחְנָה וְשָׂרַף אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפָּר הֶרֶאשׁוֹן חַטָּאת הַקֹּהֵל הוּא.

כְּוֹנֵנַת הַכְּתוּבִים הִלְלוּ שֶׁהַפְּרִשָׁה הַזֹּאת מְדַבֵּרַת בְּסִנְהֶדְרִין שֶׁטַעַו וְהוֹרוּ בְּאֶחָת מִכָּל כְּרִיתוֹת שְׁבַת־וֹרָה שֶׁהוּא מְוֹתֵר וְעֲשׂוֹ הַצְּבוּר עַל פִּיָּהֶם וְהוּא מ"ש בְּתַחֲלַת הַפְּרִשָׁה וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגוּ וְגו' וּפְיֶרֶשׁ רַש"י עֲדַת יִשְׂרָאֵל אֵלּוּ סִנְהֶדְרִין וְאֶמְרָה הַתּוֹרָה שֶׁיְבִיאוּ עַל הָעוֹן הַזֶּה שֶׁל הַהוֹרָאָה פֶּר בֶּן בֶּקֶר לְחַטָּאת וּפְיֶרֶשׁ הַכְּתוּב אֲנִי עֲשִׂיתִי וְהַזְאוֹתִי וכו' וְאָמַר כָּאֵן וְעֲשֶׂה לְפָר כְּאֲשֶׁר טָשָׂה לְפָר הַחֲטָאת וְגו' וְשָׂרַף אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר שָׂרַף וְגו' פְּיֶרֶשׁ שֶׁבְּפֶרֶשָׁה הַקּוֹדֶמֶת לָזֶה אָמַר הַכְּתוּב אִם הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ יַחֲטָא לְאִשְׁמַת הָעַם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פֶּר בֶּן פֶּקֶר וְגו' וּבִיָּאֵר הַכְּתוּב מֵהַ שְׁמֻקְרִיב מִמֶּנּוּ ע"ג הַמִּזְבֵּחַ וְהַנּוֹתֵר יוֹצִיא אֶל מַחוּץ לַמִּחְנָה וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל עֲצִים בְּאֵשׁ וְגו' וְזֶהוּ שֶׁכָּתַב כָּאֵן בְּפָר הָעֵלָם דְּבָר שֶׁל צְבוּר וְעֲשֶׂה לְפָר כְּאֲשֶׁר עֲשֶׂה לְפָר הַחֲטָאת כְּלוּמַר שֶׁיַּעֲשֶׂה לְפָר זֶה כְּמוֹ שֶׁעֲשֶׂה לְפָר שֶׁל הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ הַנּוֹכֵר לְמַעַלָּה כְּמוֹ שֶׁפְּיֶרֶשׁ רַש"י וְהוֹצִיא אֶת הַפָּר הַזֶּה אֶל מַחוּץ לַמִּחְנָה וְשָׂרַף אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפָּר הֶרֶאשׁוֹן שֶׁל הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ הַנּוֹכֵר לְמַעַלָּה זֶהוּ כְּוֹנֵנַת הַכְּתוּבִים הִלְלוּ.

אֲבָל תְּמִיָּהִתִּי הִיא אֵיךְ אָמַר הַכְּתוּב וְעֲשֶׂה לְפָר כְּאֲשֶׁר עֲשֶׂה לְפָר הַחֲטָאת וְשָׂרַף אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר שָׂרַף כְּאֵלּוּ הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ כְּבֵר חָטָא וְכַבֵּר הִבִּיא אֶת הַפָּר לְחַטָּאתוֹ וְכַבֵּר עֲשׂוֹ לוֹ מֵהַ שְׁצָרִיף וְכַבֵּר הוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל מַחוּץ לַמִּחְנָה וְשָׂרַפוּ אֹתוֹ עַל עֲצִים וְאָמַר לְנוֹ הַכְּתוּב שֶׁיַּעֲשׂוּ גַם לְפָר הַזֶּה כְּמוֹ שֶׁעֲשׂוּ לְפָר הֶרֶאשׁוֹן וְהִלָּא מ"ש הַכְּתוּב אִם הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ יַחֲטָא הוּא עַל צִד הַסִּפְקָ שֶׁאִם יִקְרָה וְיַחֲטָא צָרִיף לְעֲשׂוֹת כֹּף וְכֹף וְאֶפְשֶׁר שֶׁמַּעוֹלָם לֹא קָרָה זֶה שֶׁמַּעוֹלָם לֹא חָטָא וּמַעוֹלָם לֹא הִנְצִיף לְהִבִּיא קָרְבָן וְאֵיךְ כָּתַב הַכְּתוּב וְעֲשֶׂה לְפָר כְּאֲשֶׁר עֲשֶׂה וְשָׂרַף אֶת הַפָּר כְּאֲשֶׁר שָׂרַף כְּבֵר עֲשֶׂה וְכַבֵּר שָׂרַף וְלֹא הָיָה לוֹ לְכַתּוּב לומר

אֵלָא וְעָשָׂה לְפָר כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי לַעֲשׂוֹת לְפָר הַחֲטָאת וְשָׂרַף אוֹתוֹ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי לְשָׂרֹף אֶת הַפָּר הַרְאִישׁוֹן: שָׁם ט"ז.

א'.

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת וּגּוֹ' מָה רָאָה עַל פְּכָה הַכְּתוּב לְסִתּוּם הַדְּבָרִים וְשִׁלָּא לְגִלוֹת שְׁמֵי דְבַר בִּיּוֹה"ךְ כִּי אִם עַד סוּף הַפְּרָשָׁה אַחַר שְׁגִמַר לְצוּוֹת עַל סֵדֶר עֲבוּדַת יוֹה"ךְ שְׁעֵבְרוּ כ"ח פְּסוּקִים וְאִז בְּפִסּוּק כ"ט גְּלָה לָנוּ שְׁכָל מָה שְׁצִנָּה הוּא בִיּוֹה"ךְ וְהִיָּתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי וּגּוֹ' וְלָמָּה בַּתְּחִלַּת הַפְּרָשָׁה לֹא גְלָה לָנוּ שְׁעַל יוֹה"ךְ מְדַבֵּר וַיֹּאמֶר וְאֵל יָבֵא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ כִּי אִם בִּיּוֹה"כ וּבְעֲבוּדוֹת הַלְלוּ? : שָׁם כ"ג.

מ"ב.

בְּסִפְתַּת תּוֹשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֲזָרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבִי בְּסִפְתַּת. הַכְּתוּב הִזָּה הַפְּשֻׁט שְׁלוֹ קִשָּׁה כַּבְּרִיזָל שְׁהַפְּשֻׁט קָרִי בְּחוֹל שְׁהָאֲזָרַח הוּא שְׁחֵיב לִישֵׁב בְּסוּפָה וְלֹא הִגְרִים וְלָמָּה נִשְׁמַנִּית מְצוּה זוּ מְכָל הַמְצוּוֹת שְׁבַתוֹרָה שְׁחֵיבִים בָּהֶם הִגְרִים וְרַש"י פִּירֵשׁ הָאֲזָרַח זֶה אֲזָרַח בְּיִשְׂרָאֵל לְרַבּוֹת אֶת הִגְרִים וְזֶהוּ עַל דְּרָף הַדְּרָשׁ אֲבָל הַפְּשֻׁט לֹא יִנְפֹשֵׁט שְׁהִגְרִים פְּטוּרִים מִמְצוּוֹת סוּפָה דְּאִי לֹאוּ הִכִּי לָמָּה אָמַר כָּל הַפְּשֻׁט לֹא הָאֲזָרַח וּמָה צִוְּרָף יֵשׁ לָנוּ בָּהּ וְלֹא הִי"ל לֹאמַר אֵלָא כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בְּסוּפּוֹת וְאֲנַחְנוּ נִדַּע כִּי גַם הִגְרִים חֵיבִים בְּכָל הַמְצוּוֹת: בְּמִדְבָר.

כ"ז ט"ו.

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל ה' לֹאמַר יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הַרוּחַת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הַעֲדָה אֲשֶׁר יֵצֵא לְפָנֶיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֵא לְפָנֶיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יָבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת ה' כְּצִאֵן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֵעָה. מִיּוֹם שְׁעַמְדַּתִּי עַל דַּעַתִּי הִיָּתִיתִי תַּמָּה עַל דְּבָרֵי מֵרַע"ה אֲשֶׁר הָאָרִיף לְשׁוֹן כ"כ לְרִצּוֹת לְשִׁי"ת לְמַנּוֹת מְמוֹנָה עַל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵצֵא לְפָנֶיהֶם וְכו' כְּדִי שִׁלָּא תִהְיֶה עֲדַת ה' כְּצִאֵן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רוּעָה וּמָה הִנֵּה סְלָקָא דַּעַתִּיהָ שֶׁל מֵרַע"ה הַנוֹכַח לֹאמַר דִּהְיָה ס"ד שְׁאֵלִילִי הַפְּצָרְתוֹ הִנֵּה הַשִּׁי"ת ח"ו מְנִיחַ אֶת עַמּוֹ בְּלִי מְמוֹנָה וְיִהְיֶה כְּצִאֵן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רוּעָה וְכָל דְּבָרֵי מֵרַע"ה בְּמָקוֹם הִנֵּה נִרְאִים ח"ו כְּחֻצִיפוּתָא כְּלַפִּי שְׁמִיאָ כְּאֵלוֹ הַשִּׁי"ת ח"ו לֹא יִדַּע מָה לַעֲשׂוֹת עַד שֶׁבָּא מֵרַע"ה וְנִמְנָן לוֹ עֲצָה: דְּבָרִים.

א'.

ט"ל.

וְטַפְּכֶם אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם לְבֹז יִהְיֶה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרַע הִמָּה יָבֵאוּ שְׁמָה וְלָהֶם אֲתַנְּנָה וְהֵם יִירְשׁוּהָ. מ"ש אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרַע הוּא קִשָּׁה שְׁהָרִי לֹא נִגְזְרָה הַגְּזֵרָה אֵלָא עַל מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה אֲבָל מִי שְׁהָיוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה בְּנֵי עֲשָׂרִים נִכְנְסוּ לְאֶרֶץ וְא"כ אִיף אָמַר הַכְּתוּב אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרַע הִיָּתְכֶן שְׁבֹן עֲשָׂרִים לֹא יִדַּע ל: שָׁם ו'.

ג' וְשִׁמְעַתִּי יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרַתִּי לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יֵיטֵב לָהּ וְאֲשֶׁר תִּרְבּוֹן מְאֹד כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ לָהּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ. אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ אֵין לָהּ קִשָּׁר עִם מ"ש לְמַעֲלָה אֲשֶׁר יֵיטֵב לָהּ וְאֲשֶׁר תִּרְבּוֹן מְאֹד כַּאֲשֶׁר וּגּוֹ' שִׁלָּא נִזְכְּרָה הָאֶרֶץ לְמַעֲלָה עַד שִׁיאֲמַר עָלֶיהָ

אַרְצָן זְבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ וּזְכוּרֵי שֶׁהֲרָאב"ע פִּירֵשׁ דְּהַאי אַרְצָן זְבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ מוֹסֵב לְמַעְלָה
עַל הַפְּתוּב בְּפִסּוּק ל' וְהֵאֲרַכְתֶּם יָמִים בְּאַרְצָן אֲשֶׁר תִּירְשׁוּן שָׁהֵם ג' פְּסוּקִים קוֹדֵם לְפִסּוּק
הַזֶּה וּפִירוּשׁ זֶה רְחוּק מִן הַפָּשׁוּט: שָׁם.

י"א י"ד.

וְנִתְּתִי מִטֵּר אֲרַצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ וּגו' וְנִתְּתִי עֹשֵׁב בְּשִׂדְהָ וּגו'. הַפְּתִיב הַזֶּה הֵנָּה
תְּמוּזָה שֶׁהָרִי מִשְׁנֵה תוֹרָה הוּא דְבָרֵי מִשְׁנֵה כְּלוּל וְאִיךָ אָמַר וְנִתְּתִי מִטֵּר אֲרַצְכֶם וְנִתְּתִי עֹשֵׁב
בְּשִׂדְהָ וּמָה יֵשׁ לְמִשְׁנֵה לִיתֵן וְהַנּוֹתֵן הוּא ה' וְאִין זוּלָתוֹ.

זְכוּרֵי שֶׁהָרַב אֲבִרְבִּנְאֵל ז"ל דְּבָר בְּזֵה: שָׁם שָׁם כ' ט"ו. כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל הָעָרִים הַרְחֹקוֹת
מְמָה מְאֹד אֲשֶׁר לֹא מְעָרֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הֵנָּה.

תִּיבַת מְאֹד קִשָּׁה הַהֲבָנָה דְּמִשְׁמַע דְּנִקְא אִם הֵם רְחוּקוֹת מְאֹד יַעֲשֶׂה לָהֶם הַדִּין הַנּוֹפֵר
לְמַעְלָה שְׂיִחְיֶה הַנְּשִׂים וְהַטָּף וְיִהְיוּ לוֹ לְשָׁלָל אֲבָל אִם הֵם רְחוּקוֹת מְעַט יִחְשְׁבוּ כְּכַנְעֻנִים
וְלֹא יִחְיֶה כָּל נְשָׂמָה וּמֵאֵי שְׁנָא רְחוּקוֹת מְעַט מְרְחוּקוֹת הַרְבֵּה עַכ"פ אִינִם מִשְׁבַּעַה עֲמָמִים.

שָׁם כ"ח.

ל"ה.

יִכְכָּה ה' בְּשַׁחֲזִין רַע עַל הַבְּרָכִים וְעַל הַשְּׂקִים אֲשֶׁר לֹא תוּכַל לְהַרְפֵּא מִכָּף רַגְלָהּ וְעַד
קַדְדָדָה. הַאי קָרָא לָאוּ סִיפִיָּה רִישִׁיָּה דְּמִתְחַלָּה אָמַר עַל הַבְּרָכִים וְעַל הַשְּׂקִים שֶׁהִמְקוּמוֹת
הַנְּיֹוכוּ בְּשַׁחֲזִין וְסִיִּים מִכָּף רַגְלָהּ וְעַד קַדְדָדָה דְּמִשְׁמַע כָּל הַגּוֹף: שָׁם כ"ט.

א'.

וַיִּקְרָה מִשְׁנֵה אֵל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְעֵינֵיכֶם
בְּאַרְצָן מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדָּיו וּלְכָל אֲרָצוֹת הַמִּסּוֹת הַגְּדוּלוֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֵיךָ הָאֵחָת
וְהַמִּפְתִּים הַגְּדוּלִים הֵהֵם וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאָזְנוֹיִם לִשְׁמוֹעַ עַד הַיּוֹם
הַזֶּה וְאֹלְהָ אַתְּכֶם אֲרַבְעִים שָׁנָה בְּמִדְבָר לֹא בָלוּ שְׂמֵלְתְּכֶם מִעֲלֵיכֶם וְנִעְלָה לֹא בָלְתָה מֵעַל
רַגְלָהּ לָחֵם לֹא אָכַלְתֶּם וַיִּין וְשִׁכָר לֹא שְׁתִּיתֶם לְמַעַן תִּדְעוּ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וּתְבֹאוּ אֵל
הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מִלְּהָה וְשָׁבוֹן וְעוּג מִלְּהָה הַבָּשָׂן לְקִרְאֲתֵנוּ לְמַלְחָמָה וְנַפְסֵם וְנִקַּח אֵת
אֲרָצָם וְנִתְּנָה לְנַחְלָה לְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי וּלְחֻצֵי שִׁבְטֵי הַמְּנַשִּׁי.

כָּל הַפְּתוּבִים הִלְלוּ פִּשְׁטָם מוֹכִיחַ שֶׁהֵם דְּבָרֵי מִשְׁנֵה מִרְאָשָׁם לְסוּפָם שֶׁקָּרָא לְכָל יִשְׂרָאֵל
וְאָמַר אֲלֵיהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְעֵינֵיכֶם וּגו' וְאֹלְהָ אַתְּכֶם וּגו' וּתְבֹאוּ
אֵל הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן לְקִרְאֲתֵנוּ וְנַכְּם וְנִקַּח אֵת אֲרָצָם וּגו' וְאֵל כִּי תְמוּזָה מ"ש לְמַעַן
תִּדְעוּ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם כְּאֵלֶּיךָ שֶׁהִי"ת הוּא הַמִּדְבָר וְהִי"ל לֹמַר לְמַעַן תִּדְעוּ כִּי ה' הוּא
אֱלֹהֵיכֶם וְאִם נֹאמַר כְּמוֹ שֶׁרְאִיתִי בְּאִיזָה מִפְּרֵשׁ וְכַמְדוּמָה לִי שֶׁהוּא הָרַב אֲבִרְבִּנְאֵל
ז"ל שֶׁהִדְבָרִים הִלְלוּ אֲמָרָם מִשְׁנֵה מִפִּי הַגְּבוּרָה וְהוּי כְּאֵלֶּיךָ כְּתִיב וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם פֹּה אָמַר
ה' אַתֶּם רְאִיתֶם וּגו' אֲבָל סוּף הַפְּרֵשׁ לֹא יִנִּיחַ לָנוּ לֹמַר פִּירוּשׁ זֶה שֶׁהָרִי כְּתוּב וּתְבֹאוּ אֵל
הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן לְקִרְאֲתֵנוּ לְמַלְחָמָה וְנַכְּם וְנִקַּח אֵת אֲרָצָם וְכו' שְׁבִלֵי סִפְקֵי הַדְּבָרִים
הִלְלוּ מִשְׁנֵה אֲמָרָם וְלֹא הִשִּׁי"ת שֶׁה' לֹא יִתְּכֵן שְׁאֵמַר וַיֵּצֵא סִיחֹן וּגו' לְקִרְאֲתֵנוּ לְמַלְחָמָה
וּגו' וְאֵל כִּי הִדְרָא קוּשִׁיָּא לְדוּכְפָתָה וּלְגַבֵּי דִידֵי הִיא קוּשִׁיָּא גְדוּלָה וְעֲצוּמָה: בְּפִרְשֵׁת בְּרֵאשִׁית

ויאמר למה לנשיו עדה וצלה שמעו קולי נשי למה האזנה אמרתי כי איש הרגתי לפצעי וילד לחבורתי כי שבועתים יוקם קין ולמה שבועים ושבועה.

תמא רבתי נופלת בפתובים הללו שהם סתומים וסתומים בספר החנום כי לא גלה לנו הפתוב אמירה זו שאמר למה לנשיו טל מה אדניה הנטבעו וגם הדברים אינם מובנים מהו כי איש הרגתי לפצעי וילד לחבורתי מי הוא האיש הזה ומי הוא הילד והיה ראוי לכתוב להודיע לנו מתחלה מה קרה למה עד שיצאו מפיו הדברים הללו דברי פיוס לנשים שלו ואף שנאמר שבימי כותב התורה היה מפורסם הענין שקרה למה שעליו תטוף מלתו בדברים הללו היה לו לכותב התורה לחוש לימים יוצרו שישפח הענין והשומע ישמע ולא יבין וכלי ספק הוא שהענין נשפח בדורות האחרונים וראיה לזה שרוז"ל שפירשו לנו הענין לאו כ"ע מוספמים פיצד היה הענין אלא זה אומר בכה וזה אומר בכה ורש"י ז"ל הביא שני פירושים הראשון הוא שהיו נשיו פורשות ממנו מתשמיש לפי שהרג את קין ואת תובל קין בני שהיה למה סומא ותובל קין מושכו וראה את קין ונדמה לו כחיה ואמר לאביו למשנה בקשת ונהרגו וכינן שידע שהוא קין וקנו הפה כף אל כף וספק את בנו ביניהם ונהרגו והיו נשיו פורשות ממנו והוא מפייסן שמעו קולי להשמע לי לתשמיש וכי איש אשר הרגתי לפצעי הוא נהרג וכי אני פצעתי מזיד שיהיה הפצע קרוי על שמי וילד אשר הרגתי הוא לחבורתי נהרג כלומר ע"י חבורתי בתמיה וקלא שוגג אני ולא מזיד לא זהו פצעי ולא זהו חבורתי כי שבועתים יוקם קין שיהיה מזיד נתלה לו עד שבועה דורות אני שהרגתי שוגג לכ"ש שיתלה לי שביעיות הרבה.

ע"כ הפירוש הראשון. ובא השני וחקרו ואמר לראשון לא הרג למה פלום ונשיו פורשות ממנו משקימו פריה ורביה לפי שנגזרה גזרה לכלות זרעו של קין לאחר שבועה דורות אמרו מה אנו יולדות לבהלה למחר המבול בא ושוטף את הפל והוא אומר להן וכי איש הרגתי לפצעי וכי אני הרגתי את הבל שהיא איש בקומה וילד בשנים שיהא זרעי פלה באותו עון ומה קין שהרג נתלה לו ז' דורות אני שלא הרגתי לכ"ש שיתלו לי שביעיות הרבה וזהו ק"ו של שטות א"כ אין הקב"ה גובה את חובו ומקיים את דברו.

ע"כ הפירוש השני. ובספר חומת אנה לכמהר"ר חיד"א ז"ל מצאתי עוד ענין מחודש שכתב וז"ל.

ראיתי בס' ר"א ז"ל מלוקוטי גאוני קמאי אשכנזי ז"ל ענין מחודש ובודאי שהוא ממדרש רז"ל שהיה להם פמה מדרשים וחסרים לנו פידוע וז"ל ויקח לו למה ב' נשים הלה לזרע שת ורצה לקחת לו משם אשה ולא רצו ליתן לו כי בני שת לא היו מתחתנים עם בני קין כי קין וזרעו היו רצחנים וגזלנים ונגזר עליהם פליה והיה למה גבור ושר ועדע וצלה אחת נשואה לאב ואחת נשואה לבן ורצה למה לקחתם בחזקה ובא האב ופצע למה וקם עליו למה ונהרגו ורצה הבן לעזור לאביו ועשה בו חבורה ונהרגו למה ולקח הנשים ואמר למה לנשיו לפי שהרג בעליהן ולא רצו להיות עמו בחבה ולהודות לו שהיו נשיו והיו רוצות לברוח ואמר להן למה דעו לכן כי כל מי שישא אתכם אהרננו כמו שהרגתי איש לפצעי וילד לחבורתי שעשו לי ולפי שהיו למה שונאים למד לבניו ללשוש חרבות וכלי זין וכו' עלי פן תודו לדברי שאתם נשי ונהיה בשלום עכ"ל.

ועתה יאמרו לי החכמים אחר מי נלך ומי יהיה לנו לראש ולקצין משלשה הפירושים הללו ונבחר בו ונשליך אתרי גונו האחרים? הלא תודו לי פי תמיהא רבתי על פותב התורה שפתם כ"כ הדברים בספר החתום? כי פל לגבי דידי תמיהא פזאת לאו מלתא זוטרתי היא.

שהכתוב הניח אותנו פסומים בארובה וכאשר תאנה ופשונו לעמוד על תכונת הדבר ונשאל לחכמים לא ירוו צמאוננו אלא זה אומר בכה וזה אומר בכה וישאר הספק במקומיו והם אין עליהם תלויה שפל אחד אומר כמו שקבל מרבותיו ואפשר שאם נחפש עוד באיזה מדרשים נמצא שיספרו מעשה זה של למך באופנים אחרים ועכ"פ מוכרחים אנו לומר שהשלשה פירושים אשר בינדנו היום במעשה זה של למך לא יצדקו יחדיו ואם אחד מהם הוא אמת השנים האחרים הם מוכחשים כמו שראיתי להרב הגדול כמהר"ר רפאל בירדוגי זלה"ה שכתב בהקדמתו לספר מי מגוחותהנד"מ וז"ל ואחרון בדורות האלו יהיה הדרוש עיקרי בחידושי תורה ובמו"מ במאמרי רז"ל שעה א' ושתים וכו' ומתוך הדחק זה הלחץ יוצאים קצת מן הפשט ואין לחוש לזה לפי היסוד שיש בינדנו ע' פנים לתורה ואם הוא גנוזמא או אינו גנוזמא איך שיהיה עכ"פ פנים רבים לתורה ועם כי לקוצ"ד דבר גלוי הוא שרבויו הפנים לא יקבלו פולם שיוכל לומר שפולם אמת אלא בשלא יכחישו זא"ז כענין פירושים רבים שאז"ל בפ' לא תאכלו על הדם וכיוצא בחלק מצות התורה אבל בסיפורי התורה והנביאים אם מפח הדקדוקים יפרש המפרש שפך היה המעשה אם יאמר שנים ושלשה דרכים לערף הדקדוקים כמו שעשה מהר"ם אלשיך ז"ל וזולתו עכ"פ אין אמת מהם אלא א' והאחרים שקר שאם המעשה כף היה לא יתכן שיהיה באופן אחר כי מעשה אחד הוא ולא על פיוצא בזה אמרו ע' פנים לתורה.

עכ"ל הצ"ל ועוד האריך הרחיב. כף אני אומר במעשה זה של הכל שמעשה אחד היה ולא שנים ולא עשרה וכותב התורה סתם ולא פירש לנו מה קרה להכל ומה אירע לו עד שיצאו הדברים הללו החתומים באלף עזקאן מפיו וזו"ל לא רוו צמאוננו כדי לבא עד תכונתו אלא כ"א אומר מה ששמע ונאנחנו נשארו פסומים בארובה עד יערה עלינו רוח ממרום ויגלה רוח אפנו משיח ה' והוא יגלה כל סתום.

ובדרך אגב אכתוב מה שראיתי להרב ז"ל הנז' בהקדמת ספרו הנז' שצונח פכרוכיא על החכמים שמפרשים פסוקי התורה ונביאים וכתובים ועושים בהם הרפבות ע"פ דיני התורה וכתב הרב ז"ל הנז' וז"ל.

פת ג' לעשות חורפות על דברי חז"ל ולספק חבל בחבל ונימא בנימא עניינים בנזים זע"ז ובארצות אנפנו נתפשט זה בהפרזה נוראה ואם אמר להם מה זה והיכן רמיזה החורפא הזאת בדברי המאמר יאמר ע' פנים לתורה ולדוגמא אביא מ"ש רש ועצום אחד מעמודי ההוראה הרב בעל ט"ז ז"ל בה' סוכה ס"ס תרכ"ט במעשה דר"א ששבת בגליל וכו' כתב דברים זרים יעו"ש הנה עם היותו חכם גדול בדיני התורה ובפסקי ההלכות לא נצול מזה פי ההרגל שלט עליו וכזה וכזה ראיתי לרבנים עצומים בפסקי ההלכות ובדרשות ודברו דברים שאין בהם אלא החורפא וכאשר תראה עוד בס' באר היטב בר"פ הבאתי בדרוש ג' במאמר א' בח"ב יעו"ש ויהא שאומרים ע"ז כי קב"ה חדי בפלפולא דאורייתא אמרתי ח"ו שישמח הקב"ה בזה אלא אדרבא אין שמחת הקב"ה אלא באמת

ובכפלפול אַמתי כַּפְלפול רבּוּתִינוּ בְּעֲלֵי הַתּוֹסֵ' וְהַנְּמִשָּׁה אַחֲרֵיהֶם בְּכָל רַבּוּתֵינוּ הָאֲחֵרוֹנִים
בְּשֵׁאלוֹתֵיהֶם וְתִשׁוּבוֹתֵיהֶם וּפְירוּשֵׁיהֶם וּכְבָר קְדֻמוֹנֵי בְּעָרְעוֹר זֶה רַבָּנִים עֲצוּמִים מֵהֶם
עֲצָמָם מֵהֶרֶשׁ"א וְ"ל עַל אוֹמְרָם בְּגִמְרָא ע"פ בְּמַחֲשָׁפִים הוֹשִׁיבֵנִי זֶה ש"ס בְּבַלְי פִי שְׁמָא
קִצְתָם הָיוּ עוֹשִׂין כְּמוֹ שְׁעוֹשִׂים בְּדוֹרוֹת הָאֵלוּ וְכו' יעו"ש ב'פ' הַפּוֹעֲלִים בְּמַצִּיעָא וְהָרַב
בְּעַל תִּי"ט בְּמִשְׁנַת וְהַעֲמִידוּ תַלְמִידִים הִרְבֵּה כָּתַב דְּהֵינּוּ לְהַעֲמִידָם עַל הָאֵמֶת לֹא כְּלִמּוּד
זְמַן זֶה וְהָרַב בְּעַל ס' זָרַע בְּרַף צוֹנַח בְּכְרוּכָא ע"ז בְּהַקְדָּמָתוֹ לְחֶלֶק ב' וְהִבִּיא לְשׁוֹן הַזֶּה
שֶׁע"י חִידוּשִׁים כָּאֵלוּ נִבְרָאִים רְקִיעִים שֶׁל שְׁנָא וְשִׁטִּים בָּהֶם הַקְּלִיפּוֹת לְהַחֲרִיב שׁוֹנָאֵיהֶם
שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְכָתַב שֶׁזֶהוּ שְׁגָרָם חֲרַבֵּן לְכַמָּה אַרְצוֹת וְכַמָּה שְׁמֵדוֹת רַח"ל וְהָאֲרִיף מֵאֵד בְּזֶה
וְכָתַב ז"ל שְׁגָם הוּא חֲבֵר מְזֶה הַמִּין מִן הַדְּרָשָׁא וְאָבְדוּ בְּיַדִּים עִם הָיִוֹת שְׁגָם הוּא ז"ל לֹא
נִמְלַט בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת מִסְפָּרוֹ זר"ב וְכו' וְנִמְשָׁה אַחַר טֹבַע אַרְצוֹ כִּי הִתְרַגַּל שֶׁלַט עָלָיו וְעֵינָיו
בְּשׁוֹ"ת חוֹת יָאִיר ז"ל ס' קכ"ג הָאֲרִיף בְּגִנוּת זֶה וְהִבִּיא כַּמָּה וְכַמָּה חֲכָמִים גְּדוּלֵיהֶם
בְּחִיבּוּרֵיהֶם שְׁמַגְנִים וּמְרַחֲקִין זֶה הַלִּמּוּד עַד לְמֵאֵד יעו"ש וְלֹא דִי לָנוּ זֶה אֵלָּא גַם עַל
אַרְצֵנוּ וְעַל נַחֲלַת אַבּוֹתֵינוּ אַרְץ מְמִנָּה יֵצֵא לְחֵם לְחֵמָה שֶׁל תּוֹרָה כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא וְגו' וְהוּ
עֵתָה גַם הֵמָּה נִמְשְׁכוּ אַחַר זֶה וְאֲשַׁתְּרַבּוּבֵי אֲשַׁתְּרַבּוּב מְנַהֵג אַרְצוֹת אֲשַׁכְּנֹז לְשֵׁם אֵף הוּא
בְּסִגְנוֹן אַחַר לְהַרְכִּיב פְּסוּקֵי הַתּוֹרָה וּמְרוֹז"ל עַל דֵּינֵי מְמוֹנוֹת וְדִינוֹ נְזִיקִין וְחוֹבֵל וּמִבְעִיר
וְאוֹנָאָה וּמְצַרְנוֹת וּמְבָרִיחַ אָרִי יִתְקַדֵּשׁ וְתִרְוִמָה יִקְרָאוּ יֵצֵה"ר מִזִּיק וְהֵאָדָם לָנוּ וְכִינָצֵא
מֵאִי דְלֹא שִׁיף כָּל זֶה בְּעֵנֵינוּ שְׁרוּצִים לְפָרֵשׁ וְכִמוֹ שְׁרַמְזֵתִי וְכו' וּמְנַהֵג אַבּוֹתֵינוּ וְרַבּוֹתֵינוּ
הָא' לֹא כֹף הוּא כִּי כָּל דְּבָרֵיהֶם מִיְּסוּדִים עַל אֲדָנֵי הַצֶּדֶק וְהָאֵמֶת שׁוֹטְטוּ נָא וְרָאוּ בְּכָל
חִיבּוּרֵי הָא' אֲשֶׁר הֵמָּה לָנוּ לְעֵינֵינוּ וְגַם לְאַחֲרוֹנִים שְׁאַחֲרֵיהֶם כְּמוֹ מֵהֶרֶ"ם אֲלִישֵׁף וְהָרַב
בְּעַל הַעֲקִידָה וּס' דוֹן יֵצֵחֵק אֲבָרְבָנָאֵל זֶה"ה אִם יֵשׁ בְּכָל אֲנָרְף דְּבָרֵיהֶם מְזֶה וְכִינָצֵא בּוֹ
רַק כָּלֵם דְּבָרִים בְּגוּיִם עַל אֲדָנֵי הַשֶּׁכֶּל וְכו' עכ"ל.

עוֹד כָּתַב וְז"ל גַּם רְאִיתִי רַבַּת מֵהַמְּפָרְשִׁים יְדֻקְדָּקוּ עֲשָׂרָה דְּקִדּוּקִים אוֹ יוֹתֵר בְּמֵאֲמָרֵי
רז"ל וּמִכַּח הַדְּקִדּוּקִים יַעֲמִיסוּ בְּמֵאֲרוֹז"ל דְּרַכִּים רַחוּקִים כְּדֵי לִיִּישֵׁב הַדְּקִדּוּקִים מֵה שֶׁלֹּא
כְּוֹנֵנוּ חז"ל כָּלֵל וְתַמָּה אֲנִי עָלֵיהֶם שְׂאֵם בְּאֵנוּ לִידֵי מְדָה זוּ בְּמ"ר וְשָׂאֵר הַמְּדַרְשִׁים יִרְבוּ
הַסְּפָרִים לֵאמֹן קִץ וְתַכְלִית וּבְרוּר הוּא שְׂמִי שִׁתְּקַע עֲצָמוֹ לְזֶה שִׁילָף בְּלֹא חֲמָדָה וְחֲכָמִים
אָמְרוּ אִי דִּיִּיקִינֵנוּ כְּוֹלֵי הָאִי לֹא תִנּוּ אֲבָל הַדְּרָף הַיִּשָּׁר שִׁישִׁית לְנֶגֶד עֵינָיו כִּי רַבּוּתֵנוּ ז"ל
בְּנֵי אָדָם הָיוּ וְלֹא אֱלֹהִים וְאִם גְּדֻלָּה חֲכָמָתָם עַד לֵאמֹן קִץ לֹא יֵצֵאוּ מִכָּלֵל בְּנֵי אָדָם גַּם בְּנֵי
אִישׁ לְפַעֲמִים יְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן צַח לְפַעֲמִים בַּל' קִצְרַר לְפִי הָעֵת וּלְפִי הַזְּמַן לְפַעֲמִים בְּלִשׁוֹן
מְעוֹרָבֵב שֶׁלֹּא כְּסֻדְרוֹ וְכו"ש בְּמְדַרְשִׁים שֶׁנִּפְּלוּ בָּהֶם הַטְּעוּיּוֹת וְהַשְּׁגָגוֹת וְהַפְּלָא הַגְּדוֹל בְּעֵינֵי
שֶׁלְפַעֲמִים יִרְבוּ לְהַקְשׁוֹת בְּמֵא' רז"ל וּבְבוֹאֵם לְתַרְץ יִתְרָצוּ עִם הַקְּדָמוֹת הַמְּקוֹנְבָלִים
בְּדַרְכֵי הַשְּׁבִלָה הַחֲתוּמִים בְּאֵלָף עֵיזְקָאן וְאוֹמְרִים וּבְזֶה נִיחָא וְנִכּוֹן וּמְכּוֹן פְּלוּמֵר שְׁבִיזָה
יִתְרָצוּ הַקּוֹשְׁיוֹת הָאֵם יֵשׁ תִּימָא יוֹתֵר מְזֶה לּוֹמֵר שְׁחֲכָמִים בְּאַגְדוֹתֵיהֶם כְּוֹנֵנוּ לְדַרְכֵי
הַשְּׁבִלָה וְלִדְעָתִי כָּל הַמְּקַשָּׁה בְּדַבְרֵי רז"ל לְקוֹדֵם צְרִיף שִׁתְּרָץ עִם הַפְּשֵׁט גְּמוּר וְאֲחִיךְ
יִכְתּוּב וְאוֹלָם רְמָזוֹ בְּזֶה עוֹד וְכו' עכ"ל.

עוֹד כָּתַב וְז"ל גַּם בְּדַבְרֵי שְׂאֵר הַמְּפָרְשִׁים רְאִיתִי מְלֵתָא דְּתַמִּיָּהָא וְאִם דְּרַכּוֹ בְּהַ רַבִּים
וְגְדוּלִים וְהִיא לְפָרֵשׁ קִצְתָּה מֵהַמְּסֻרוֹת ג' בְּמִסְרָה ד' בְּמִסְרָה וְיִרְצוּ לְחַבְרָם וּלְזוֹנְגָם שְׁכּוֹנוֹנוּ
אֵיזָה עֵנֵינוּ שְׁבָא כְּבָר בְּדַבְרֵי חז"ל וְלִקְצ"ד לֹא יִדְעָתִי מְבוֹא לְזֶה וּמִי גְלָה לְהֵם שְׁכּוֹנוֹנוּ
חֲכָמִים בְּחִיבּוּרָם אֵיזָה עֵנֵינוּ יוֹתֵר מֵהַמְּפָרְסָם שְׁכּוֹנוֹנוּ אֵלָיו דְּהֵינּוּ לוֹ שְׁכוֹ"כ כְּתוּבִים בְּאוֹ

בסגנון זה נאם המצא ימצא חוץ מהם הוא שקר וט"ס כמו שהארץ בזה בהקדמתו לכ"ד עם פ"א אבן עזרא ושהיא רבת התועלת ולולי המסרה היתה התורה עיר פרוצה אין חומה והרואה בכל ס' המסרה יר' עין בעין בטול דבר זה שפוננו בעלי המסרה לשום ענין זולתי הענין האמתי המפורסם שפוננו אליו שהוא לסדר הדומים לבל יפול שגגה בתורת א' אלהינו ח"ו וכמו שהביא שם מתוס' על פ' לא אבה יבמי שיש מחלוקת אם קורין ולא אבה ובמסרה ג' לא אבה לא אבה יבמי לא אבה ה' השחיתו וגו' והנה יש מהמסרות שיש בהם מאה או מאתיים דומים מאה ואת בראש פסוק מאה את יעמדו נא כל החכמים אם ימצאו להם חבור או ענין לקונטרס גם מה ישיבו במסרות הטעמים והנקודות כמו שכתאמר י"א נקודות קדמא אחר יתיב ושנים בפ' בנבלת בהמה טמאה אחר הכותו והשאר בנביאים ובכתובים האם נאמר שפוננו בזה לשום ענין אלא שלא פוננו אלא לשלול אחרים וכבר שגו קצת לקרות פסוק סולת מנחה קומו צאו בתיב וקדמא (אני המעתיק הייתי מן השוגגים לקרות קומו צאו שפפרשת וירא ושפפרשת בא בתיב וקדמא עד שראיתי ענין זה בספר המסרה וחוורתי לאחורי) והמסרה האירה עינינו כי לא נמצא בכל התורה יתיב וקדמא זולת בשני פסוקים שזכרנו פ"א בזה הוא תועלת המסרה וכוונתה לא זולת זה והמתחיל בענין זה הוא רבינו הגדול בעל הטורים ז"ל והוא ז"ל עשאם ע"ד אסמכתא ורמז וצחות פנגן המנגן להמתיק דברי רז"ל והבאים אחריו עשו אותם עיקר פאשר יפרשו מרז"ל.

עכ"ל הרב הגדול כמהר"ר רפאל בירדוגו זלה"ה בהקדמתו לספרו מי מנוחות הנז'. ואמת הנה חכו ומעיד אני עלי שמים וארץ שכל מה שדבר הרב וכל מה שכתב בהקדמתו זאת כף הנה דעתי מיום שעמדתי על דעתי שמעולם לא ערכו עלי פירושי הדרשנים שעושים בפסוקי התורה איזה הרפכות ע"פ דיני התורה נאם ימצאו איזה תיבה בפסוק או אפילו אות אחת בונים עליה בונים גדילים וצדומים ואומרים שלזה פינון פרעה ולזה פנון המן וכן עזה"ד וכשהיתה באה תאנה בלבי ליקח איזה ספר מן הדרשונים לראות מה מדבר חכף ומיד הייתי פורש ממונו כמו ספר שמע יעקב ושארית יעקב להרב הגדול פמהר"י אלגאזי ז"ל שפולו עשוי הרפכות ע"פ דיני התורה וספרי הרב הגדול כמהר"ר חיד"א ז"ל וכיצא ואומרים שהוא משום יגדיל תורה ומה הגדלה היא זאת לומר דברים שלא נתפוננו אליהם הפתובים ושמעתי באומרים לי כי הרב פמהר"י אלגאזי ז"ל עשה ספרו בדרך הנז' שנתפונן לעשות מפתחות וסימנים לדיני התורה כדי שישארו בזכרונו.

ובענין המסרות שמפרשים עליהם איזה פירושים מעולם הייתי מתרעם ע"ז מן הטעם בעצמו שנתרעם הרב ז"ל בהקדמקו הנז' והוא ז"ל כתב על רבינו הגדול בעה"ט ז"ל שהוא המתחיל בענין זה לפרש המסרות עשאם ע"ד אסמכתא ורמז וצחות פנגן המנגן להמתיק דברי רז"ל וכו' אבל אנא זעירא גם על רבינו בעה"ט ז"ל הנה נכנס פעם בלבי שהאמת יורה דרכו שהמסרות לא נעשו אלא כמ"ש הרב ז"ל שפוננו להודיע לנו שכו"כ פסוקים באו בסגנון זה נאם המצא ימצא חוץ מהם הוא שקר וט"ס לזאת הפנונה נעשו המסרות ולא לכנונה אחרת ולמה נוסף אנחנו פנונה אחרת? וכשבא לידי ספר זה של מי מנוחות ולמדתי הקדמה זו הנה בעיני לפלא ואמרתי מה זה הנה לי שנתפונתי לדעת רב גדול כמותו? וכשאני שומע איזה דורש שעושה איזה הרפכה באיזה פסוק או באיזה מאמר אומר אני עליו על הראשונים אנו מצטערים אלא שהוא בא להוסיף עליהם והלואי

ואמר איזה ענין ערב ומתקבל על הלב אלא פשתבקש תמצא שלא אמר אלא דברים של מה בכך.

ובענין הנושאים שפול אחד לוקח פסוק אחד ועושה ממנו נושא פאלו חיובא רמזיא עלינו לעשות נושא יהיה איה שיהיה ערב או אינו ערב כמו ששמעתי דורש אחד שעשה נושא בפרשת אחרי מות בפסוק כי ביום הזה יכפר עליכם ודרש תיבת כ"י מלשון פנייה כמו כי תחת יופי ורמז על הסורין שמכפרים האין זה דברי הכל ושטות? וכורני שפילדומי שאלתי לאחד חכם ודרשן גדול מהו פירוש נושא ולמה נקרא שמו נושא ואחר שקשב מעט בדעתו הגביה ידיו כמו שנושא איזה דבר ואמר לי שנקרא שמו נושא מפני שהוא נושא הדרוש אמרתי לו וכי הנושא יש לו כנפי נשרים שישא עליהם הדרוש ולמה הנושא ישא את הדרוש ולא הדרוש ישא אותו? ואמרתי לו שפירוש נושא הוא לשון סגנון כמו שני הפכים בנושא אחד שהדורש עושה איזה סגנון באיזה פסוק מענין שהוא דורש בו.

ואנא זעירא פשהייתי דורש איזה פעם לא הייתי מבקש לעשות נושא שהייתי מתבייש לומר דברים של הכל. טרם אכלה אומר מה שנלע"ד בספר מי מנוחות שיש בידינו היום ממנו ספר בראשית וספר שמות שיש מפירושו דברים אמתיים עשויים על דרך הפילוסופיאי ודברים ערבים ויש ממנו ג"כ איזה פירושים שאינם מוצאים חן ואכתוב הערה אחת על פירושו בספר שמות שהקשה על מדרש רז"ל בענין המילדות מלמד שתבען לדבר עבירה והקשה וז"ל ולכאורה כמו זה נחשב תביעתו לנשים זקנות מילדות לדבר עבירה והוא מלך אדיר לעשות חפצו בכל הנשים גם מה ענין זה לכאן אף נראה שהשנאה של ישראל קלקלה השורה שלהיותו יודע צדקות ישראל ומראה שלא יעשו המילדות חפצו ראה כי טוב לקרב דעותיהם אליו ע"י שישכב עמם וממילא פאשר יהיו ביחוד עמו ידבר עמם על זאת וממילא מאהבתם אותו יעשו חפצו והן סגרו הדלת וכו' עכ"ל.

ועל קושיותו אני תמה כי מי הגיד לו שהמילדות שפרה ופועה היו נשים זקנות ולא ילדות וטובות מראה וכי המילדות לא יתכן שיהיו אלא זקנות והלא המילדות כדי שיהיו מילדות צריף שיתלמדו מנערוותם כמו שאנו רואים בכל העולם שיש מילדות שעדין רפות בשנים ובפרט למ"ש רז"ל ששפרה ופועה היו יוכבד ומרים שהרי יוכבד הייתה בעת שהיא עדין רפה בשנים והיתה מתעברת ויולדת שבעת שהיא ילדה למרע"ה ואף אם נאמת דרשת רז"ל שיוכבד בת ק"ל שנה הייתה כשילדה למשה עכ"פ חזרה לימי נעוריה בעדו הבשר וכו' וק"ו למרים שעדין בעת שהיא הייתה נערה קטנה שלא הייתה גדולה ממשה אלא בשנים מעטות ובעת שהיא נולד משה.

וגם על תירוצו הוא קשה ההבנה שאם היו זקנות הטבע לא יניח אותו לשכב עמם וגם הם לא יקנו אהבה עמו כי מה לאשה זקנה ולאהבת בעל ל ועוד וכ' מלך אדיר כמוהו יצטרף לעשות טצדק' ולקנות אהבת המילדות כדי שיקיימו גזרתו והלא בידו לגזור עליהם ואם לא ירצו יחרוג אותם ויביא מילדות אחרות במקומם.

אלא מחונרתא שדרשת רז"ל שתבעם לדבר עבירה היא כפשוטה שנתכונן למלאות מאנתו ותל"מ ומה"ש עשו להם גם וניצולו. בזו השעה שאני פותח הדברים הללו בא

לדעתי רמז אחד לדברי חז"ל שיוכבד ומרבים הם היו המילדות אמרתי ויהי מה אכתבנו והוא פי ושפרה ופועה בגימ' זו יוכבד ומרבים בתה.

ומה שפאה אות נא"ו בראש תיבת ושפרה הוא פאלו אומר הכתוב ואלו שפרה ופועה שאמרתי לה הם יוכבד ומרבים בתה על דרך שכתב רש"י ז"ל בפרשת תרומה בפסוק ונועדתי לה שם ודברתי אתה מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארון העדות את כל אשר אצנה אותה אל בני ישראל.

ורש"י ז"ל הנה בספרו במקום א"ת כ"ל אש"ר אצו"ה הנה פתוב בספרו וא"ת כ"ל אש"ר אצו"ה ופירש ז"ל הרי נ"ו זו יתירה וטפלה וכמוה הרבה במקרא וכה תפתר ואת אשר אדבר עמה שם את כל אשר אצנה אותה אל בני ישראל הוא עכ"ל והרא"ם ז"ל כתב עליו ז"ל נ"ו זו יתירה חפשי בכמה ס"ת ולא מצאתי זה עכ"ל.

עכ"פ מדברי רש"י ז"ל אנו למדים שאף אם זאת היא טעות יש פמוה הרבה במקרא: כתב הראב"ע ז"ל בפ' לך לך. בארת בארת חמר כל באר שבמקרא נובעת והיא מןשונה בעבור הסמיכה.

פירוש שהוא סמוך לחמר ומפני זה נשתנו הנקודות שנקודות באר הב' בשנא והא' בצירי וכן בארת שהוא מוכרת הב' בשנא והא' בצירי כמו וכל הבארת אשר חפרו. וכאן שהוא סמוך נשתנו הנקודות שהב' נוקדה בסגול והא' בשנא סגול.

ואע"פ שמצינו בארת המים שהוא סמוך ולא נשתנו הנקודות ה"ם לא נשתנהוהכא נשתנה וכן כתב הד"ק ז"ל בספר השו"ת: כתב הרב כמהרר"ב ז"ל בספרו מי מנוחות שהזכרתי למעלה בפרשת חיי שרה ז"ל.

ויקד האיש וישתחו קצת יש לדקדק במה שהפסיק בתיבת האיש והיל"ל ויקד וישתחו האיש לה' ונראה שהקידה הא' היתה לאברהם שמעשיו וצדקתו גרמו לו זה ואיננו רחוק שהאיש חוזר על אברהם ועל הקב"ה שנקרא איש ה' איש מלחמה וגם אאע"ש עבדו ואוהבו יקרא איש כמד"א אשרי האיש ודרשו רז"ל זה אברהם ולזה אמר האיש הידוע שהוא הקב"ה ואברהם שצדק אברהם בקידה זו שמגבורתו ואישותו גרמו כל זה והאיש כמו להאים וכמו וילך חרנה ויבא ישראל מצרים והשתחוויה לה' לבדו אכן להם לא רצה לגלות זה אמר ואקוד ואשתחנה לה' יען שלא יטעו אחרי ע"ז כמנהגם כי יפתח להם פתח להשתחנות לאיש אף אמר סתם ואקוד ואשתחיה לה' ליה אנו משתחווים וליה אנו מחכים יאיר עיננו בתורתו וישע לבנו באהבתו ויראתו אכ"ר. עכ"ל.

ומהתימה על רב גדול פמותו שיכתוב הבלים ותעוועים בספרו ומי יאבה ומי ישמע אליו להפך דברי אלהים חיים והדקדוק שדקדוק בפסוק דלמה הפסיק בהאיש אינה פלום כי דרך ישר כתב הכתוב ולפרש האיש כמו להאיש זו לא שמענו ומה דמות יצרוך לנילך חרנה שהוא כמו לחרן דהתם ידוע הדבר שכל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה' בסופה הוא הדבר אשר דברתי למעלה שיש מפירושו בספר הנז' שאינם מוצאים הן גם בפרשה הנז' פירש שהגמלים שהשקתה רבקה היו בני אדם שאינם מהוגנים והם קצת הגונים כגמל שיש בו מקצת סי' טהרה ובלי שום צורך פירש כן.

גם בפרשת תולדות כתב ונ"ל הלעיטני נא וגו' מן האדום האדום הזה וגו' על פן קרא שמו אדום הרבה תמוה וכי בשביל שיום מימים אכל עדשים אדומות יקרא שמו לעולם אדום ולכן נראה שהוא קרא עצמו אדום בשביל שהוא אדמוני וקרא ה"ק הלעיטני נא מן האדום תלעיט האדום הזה ובא הביאור אחר הביאור כמו ותפתח ותראה את הילד וה"נ קאמר הלעיטני נא מן האדום ולמי האדום הזה ובא על נכון על פן קרא שמו הקורא אדום אחר שהוא העלה על עצמו שם זה מחמת שהו אדום עכ"ל.

גם אלו דברי הבל שהתמיה שעשה אותה תמיהא רבה אינה פלוג על מפי שפני שאכל עדשים הוא שקרא אותו אדום אלא מפני האמירה שאמר מן חיים שהאמת הוא שמה שקרא שמו אדום הוא מפני האדום האדום הזה שפא מן השדה והוא ענין ותקפו הרעב באותה שעה ובמהירות גדולה אמר ליעקב הלעיטני נא מן האדום האדום וכפל דבריו ואפשר שפפל אותם עד עשרים ושלשים פעמים פעם אחר פעם מתקף הרעב שתקפו באותה שעה ולא היה יכול להמתין ואפשר שאם לא הלעיטו יעקב באותה שעה היה מת ברעב ההוא ויעקב באותה שעה הוציא מחשבתו לפועל ומצא ב"ח לגבות את חובו שהיה בדעתו ליקח הבכור שהיא קדש מעשו הרשע והיה מבקש איזה תחבולה לזה עד שפא לידו שעת הכושר אמר איני מוצא עת מוכשר לקיים מחשבתי כמו זה ואינו רחוק לפרש שמה שאמר עשו הנה אנכי הולך למות הוא ברעב שהיה לו באותה שעה.

ומה שפירש הרב וכתב וקרא ה"ק הלעיטני נא מן האדום ולמי האדום הזה וגו' אינו מובן ובשלמא אם היה אמר הכתיב הלעט נא הנה ניחא פירושו דתני ונהדר מפרש אבל הפתוב פתוב הלעיטני נא ומה היה לו לפרש שמפונרש ועומד הוא והפירוש הזה שעשה הרב ונ"ל בפתוב הזה אינו אלא מהפך דברי אליהם ש שהיה אמר מן האדום האדום במהירות גדולה כמה פעמים והעומדים שם העלו לו שם זה ואפשר שזהו בעצמו שכתב הפתוב על פן קרא שמו אדום להוציא מלבנו שלא מפני שהיה אדמוני וכמ"ש הרב) וקרא שמו אדום אלא מפני שאמר האדום האדום במהירות גדולה ותל"מ.

וכיוצא בפירושים הללו מצאתי הרבה בספר הנז' אשר בידינו על ס' בראשית וס' שמות שהוא ספר קטן הפמות וכפעם בפעם פותב ובפשטים פירשתי ואנא זעירא אמיןא כי מה לנו עוד בפשטים אחר הפשטים שיש בידינו מרבתינו מפרשי התנ"ך כמו רש"י והראב"ע והרלב"ג והד"ק זיע"א והלומד בספר רד"ק על נביאים וכתובים ימצא מרגוע לנפשו שהיה רופא אומן לפשט כל העקמומיות שיש בפתובים ומשים העקוב למישור וכל המפרשים שבאו אחר המפרשים הנז' המדקדק בהם ימצא שכל פירושיהם הם בכלל פירושי הראשונים ובכלל דבריהם דבריהם כמו הפירוש של הרב מלבי"ם זיע"א שהוא פירוש נחמד למראה אין מי שיוכל להכחיש האמנם המדקדק בו ימצא שכל דבריו הם בכלל דברי המפרשים הראשונים אלא שהוא עשה סידור נכון ומקשר הפתובים בקשר אמין והיה בקי בדקדוק לשוננו הקדוש ובדרך אגבראיתי לכתוב שתי הערות שהערתי עליו שפפרשת שלח לה פירש על פסוק ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם ואמר מה שפירוש וכן היינו בעיניהם מלשון כנים וכ"ן הוא נפרד מכנים ומצא לה חבר ממה שכתוב בישעיה ואנשיה כמו כן ימותו ואמר הדבר בפשיטות פאלו אין מי שיחלוק על הפירוש הזה ואחר המחר"ר לא דק פלל שהנפרד מכנים אינו כ"ן אלא פנים כמו ותהי

הפנם ועוד אם הוא פְּדָרְיוּ ה"ל לכתוב וכ"ן הַיְיִנִי בְּכַף הַדְמִיוֹן כְּמוֹ וְנָהִי בְּעֵינַיִנו כְּחַגְבִים שְׁלֵא אָמַר וְנָהִי בְּעֵינַיִנו חַגְבִים וְעוֹד לָמָּה לֹא אָמַר גַּם כֵּן בְּלִשׁוֹן רַבִּים וְכַנִּים הַיְיִנוּ בְּעֵינֵיהֶם וְהַחֲבֵר שְׁמָצָא מְכֻמוֹ כ"ן יְמוֹתוֹן הַכְּתוּב בִּישְׁעֵיהָ חֲפֵשֶׁתִי בְּסִפְרֵי הַמְּפָרָשִׁים הֵרָאשׁוּנִים וְלֹא מְצֵאתִי שְׁפִירְשׁוֹ כ"ן מְלִשׁוֹן כְּנִים אֲלֵא וְדַאי שֶׁהוּא הוּא שְׁפִירְשׁוֹ כֵּן וְלֹא אַחֵר וְכֵן הֵבִיא לָהּ חֲבֵר מִשָּׁם וְעַרְבֵהּ עַרְבָא צְרִיף.

וְהַשְׁנִית בְּפִרְשֵׁת וְזֹאת הַבְּרָכָה שְׁפִירְשׁוֹ עַל פְּסִיק וְלִיוֹסָף נְזִיר אֲחִיו שֶׁהוּא מְלִשׁוֹן נְזִיר וְעֵטְרָה שִׁיוֹסָף הִיָּה נְזִיר וְכֵתֵר שֶׁל אֲחִיו בְּזֵה וְדַאי אַחֵר הַמְּחַ"ר שֶׁגַּג שְׁגָגָה גְדוּלָה שְׁאֵם הִיָּה מְלִשׁוֹן כְּתֵר וְנְזִיר ה"ל לְנֶקֶד בְּשֵׁשׁ נְקוּדוֹת גְּזֵר וְלֹא נְזִיר שְׁכַל שְׁוֹרֵשׁ שֶׁהוּא בְּשֵׁשׁ נְקוּדוֹת הוּא שְׁוֹה וְלֹא יִשְׁתַּנֵּה בְּסֻמוּף וּבְמוֹקְרַת פִּדּוּעַ וְעוֹד שְׁאֵם הִיָּה מְלִשׁוֹן נְזִיר הִיָּה מְלַעִיל וְלֹא מְלַרַע אֲלֵא וְדַאי דְאֵגֵב שְׁטַפְיָה לֹא דַק וּמָה שְׁאֲמָרוּ הוּא יִקְוֵבֵל הָאֲמַת מִמִּי שְׁאֲמָרוּ יִהְיֶה קָטָן אוֹ גְדוֹל אֲבָל לֹא אֲמָרוּ יִקְוֵבֵלוּ דְבָרָיו שֶׁל גְדוֹל יִהְיוּ אֲמַת אוֹ לֹא יִהְיוּ שְׁאִין עֲלֵינוּ חַיִּיב זֶה וְהַרְשׁוּת בְּיַדְנוּ לְחַלּוֹק עַל הַגְדוּלִים אִם יִרְאֶה בְּעֵינַיִנו שְׁאִין בְּפִיָּהֶם נְכוּנָה וְתַל"מ: עוֹד מְצֵאתִי בְּסִפְרֵי מִי מְגוֹחֹת הַנּוֹז' מְלַתָּא דְתַמִּיָּהָ טוֹבָא שְׁכַתְבַּת בְּפִרְשֵׁת כִּי תִשָּׂא וְנ"ל וּמ"מ קָשָׁה מְקַרָּא דְכְּתִיב בַּפ' בְּמִדְבָר שְׁאִין אֶת רֹאשׁ וְגו' כֹּל זָכָר לְגַלְגְּלוֹתָם מֵאֲמַר לְגַלְגְּלוֹתָם מוֹרָה שְׁיִמְנוּ בְּלֵא דְבַר וּמִן־כְּרַח לְתַרְזַץ דְּהוֹרָאֵת שְׁעָה הִיָּתָה וְהוּא יִתְבַּרְךָ אָמַר וְנָהִי וְהִבְטִיחָם שְׁלֵא וְהִיָּה לָהֶם נְזִק וְרַש"י ו"ל פִּירְשׁוֹ שֶׁהִיָּה ע"י שְׁקִלִים וְאִינִי יוֹדַע לְפָרֵשׁ מֵאֲמַר לְגַלְגְּלוֹתָם לְפִי פִירוּשׁוֹ ו"ל עכ"ל כְּמַהֲרַר"ב ו"ל.

וְאִנִּי הוּא שְׁאִינִי יוֹדַע אִיךָ מְלֵאוֹ לְבוֹ לְהַרְבּ ו"ל לְחַלּוֹק עַל רַש"י ו"ל בְּעֵינַיִנו זֶה שֶׁהוּא פְּשֻׁט הַכְּתוּבִים וְמִי לְנוֹ גְדוֹל מְרַש"י ו"ל שֶׁהוּא מְלִשׁוֹן בְּלֵה"ק וְלֹא נִדְחַק מְלִשׁוֹן מְלִשׁוֹן וְכַתֵּב ע"י שְׁקִלִים בְּקַע לְגַלְגְּלוֹת וְהוּא הַפְּשֻׁט בְּלֵי סִפְק שְׁהַרִי בַּפ' כִּי תִשָּׂא הַזְהִיר הַשִּׁי"ת כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפַקְוֹדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ פֶּן־פָּרַח נִפְשׁוֹ לֵה' בְּפַקְוֹד אִיתָם וְלֹא יִהְיֶה בָּהֶם נֶגֶף בְּפַקְוֹד אִתָּם זֶה יִתְּנוּ וְגו' וְנִתְּנוּ הֵרָאשׁוֹן שְׁמֵנָה מְרַע"ה אֶת יִשְׂרָאֵל אַחֵר הַאֲזַהֲרָה הַנּוֹז' הוּא הַכְּתוּב בְּכֵן בְּפִרְשֵׁת בְּמִדְבָר בְּשֵׁנָה הַשְׁנִית בְּאֲחַד לְחַדְשׁ הַשְּׁנִי וְאִיךָ מְרַע"ה יַעֲבֹר עַל הַאֲזַהֲרָה שֶׁהַזְהִירוֹ הַשִּׁי"ת שְׁלֵא לְמַנּוֹת בְּלֵי שְׁקִלִים וּמָה הוֹעִילוֹ חֲכָמִים בְּתַקְנָתָם וּמָה הוֹעִיל הַצְּוִי הַנּוֹז' אִם לֹא יִתְקַיֵּים אֲלֵא וְדַאי שְׁהַמְנִין הִיָּה הִיָּה ע"י שְׁקִלִים כְּמ"ש רַש"י ו"ל וְאִין דְּוָסַק כֹּל מְלִשׁוֹן מְלִשׁוֹן וְכַד שְׁכִיב וְנִיִּים אֲמָרָה הַרְבַּ כְּמַהֲרַר"ב ו"ל לְהֵאִי מְלַתָּא: כְּתֵב הַרְבֵּא"ע ו"ל בַּפ' תּוֹלְדוֹת קְצָתִי בְּחַיִי כְּמוֹ הַפּוֹף וְכֵן נַעֲלָה בִּיהוּדָה וְנִקְיָצְנָה.

פִּירוּשׁ כְּמוֹ הַפּוֹף כְּאֵלוֹ אָמַר צְקָתִי מְלִשׁוֹן מְצוּק וְכֵן נַעֲלָה בִּיהוּדָה וְנִקְיָצְנָה כְּמוֹ וְנִקְיָצְנָה נְבִיא אִיתָהּ בְּמִצּוֹר וּבְמִצִּיק: כְּתֵב הַרְבֵּא"ע בַּפ' בָּא עַל פְּסוּק מִיּוֹם הֵרָאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי. וְנ"ל אָמַר יָפֵת כִּי יֵשׁ אוֹת מוֹשְׁכַת עֲצָמָה וְאַחֲרֵת עֲמָה אַחֲוֹרָנִית כְּמוֹ אָדָם פְּטָדָה וּבְרַקַת שְׁהַטְעַם אָדָם פְּטָדָה וּבְרַקַת וְכָכָה מִיּוֹם הֵרָאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי. עכ"ל.

וְדְבָרָיו כְּסִפְרֵי הַחֲתוּם דְּמָה חֲסַר בְּפְסוּק זֶה שֶׁל מִיּוֹם הֵרָאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי מְהוּ הָאוֹת הִיָּה שְׁחֲסַר בּוֹ עַד שְׁבָא הַרְבֵּא"ע ו"ל לְמַלְאֵת חֲסוּרוֹנוֹ וְהֵרָאִיתִי דְבָרֵי הַרְבֵּא"ע הִלְלוּ לְכֻמָּה ת"ח שֶׁל מְתָא דְנָא וְשִׁהִיוּ בָּאִים מְעִיר אַחֲרֵת וְשׁוּם אֲחַד לֹא יָרַד לְסוּף דְעָתוֹ שֶׁל הַרְבֵּא"ע וְלֹא אֲשַׁכְּחוּ לְהוֹ פְּתָרִי פּוֹתְרִים הִיוּ אֲבָל לֹא הִיוּ הַדְּבָרִים נְכֻסִים בְּאוּנֵי שְׁהִיוּ מְשִׁיאִים

דְּבָרֵי הָרָאב"ע לְכוֹנֵנָה שְׁלֵא נִתְפָּנֵן לָהּ הָרָאב"ע ו"ל עַד שֶׁהָאִיר ה' אֶת עֵינַי וְאֲנִי שׁוֹכֵב בְּמִטְתִּי בְּלֵיל מוֹצָאֵי ש"ק וְהֵייתִי מְעֵינָן בְּדַעְתִּי בְּדָבָרֵי הָרָאב"ע הִלְלוּ וְיִרְדְּתִי לְסוּף דַּעְתּוֹ שֶׁל הָרָאב"ע.

וְאִמְרָתִי שֶׁהָאוֹת הַחֲסֵרָה בְּפִסּוּק זֶה שֶׁל מִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁבָּא הָרָאב"ע לְמַלְאֲתָהּ הִיא אוֹת הַשְּׁחֲסָרָה בְּמִלַּת מִיּוֹם וְגַם בְּמִלַּת עַד יוֹם שֶׁהִיָּה לוֹ לְכַתּוֹב מֵהַיּוֹם הָרֵאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּהַא הִידִיעָה שֶׁכֵּן דָּרַךְ הַלְשׁוֹן כְּשֵׁי שְׁנַי חֲלָקִים וְנִכְתָּב הַא הִידִיעָה בְּחֲלָק הָרֵאשׁוֹן צָרִיף לְכַתּוֹב ג"ך הַא הִידִיעָה בְּחֲלָק הַשְּׁנַי כְּמוֹ בָּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעֵבְרִי אֲשֶׁר הִבֵּאתָ לָנוּ וְכֵן בְּקַרְבָּנוֹת הַחֵג וּבַחֲנוּכַת הַנְּשִׂאִים בְּיוֹם הַשְּׁנַי בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּפֶתַח הַבַּיִת שֶׁהִיא בְּמָקוֹם הַא הִידִיעָה וְכֵאלֶּה רַבּוֹת לְכֵן פִּירַשׁ הָרָאב"ע מִשֵּׁם יִפְתַּח שֶׁמְצִינּוּ אוֹת מוֹשְׁכַת עֲצָמָה וְאַחֲרָת עֲמָה אַחֲרֹנִית כְּמוֹ אָדָם פְּטָדָה וּבִרְקַת שֶׁהֵנִי"ו שֶׁל וּבִרְקַת מוֹשְׁכַת עֲצָמָה וְאַחֲרַת עֲמָה אַחֲרֹנִית וְהֵנִי כְּאֵלּוּ פְּטָדָה וְי"ו בְּמִלַּת פְּטָדָה וְיִהְיֶה וּפְטָדָה וְכֵאֵן ג"כ אִיתָּה שֶׁכְּתוּבָה בְּמִלַּת הָרֵאשׁוֹן מוֹשְׁכַת עֲצָמָה וְאַחֲרָת עֲמָה אַחֲרֹנִית וְהֵנִי כְּאֵלּוּ כְּתוּבָה הַ בְּמִלַּת מִיּוֹם וְיִהְיֶה מֵהַיּוֹם וְכֵן אוֹת הַ כְּתוּבָה בְּמִלַּת הַשְּׁבִיעִי מוֹשְׁכַת עֲצָמָה וְאַחֲרָת עֲמָה אַחֲרֹנִית וְהֵנִי כְּאֵלּוּ כְּתוּבָה הַ בְּמִלַּת עַד יוֹם וְיִהְיֶה הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי.

וּבְבִקְרָא אַחַר תְּפִלַּת הַשַּׁחַר הַגְּדִתִּי לִידִי"ן אִי"ע כה"ר יוֹסֵף לְעֶסְרֵי נר"ו שֶׁגַּם לִי הָרֵאשִׁיתִי דְּבָרֵי הָרָחב"ע הִלְלוּ שֵׁשׁ לוֹ חֲשֵׁק בְּעֵינַיִנִים כְּאֵלּוּ וְשִׂמְחָה כְּשִׂמְחַת בְּקִצְרֵי עַל הַפִּירוּשׁ הַזֶּה שֶׁגַּם הוּא הִיָּה מְעֵינָן בּוֹ לְנִסּוֹת אִם יָבֵא הַפִּירוּשׁ לְדַעְתִּי וְלֹא אֶסְתַּיְיָא.

וְזֶה הִיָּה כַּחַי עֲשׂוֹר שְׁנַיִם מ"מ וְרִשְׁמִיתִי זֶה בְּזִכְרוֹנוֹתֵי: מְעוֹלָם הֵייתִי תַּמָּה עַל פִּירֵשׁ"י ו"ל בְּפִירוּשׁ הַחוֹמָשׁ עַל פִּסּוּק וְכִי יִמְכּוֹר אִישׁ אֶת בֵּיתוֹ לְאִמָּה לֹא תִצָּא כְּצֵאת הָעֶבְדִּים שֶׁפִּירַשׁ וְהוּא מִדְּבָרֵי חו"ל כִּי צִיָּאת עֶבְדִּים כְּנֻעָנִים שִׁיּוֹצְאִים בְּשׁוֹן וְעֵינָן אֲבָל זֹו לֹא תִצָּא בְּשׁוֹן וְעֵינָן וְכו' דְּמֵאֵן דְּכַר שֶׁמֵּיָּהוּ שֶׁל עֶבְדִּים כְּנֻעָנִים שִׁיּוֹצְאִים בְּשׁוֹן וְעֵינָן עַד שִׁיאֵמַר שֶׁהָאִמָּה הָעֵבְרִיָּה לֹא תִצָּא כְּמוֹתָם בְּשׁוֹן וְעֵינָן שֶׁהִרִי הַדִּין שֶׁל עֶבְדִּים כְּנֻעָנִים שִׁיּוֹצְאִים בְּשׁוֹן וְעֵינָן הוּא אַחֲרֵי מוֹפְלֵג מִדִּין זֶה שֶׁל אִמָּה הָעֵבְרִיָּה וְרַב הַמְרַחֵק בֵּינֵיהֶם בְּכַמָּה דִּינִים שֶׁמְפַסְּקִין בֵּינֵיהֶם וְעוֹד אִם פָּשַׁט הַכְּתוּב הַזֶּה הוּא זֶה שֶׁאִינָה יוֹצְאָה בְּרֵאשִׁי אֲבָרִים לְמָה גִּזְרָה דִּין זֶה דִּין וְנִקָּא בְּאִמָּה וְלֹא בְּעֶבֶד שֶׁהוּא קוֹדֵם לָהּ וְעַל רז"ל אֵין כ"כ קוֹשְׁיָא שֶׁכָּף דָּרַךְ רז"ל לְדַרוֹשׁ דְּרִשׁוֹתֵיהֶם וְקִבְּלוּ הַדִּינִים אִישׁ מִפִּי אִישׁ וְאַסְמִיכְוָהוּ אַקְרָאִי אֲפִילוּ בְּדָרְךָ רַחוּקָה עַד מְאֹד כְּמִי בִּירוּשָׁת אֲשֶׁתּוֹ דְּאַסְמִיכְוָה אַקְרָא דּוֹנְתָתָם אֶת נַחֲלָתוֹ לְשֶׁאֲרוּ וְגָרְעוּ וְהוֹסִיפוּ וְעָשׂוּ כְּאֵלּוּ כְּתִיב וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלַת שְׁאֲרוֹ לוֹ וְכֵאלֶּה רַבּוֹת אֲבָל עכ"פ פְּשָׁטִי הַכְּתוּבִים לֹא יוֹפְשָׁטוּ וְהִיָּה לוֹ לְרִשׁ"י ו"ל לְפָרֵשׁ לָנוּ אִינָה פְּשָׁט הַמְתַּקְבֵּל בְּפִסּוּק זֶה דְּכִי יִמְכּוֹר לֹא תִצָּא כְּצֵאת הָעֶבְדִּים וְאַח"כ יָבִיא לָנוּ דְּרִשְׁתָּ רז"ל וְלֹא נוֹכַל לְהַכְחִישׁ שֵׁשׁ אִינָה פְּשָׁט פְּשׁוּט בְּכְתוּב הַזֶּה חוּץ מִדְּרִשְׁתָּ רז"ל וְהֵייתִי מְחַפֵּשׁ בְּשִׁפְלֵי אִינָה פְּשָׁט שְׁנַיִם לְכַתּוֹב הַזֶּה עַד שֶׁהָאִיר ה' אֶת עֵינַי וְכֵאֵן לְדַעְתִּי פְּשָׁט אִמְתִּי וְהוּא כְּשֶׁנְּדִיֵּיק בְּדִין הִיעוֹד שֶׁאֵמַר הַכְּתוּב אִם רָעָה בְּעֵינַי אֲדוֹנִיָּה אֲשֶׁר לוֹ יַעֲדָה וְגו' דְּמַצְנָה בִּיעוֹד דְּהִיכֵן אֵמַר לָנוּ הַכְּתוּב שֶׁמַּצְנָה יַעֲדָה עַד שִׁיאֵמַר לָנוּ אִם רָעָה וְגו' וְהִי"ל מִתְחַלְּה לְצִוּוֹת עַל הִיעוֹד שֶׁמַּצְנָה לְיַעֲדָה לוֹ אוֹ לְבָנוּ וְאַח"ך יֵאמַר לָנוּ אִם רָעָה בְּעֵינַי אֲדוֹנִיָּה וְגו'.

עַל כֵּן אִמְרָתִי שֶׁמַּצְנָה יַעוֹד הִיא כְּתוּבָה בְּפִסּוּק זֶה וְכִי יִמְכּוֹר אִישׁ אֶת בֵּיתוֹ לְאִמָּה לֹא תִצָּא כְּצֵאת הָעֶבְדִּים וְהוּא שֶׁהַכְּתוּב חֵם עַל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִנְהָגוּ בָּהֶם כְּעֶבְדִּים הָעֵבְרִים

הזכרים שעובדים שש שנים ויוצאים מבית האדון אבל הנקבות אין כבודם שיעבדו ויצאו מבית אדוניהם והוא שאמר הפתוב לא תצא קצאת העבדים ר"ל שלא תצא קצאת העבדים זכרים שיוצאים אחר שעבדו בבית אדוניהם אבל זאת ל תצא אלא שתשאר בביתו ובאמרך שתשאר בביתו הוא שישאנה הוא או שישאנה לבנו ונהרי בפתוב הגה הזהיר עלינו וצוננו במצות יעוד והשתא ניקח מ"ש אחריו אם רעה בעיני אדוניה.

זהו הפשט האמתי של הפתוב הגה. זה לי פמה שנים שעשיתי הפירוש הגה שוב אחריו מןפלג בא לדי בדרך מקרה שהביאו בעל הבית אחד לבהכ"ן חומש אחד שהדפיסו בו פירוש רשב"ם ובחזרת עמידה לקחתי הספר בידי ומצאתי שהפירוש הנז' שעשיתי כף פירש אותו רשב"ם ז"ל בדמותו כצלמו ושמחתי כשמחתי בקציר שנתפוננתי לדעת עליון רשב"ם ז"ל: כתב רש"י בפ' משפטים ונגב מבית האישי.

לפי דבריו. אם ימצא הגנב ישלם.

הגנב שנים לבעלים. אם לא ימצא הגנב.

ובא השומר הגה שהוא בעל הבית קרב אל הדיינים לדון עם זה ולישבע לו שלא שלח ידו בשלו. עכ"ל.

והרמב"ן הביאו הרא"ם כתב וז"ל, והנכון שיקרב אל האלהים לישבע שנגנב כמו שהוא טוען אם לא שלח הוא יד להשתמש הוא לצרכו במלאכת רעהו פי השולח יד בפקדון נעשה עליו גזלן ותייב באונסין עכ"ל.

פשוט לי אנה זעירא יותר מביעתא בכותחא שאין חילוק בין רש"י והרמב"ן בענין השבועה באיזה אופן תהיה דכ"ע מודים שהשבועה היא שנגנבה ממנו ולא גנבה הוא כמו שכתב הרמב"ן וזוהי פוננת רש"י שכתב ולישבע לו שלא שלח ידו בשלו פלומר לגונבה ממנו אלא נגנבה ממנו כמו שטוען דאל"ה איזה פירוש אחר יש? הנוכל לומר שהשבועה תהיה שלא נשתמש בה לצרכו קודם שנגנבה ממנו וזהו השליחות יד שכתב רש"י ל דשבועה כזו לא מצינו בשום מקום שהשבועה היא לישבע שפדבריו פן הוא ותו לא וזה לא יטעה בו שום אדם וכ"ש הרמב"ן.

והחילוק שבין רש"י והרמב"ן הוא בפשט הפתוב דוקא דרש"י מפרש שהשבועה שלא גנבה הוא היא מפורשת בפתוב במאמר אם לא שלח ידו פלומר שלא שלח ידו לגונבה ממנו והרמב"ן נראה לו דוחק לפרש פירוש זה דלמה הוציא הפתוב שבועה זו בלשון זה ? ולפיקה פירש שהשבועה שלא גנבה הוא אינה מפורשת בפתוב אלא היא בכח המאמר של ונקרב בעל הבית דהיינו לישבע וסתמה כפירוש שהשבועה תהיה כטענתו שנגנבה ממנו ולא גנבה הוא והאי אם לא שלח ידו הוא מאמר תנאיו כמו שפירש הרא"ם ז"ל שלא יפטר בשבועתו זאת אלא אם לא שלח ידו קודם להשתמש לצרכי במלאכת רעהו אבל אם שלח ידו קודם להשתמש בה לא יפטר בשבועה זו שהוא תייב אף באונסין וכ"ש בגנבה.

נמצא שהחילוק בין רש"י והרמב"ן הוא בפשט הפתוב דוקא ואחר המחילה מכבוד הרא"ם ז"ל בחנם הרעיש העולם על הרמב"ן וכתב וז"ל ואני תמה מאד היאך לא השגיח בדברי הרב שבפסוק ונקרב בעל הבית אל האלהים אמר לדון וכו' ובפסוק על כל דבר

פֶּשַׁע אָמַר הַפְּתוּב שִׁימָצָא שְׁקָרָן בְּשִׁבּוּעָתוֹ שִׁיעִידוֹ עֵדִים שֶׁהוּא עֲצָמוֹ גְּנָבִי וְאִם לֹא הִיָּה מְכַוֵּן בְּמֵאֵמֶר וְלִישָׁבַע לוֹ שֶׁלֹּא שָׁלַח יָדוֹ בְּשִׁלּוֹ לְכָלְוֹל בִּי גַם הַגְּנֵבָה שִׁפְיֹן שֶׁגְּנָבוּ הָרִי שָׁלַח יָדוֹ בְּשִׁלּוֹ יוֹתֵר מִמָּה שִׁשְׁלַח יָדוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְצָרְכּוֹ בְּלִבְד לֹא הִיָּה אוֹמֵר בְּפִסּוּק עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע שִׁימָצָא שְׁקָרָן בְּשִׁבּוּעָתִי שִׁיעִידוֹ עֵדִים שֶׁהוּא עֲצָמוֹ גְּנָבָה דְּמִשְׁמַע שִׁשְׁבּוּעָתוֹ הִיָּתָה עַל הַגְּנֵבָה עֲצָמָה וְעוֹד לָמָּה לֹא הִשְׁגִּיחַ בְּדַבְרֵי הָרֵב בְּפִירוּשׁוֹ בְּגִמְרָא וְכוּ' וְכוּ'.

יְעוּיִין בְּסִפְרָה רַא"ם שְׁאָסֶף וְקִבֵּץ כַּמָּה רְאִיּוֹת לְהוֹכִיחַ עַל רַש"י שֶׁהוּא מְפָרֵשׁ שֶׁהִשְׁבּוּעָה הִיא שֶׁלֹּא גְּנָבָה הוּא אֲלָא גְּנֵבָה מְמַנּוּ כְּאֵלּוֹ יֵשׁ מִי שֶׁמְכַחֵשׁ זֶה וְגַם הֶרְמֵב"ן טָעָה בְּזֶה וְחָשַׁב עַל רַש"י שֶׁהוּא מְפָרֵשׁ שֶׁהִשְׁבּוּעָה הִיא שֶׁלֹּא שָׁלַח יָדוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִלְאֲכַת רַעְהוֹ שִׁשּׁוּם אָדָם לֹא אָמַר דְּבַר זֶה מֵעוֹלָם וְאֲנִי תָמָּה עַל הַרַא"ם וְ"ל דְּמָהוּ זֶה שֶׁפָּתַח וְאִם לֹא הִיָּה מְכַוֵּן בְּמֵאֵמֶר וְלִישָׁבַע לוֹ שֶׁלֹּא שָׁלַח יָדוֹ בְּשִׁלּוֹ לְכָלְוֹל בּוֹ גַם הַגְּנֵבָה וְכוּ' ? דְּמִשְׁמַע דְּלִפִּי הָאֲמַת ג"ךְ מְפָרֵשׁ דְּבַרֵי רַש"י שֶׁהֵם שְׁנֵי דְּבָרִים אֶחָד שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ לְצָרְכּוֹ וְאֶחָד שֶׁלֹּא גְּנָבָה וְזֶה הוּא כְּלוּל בְּמֵאֵמֶר שֶׁלֹּא שָׁלַח יָדוֹ בְּשִׁלּוֹ שִׁפְיֹן שֶׁגְּנָבוּ וְכוּ' דְּשִׁבּוּעָה זֹאת שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ וְכוּ' מֵאֵן דְּכַר שְׁמָה וְאִינָה אֲלָא שִׁבּוּעָה אֶחָד שֶׁלֹּא גְּנָבָה וְהַפְּתוּב הוֹצִיא שִׁבּוּעָה זֹאת בְּלִשׁוֹן זֶה דָּאֵם לֹא שָׁלַח לְפִי דְּבַרֵי רַש"י וְהֶרְמֵב"ן מֵאֵן זָכַר וְכַמ"ש וְאִי שִׁבּוּעָה זֹאת שֶׁלֹּא שָׁלַח יָדוֹ קוֹדֵם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ הַנּוֹזְכֶּה בַּש"ס וּבְפּוֹסְקִים מ"מ אִינָה אֲלָא מִתּוֹרַת גְּלִגּוּל כְּאֲשֶׁר יְעוּיִין בַּש"ס וּבְפּוֹסְקִים אֲבָל לּוֹמֵר שֶׁהִיא שִׁבּוּעָה עֵיקְרִית וְהַנּוֹזְכֶּה בַּפְּתוּב זֶה לֹא אָמַר אָדָם מֵעוֹלָם כְּדֵי שֶׁנִּחְשָׁנוּב עַל הֶרְמֵב"ן שֶׁחָשַׁב כֵּן עַל רַש"י שֶׁיְפָרֵשׁ אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ הוּא שִׁישָׁבַע שֶׁלֹּא שָׁלַח יָדוֹ קוֹדֵם שֶׁנֶּאֱמַר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ אֲלָא וְדָאֵי שֶׁפּוֹנֵת רַש"י הוּא כְּמוֹ שֶׁפִּירְשֵׁתִי דְּרַש"י מְפָרֵשׁ אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ הוּא שִׁישָׁבַע שֶׁלֹּא שָׁלַח יָדוֹ בָּהּ לְגוֹנְבָה אֲלָא גְּנֵבָה מְמַנּוּ כְּמוֹ שֶׁטוֹעֵן שִׁשְׁבּוּעָה זֹאת הִיא עֵיקְרִית.

סו"ד שְׁדַבְרֵי הַרַא"ם הִלְלוּ שֶׁגְּבּוּ מְמַנִּי לַפַּע"ד וְלִכְשֶׁאֲפָנָה אֲשֶׁנָּה פָּרַק זֶה אִילִי יִתְיַשְׁבוּ לִי דְּבַרֵי הַגָּאוֹן וְ"ל: כְּתִב הָרֵב הַגְּדוֹל מֵהַר"ר חֵיד"א זֶלֶה"ה הַבְּסִפְרוֹ הַבְּהִיר חוֹמַת אֲנָדָה בְּתַחֲלַת ס' תְּצִוֶּה נו"ל.

אָמְרוּ רַז"ל דְּפָרְשָׁה זֹאת לֹא נִזְכַּר מִשָּׁה מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר מְחַנֵּי נָא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ וְנִתְקַיְּיִם מִיָּהָא שֶׁלֹּא נִזְכַּר בְּפָרְשָׁה זֹאת וְאֲפָשָׁר דִּיעֵן דְּמַרְע"ה מְסַר עֲצָמִי לְהַצֵּלֶת יִשְׂרָאֵל וְהַפְּלִיא לְעֲשׂוֹת בְּעֵינֵי רִיתְחָא לְכֵן דִּיבּוּרוֹ נִתְקַיְּיִם אִינָה דְּבַר שֶׁלֹּא נִזְכַּר שְׁמִי בְּפָרְשָׁה זֹאת וְגַם זֶה הַמַּעֲט לְכַבּוֹד מַרְע"ה נֶאֱמָרָה פָּרְשָׁה זֹאת בְּלִשׁוֹן הַזֶּה וְאִתָּה תְּצִוֶּה דְּנִרְאָה דְּזֹאת הַפָּרְשָׁה הִיא סִיּוּם פָּרִישַׁת תְּרוּמָה וְאִינָה פָּרִישַׁה בְּפָנֵי עֲצָמָה אֲלָא הִיא מְחַוְּבָת עִם פ' תְּרוּמָה וְכָכָר נִזְכַּר כַּמָּה זְמַנֵּי שְׁמוֹ הַטּוֹב בַּפ' תְּרוּמָה.

עכ"ל.

מֵה שֶׁכָּתַב הָרֵב וְ"ל וְכָכָר נִזְכַּר כַּמָּה זְמַנֵּי שְׁמוֹ הַטּוֹב בְּפָרִישַׁת תְּרוּמָה אֲגַב שֶׁטְפִיָּה לֹא דִק שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם מַרְע"ה בְּפָרִישַׁת תְּרוּמָה אֲלָא חֲדָא זְמַנָּא בְּתַחֲלַת הַפָּרְשָׁה וְנִזְכַּר ה' אֵל מִשָּׁה לְאֵמֶר וְתוֹ לֹא.

ועכ"פ דברי הרב ז"ל חיים וקניימים והדרשא תדרש בין שיהיה חדא זמנא בין שיהיה כמה זמני. סדר הדברים מסוף פרשת פקודי ועד תחלת פרשת ויהי ביום השמיני כף הוא והם דברים לאמתתם ולא נאכה ולא נשמע למי שיאמר בהפך.

והוא שבסוף פ' פקודי ספר לנו הפתוב שאחר שכלה משה מלאכת המשכן כמ"ש ויכל משה את המלאכה פסה הענין את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן ולא יכול משה לבא אל אהל מועד וגו' ואת"ך ספר לנו הפתוב שקרא ה' אל משה מאהל מועד כמ"ש ויקרא אל משה ויזכר ה' אלי מאהל מועד לאמר וצוהו לאמר לישראל ענין הקרבנות ודין העולה ודין החטאת ודין האשם וכו' ונמשך הענין עד סוף סימן ז' בפרשת צו ואח"ך ביום ההוא עצמו אמר ה' למשה קח את אהרן ואת בניו אתו ואת הבגדים ואת שמן המשחה וגו' ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד ויעש משה כאשר צוה ה' אותו ונתקהל העדה פתח אהל מועד ויאמר משה אליהעדה זה הדבר אשר צוה ה' לעשות ויקרב משה את אהרן ואת בניו וגו' ועשה להם משה כל הענין הכתוב שם עד גמירא ואחר שגמר לעשות כל הענין צוה אותם ואמר להם בשלו את הבשר פתח אהל מועד ושם תאכלו אותו וצוה להם ופתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום מלאת וגו' וכן עשו אהרן ובניו כמ"ש ויעש אהרן ובניו את כל הדברים וגו'.

כף הוא המובן הפשוט בכתובים הללו שכל הענין הנז' היה ביום אחד והוא יום שהוקם המשכן שהוא יום א' לניסן ובאותו היום צוה להם לישוב פתח אהל מועד ולא יצאו ממנו וכן עשו ואח"ך אמר ויהי ביום השמיני קרא משה וגו'.

על פרחנו יוצא לנו מזה הסדר שיום השמיני הזה שהוא שמיני למלואים הוא יום שמיני לחדש ניסן והיא סברת ר' עקיבא שהביא לנו הרא"ם ז"ל בפ' קח את אהרן הנאמר בפ' צו והיא הסברה הישרה בכל יושר שאין לזוז ממנה.

ובת"ך אמרו הפך מזה שהמלואים התחילו ביום כ"ג באדר ונשלמו ביום ר"ח ניסן וכן הביא רש"י ז"ל בפירושו ולא ידעתי למה נדחקו ומי לחצם לעקם את הכתובים ולהוציאם ממשמעם ומלבד כל הדוחקים הנראים בפירוש הזה היאך יפרשו צוואות משה לאהרן ובניו שישבו פתח אהל מועד ולא יצאו ממנו ונהלא לפי סברתם התחילו המלואים קודם הקמת המשכן ולא היה לא אהל מועד ולא פתחו והרא"ם ז"ל נדחק בזה ואמר שלפי זה צ"ל שמ"ש ופתח אהל מועד תשבו וגו' פאלו אמר ובמקום אהל מועד לפי שלא היה פתח וכו' ע"ש.

ואני אומר שאף אם נסבול בדוחק גדול (יכול על מגן) שפירוש ופתח אהל מועד תשבו הוא פאלו אמר ובמקום פתח אהל מועד תשבו אבל מה יענו במ"ש ופתח אהל מועד לא תצאו דלא שייך כניסה ויציאה אלא בפתח פתוח לא במקומו: מצאתי להראב"ע ז"ל בפרשת צו את אהרן שכתב וז"ל, ופעם אחת בא אלי צדוקי אחד ושאלני אם האליה אסורה מן התורה ואען ואומר אמת פי האליה תקרא חלב פי כן פתוב חלבו האליה תמימה רק קדמוננו התירוה ואסרו כל חלב אז ענה הלא כל החלב אסור מן התורה פי כן פתוב כל חלב וכל דם לא תאכלו ובתחלה פתוב חקת עולם לדורותיכם גם אני עניתי פי זה הפסיק דבק עם זבח השלמים ואין מלת חקת עולם לדורותיכם ראיה גמורה פי הנה פתוב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם

ושם פתוב חקת עולם וא"כ לא נאכל לחם בגלות כי לא הקרבנו קרבן העומר וגם הוא השיב כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו גם אני השיבותי כי גם זה הפסוק דבק עם זבח השלמים והעד כי כל אנכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה להוציא חלב כל בשר שאינו קרב לשלמים והקלל בשר חול על פן הזפיר בפרשה הזאת וחלב נבלה וחלב טרפה ועשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלוהו וידוע כי בשר הנבלה והטרפה אסורות והאסור הוא הבשר ובעבור שאין החלב קרב לגבי המזבח שמה יחשוב אדם שהוא מותר על פן הזפיר ואכל לא תאכלוהו ובעבור זה לא הזפיר הדם ובאה זאת הפרשה לבאר עונש האוכל חלב בשר קדש וכן כל דם הוסיף לעוף על פן כל חלב העוף מותר והראיה הגמורה שאמר בספר אלה הדברים בבשר תאנה שהוא חיל שיאכלנו כלו ולא הוציא רק את דמו לבדו בשלשה מקומות ואין זכר לחלב כלל אז פקח הצדוקי עיניו ופצו שפתיו שבועה שלא לסמוך על דעתו בפירוש המצות רק ישען על העתקת הפירושים.

עכ"ל הראב"ע ז"ל מפל דברי הראב"ע ז"ל הללו נראה ברור שסברתו היא שהחלב אינו אסור מן התורה בבשר חול ורק חז"ל אסרוהו ואין אסור מן התורה ותייב פרת על אכילתו אלא דוקא בשר קדש ונפקא לן מגיה שכל ספק חלב אזלינו ביה לקולא כמו כל מלי דרבנו.

והוא פלא שסברתו זאת היא הפך מן הש"ס ומן הפוס' רי"א: מדי עברי בספר הרא"ם ז"ל מצאתי בפרשת אמור דבר מתמיה ואני כותב אותו לזכרון. שכתב ז"ל מקרא קדש קדשוהו בכסות נקיה ובתפלה ובשאר ימים טובים במאכל ומשתה ובכסות נקיה ובתפלה.

עכ"ל רש"י. וכתב ע"ז הרא"ם ז"ל וז"ל שאין פירוש מקרא קדש האמור ביום הפפורים בפירוש מקרא קדש האמור בשאר ימים טובים כי פירוש מקרא קדש האמור ביום"ך הוא שתקדשו בכסות נקיה ובתפלה לבד מאחר שאין בו אכילה ושתיה ופירוש מ"ק האמור בשאר י"ט הוא שתקדשו באכילה ובשתיה ובכסות נקיה ובתפלה וגם בזה לבי נוקפי שהרי בכל הנסחאות שראיתי בכלן פתוב הפירוש של מקרא קדש אחר הפירוש של והאבדתי ואחר הפירוש של כל מלאכה והיה ראוי שהפך כי הפסוק של מ"ק קודם מהם ואין לומר שהמקרא קדש הזה שפירש בו הוא הפתוב בחג הסוכות דמה נשתנה זה מפל מ"ק הפתובים בחג המצות ובחג השבועות ובר"ה שלא פירש בם פלום אלא על פירוש לומר דהאי מקרא קדש שפירש בו הוא הפתוב ביום"כ שהוא משונה מכלם עכ"ל הרא"ם ז"ל.

והתמיה בדבריו גלויה דאיהו יתכן לומר שמקרא קדש הזה שפירש בו רש"י הוא הפתוב בחג הסוכות דהרי רש"י סיים בדבריו ובשאר ימים טובים במאכל ומשתה וכו' ואם הפירוש הזה של מ"ק הוא הפתוב בחג הסוכות מהו זה שכתב רש"י ובשאר ימים טובים וכו' היתכן לומר שחג הסוכות יהיה משונה משאר י"ט ל והרא"ם ז"ל לא דחה זה אלא משום דרש"י לא פירש בשום מ"ק הפתובים בחג המצות וכו' ונדעדיפא מנה הי"ל לדחות.

וצ"ע גם לא הבנתי מ"ש הרא"ם וגם בזה לבי נוקפי מהו גם: מעולם תמהתי על דרשת רז"ל שהוציאו שעדה נקראת עשרה מן הפתוב שאמר עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו' ופירשו אותו על המרגלים שהיו י"ב יצאו יאושע וכלב פידוע דאיזה לימוד הוא זה דנימא

שְׁמַעְשֵׂה שְׁהִיָּה כִּף הִיָּה שְׁהִי עֲשֵׂרָה וְהוּא הַדִּין אִם הִי פְּחוֹת מֵעֲשֵׂרָה שְׁמַנָּה אוֹ תִּשְׁעָה
הִיָּה קוֹרָא אוֹתָם עֵדָה וְעוֹד שְׁפִירוּשׁוֹ הַכְּתוּב עַל הַמְּרַגְלִים וּפְשֻׁט הַכְּתוּב אֵינוֹ אֵלָּא עַל
כְּלָלוֹת עֵדוֹת יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר יִרְאֶה הַרְּוָאָה.

זֶה הַקְּשִׁיתִי לְהַחֲכֹם הַשְּׁלֵם וְהַפּוֹלֵל הַחֲסִיד הָעֲנִיֹּק דְּדוֹשׁ יֹאמַר לוֹ כִּמְהָרָא יִרְאֵנָה לְאַרְיָדוֹ
זֶלָּה"ה וְזִיעָ"א שְׁהִיָּה בְּקִי בְּסִתְרֵי תוֹרָה וְהוֹדָה לְדַבְּרֵי וְלֹא מֵצָא מַעֲנָה: עַל הַמְּלִבִּי"ם
לְאִיּוֹב רְאִיתִי לְהַגְּאוֹן מֵהָרָר מְאִיר לְיָבוּשׁ מְלִבִּי"ם זֶלָּה"ה שֶׁהוּא מְתַגְדֵּר וּמְתַפְּאֵר עֲלֵינוּ
בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַכ"ד וּמְדַבֵּר סָרָה עַל פִּירוּשֵׁי הַמְּפָרְשִׁים אֲשֶׁר קִדְּמוּהוּ וּבְפָרֵט בְּפִירוּשׁוֹ
עַל אִיּוֹב שְׁדַבֵּר גַּם נֶגֶד רֹאשׁ הַמּוֹרִים הַרְּמַב"ם וְ"ל בְּסִפְרוֹ מוֹרָה נְבוּכִים וְכַתֵּב הַגְּאוֹן וְ"ל
בְּהַקְדָּמָתוֹ לְסִפְרֵי אִיּוֹב וְ"ל הַצ"ל.

וְיָדוּעַ שְׁסִפְרֵי הַמְּחַנְּוֹר בְּדַרְבָּר וּכְפִיּוֹחַ (דִּיאֵלֵאג) בּוֹ יְדַבְּרוּ אֲנָשִׁים שׁוֹנִים וְיִתְנַפְּחוּ אִישׁ אֶת
אָחִיו. יִהְיֶה מְסַפֵּר הַדְּעוֹת כְּפִי מְסַפֵּר הַמְּתַנַּפְּחִים, שֶׁכ"א מְהַמְּתַנַּפְּחִים יֵשׁ לוֹ דְּעָה וְשִׁטָּה
מִיְּחֻדָּת שְׁעַל פִּיהָ יַעֲרֹן אֶת וְכַחוֹ כִּי אִם לֹא הִיָּה שָׁם רַק שְׁנֵי דְּעוֹת לֹא הִיָּה בְּעַל הַסִּפְרֵי
מֵעֵמִיד רַק שְׁנֵי מְתַנַּפְּחִים א' שׁוֹאֵל וְא' מְשִׁיב.

וְא"כ אַחֲרַי שְׁבַעֲלֵי הַסִּפְרֵי הָעֵמִיד כְּנֶגֶד אִיּוֹב שְׁלִשָׁה מְתַנַּפְּחִים. בְּהַכְרַח שָׁם בְּכִי כָּל אֶחָד
שִׁטָּה מִיְּחֻדָּת בְּחֻקִּירָה זֹו נִפְרָרֵת מִשְׁטַח רִיעִיו.

וְכֹן הַמְּתַנַּפֵּחַ הַרְּבִיעִי הַבָּא בְּאַחֲרוֹנָה בְּהַכְרַח סֵלֵל לְפָנָיו מְסִלָּה מִיְּחֻדָּת בַּפ"ע. וְכֹן הַשְּׁתַּדֵּל
הַרְּמַב"ם בְּמוֹרָה וְאַחֲרָיו כָּל יִשְׂרָאֵל לֵב לְיַחֲס לַכ"א מִן הַרְּיָעִים דְּעָה מִיְּחֻדָּת.

אוּלָּם בְּבוֹאֵם עִם הַסִּפְרֵי לְבָאָר וּלְפָרֵשׁ אֶת דְּבָרָיו בְּדַרְבָּר זֶה. לֹא מֵצָאוּ בּוֹ כָּל אֲנָשֵׁי חֵיִל
יְדִיהֶם כִּי בְּמַעַט הַשְּׁקִפָּה תִּרְאֶה עָרוּב כְּבֵד מְשַׁחֵת אֶת כָּל סִידוֹר הַסִּפְרֵי מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף
שְׁמֵלֵבֵד שְׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר שׁוֹמֵר סֵדֵר אֵין שׁוֹאֵל כְּעֵנִין וְאֵין מְשִׁיב כְּהִלְכָה וְכו' וְכו' כְּהִנֵּה וְכִהֵנָּה
תִּרְאֶה דְּבָרִים זָרִים מְפִלְיָאִים עַל כָּל פְּנֵי הַסִּפְרֵי.

מְלֵבֵד שְׁגַם בְּכִי הַכְּתוּבִים נִלְחָצוּ הַמַּפ' מְאֹד וְרוֹבָם קָשִׁים וְזָרִים. חֲשֵׁף סִתְרָם וְעַרְפֵּל
חֲתוּלָתָם וְאֵין מְאֹר וְשִׁמְשׁ לְהָאִיר אֶת הַלְּיָלָה וּלְהִרְאוֹת אֵיר בְּהִיר הוּא בְּשִׁחְקִים תַּחַת
שְׁמֵי ה'.

הַדְּרָף אֲשֶׁר סֵלֵלֵתִי בְּכִי הַסִּפְרֵי הִנֵּה יוֹלִיף אֶת הַקּוֹרָא בְּדַרְבָּר יִשְׁרָה לְלַכֵּת אֵל עִיר מוֹשֵׁב
הוּא יְבִיאֶהוּ אֵל הַמְּנוּחָה וְאֵל הַנְּחִלָּה וְכו' וְכו' עַכְל"ה: הָרִי אֲתָה רֹוָאָה בְּעֵינֶיךָ קוֹרָא יְקָר
כְּמָה מִן הַהַתְּפָאָרוֹת שֶׁהַתְּפָאָר בְּפִירוּשׁוֹ וְכְמָה מִן הַגְּבוּלוֹת שְׁגָנָה פִּירוּשֵׁי הַמְּפָרְשִׁים אֲשֶׁר
לְפָנָיו וְשָׁם חֲשֵׁף סִתְרָם וְעַרְפֵּל חֲתוּלָתָם חֲלִילָה וְחָם.

אֲמַרְתִּי לְרִשׁוֹן כְּאֵן אֵיזָה פִּירוּשִׁים מְפִירוּשֵׁי הַגְּאוֹן וְ"ל הַנְּז' וְיִרְאֶה כָּל קוֹרָא שְׁהֶם חֲשֵׁף
לֹא אוֹר: סִי' ג' פְּסוּק ד'. הַיּוֹם הַהוּא יְהִי חֲשֵׁף אֵל יְדַרְשֵׁהוּ אֵלוֹהַ מִמַּעַל וְגו'.

פִּירֵשׁ הַגְּאוֹן וְ"ל הַנְּז' וְ"ל. אֵל יְדַרְשֵׁהוּ.

הַכְּפִנוּי מְיָסֵב עַל הַחֲשֵׁף. כִּי לְפַעְמֵים יִהְיֶה הַחֲשֵׁף בְּהַשְּׁגָחַת ה' כְּמוֹ שְׁהִיָּה בְּמַצְרִים.
שְׁהִיָּה הַחֲשֵׁף לְטוֹבֵת יִשְׂרָאֵל. אוֹמֵר שְׁאֵת הַחֲשֵׁף הִנֵּה לֹא יְדַרְשֵׁהוּ ה' שְׁיִהְיֶה לְאֵיזָה צִוְּרָה.
עַכְל"ה.

הפירוש הזה: חשף ישופנו פי למה ברח המפרש הזה מן הפשט ומי דחקו לפרש שפנוי דרשהו מוסב אל החשף ולא על היום יכול על מגן אלא כדי לומר שחדש פירוש מה שלא פירשוהו המפרשים אשר לפניו: סי' ג' פסוק ח' יקבוהו אנרי יום העתידים עורר לניתן.

פירש וז"ל, יקבוהו אחר שלבסוף יקבוהו ויקללוהו אנרי יום היקדים שנילדו ע"י זוג זה הם יקבוהו אשר העתידים עורר לניתן שכל העתידים להנדוג בו בלילה הזה והנה לניתן וחיבורם עירי ולא יולדו ממנו תולדות רק ערירים יהיו בלא בנים עכ"ל.

הדור אתם ראו כמה פכורים פכר המפרש הזה וכמה משפן נפשו לברוח מן הפשט הגמור כדי לומר עלפירושיו שהם הנחמדים ועל פירוש המפרשים אשר לפניו שהם חשף ולא אור.

ופירוש הוא שהוא חשף ולא אור כי מי יאבה לו ומי ישמע אליו לפרש עורר מלשון ערירים ולניתן מלשון לניה וחיבור שאף המלות של הפתוב לא יתישיבו על מתכונתם ולמה נברח מן הפירוש הפשוט כאשר פירשוהו המפרשים שר"ל הספדנים המאריים בהספדם את יום מיתת המת אשר יספדוהו ומוכנים המה לעורר אבלות ולמדו לשונם לאורר ולקלל המה יקבוהו את הלילה שהוא שפירוש עורר מלשון התעוררות ופירוש לניתן לשון אבלות וכן הוא בירושלמי במ"ק לא תעורר אשה לניתה במועד.

והירושלמי הזה הביאו בפירוש מצודות דמי לנו גדול מהירושלמי ובנדאי לשון זה "לא תעורר אשה לניתה במועד" לקחי מהפתוב הזה "העתודים עורר לניתן" וא"כ הירושלמי קים ליה הפירוש הפתוב הזה הוא פן דעורר לשון התעוררות ולניתן לשון אבלות שהם היו בקיאים בלשון העברי או התרגום יותר ממני ולמה נחלקק עליו ונעשה פירוש אחר?: שם י"ב.

מדוע קדמוני ברפים וגו'. פירש הגאון הנז' מדוע קדמוני ברפי האב שעל ברפיו נולדתי. למה ברח הגאון מן הפשט שהיא ברפי המילדת והוא הנהוג שבעולם שנולד היקלד על ברפי המילדת והפתובים מלאים מזה ולמה אמר שהוא ברפי האב ומעולם לא שמענו שהאב יעשה מילדת לילד את אשתו.

שם שם כ"א. המחפים למנות ואיננו ניחפרוהו ממטמינים הפירוש הפשוט וכמו שפירשוהו המפרשים שהפתוב דבר בדרך משל שהמחפים למות הם תרים ומחפשים אחריו וחופרים בקרקע למצא אותו ותאבים למות יותר מאשר תאבים למצא מעמוני זהב וכסף.

והגאון ז"ל הנז' פירש וז"ל. המחפים למות ולמה ואיננו ל הלא מצאו ביניהם שהם מואסים בחיים המרים ומצפים על המנות ולמה ואיננו? והוסיף בתלונתו להראות בגידת הזמן ורעתו שפבר יקרה שאיש אחד מרוב עניו וצערו חפה כל ימיו אל המנות ומאס בחייו ובכ"ז לא סר המנות אליו.

ובאחרית ימיו חפר באדמה ומצה מטמונים של סגולת מלכים והון רב. ומדי חפר להוציא את המטמון נפל עליו גל אבנים וימות.

ובזה נראה בעליל רעת הזמן ותהפוכותיו שכ"ז שיהיה דל ואביון וחפה למות לא מת. ובעת שהצליח ורצה בחיים אז סר אליו מר המנות.

וז"ש בעת אשר המה מחכים למות אז ואינני. ואיך אח"ך יחפרו את המנות מן המטמונים שבחפרם לקחת את המטמונים הוציאו את המנות תחתיהם.

ונה רעה גדולה מופלגת. שכל זמן שהתאנה למות חיה ובעת התאנה לשמוח בחייו השיג את המנות.

עכ"ל הגאון. ראי קוראים נכבדים פמה פרכורים פרכר פדי לפרש הפתוב הזה ולחלוק על פשוטו שהוא דרך משל וכל מגמתו פדי לומר שהוא חכם יותר מכל המפרשים אשר היו לפניו והפירוש הזה שעשה הוא אין ספק שחשף סתרו וערפל חתולתו שלמה ידבר הפתוב במקרא פרטי פנה א וממאי דהכי הוי שאפשר שלא יקרה פנה אפילו פעם אחת עוד כל ימי הארץ והלא פמה מקרים רעים יש בעולם שהם מצויים יותר בעולם ומהם נראת בגידת הזמן ורעתו: סי' ד'.

פ' כ"ב מבקר לערב ינפתו מבלי משים לנצח יאבדו. הלא נסע יתרום בם ימותו ולא בחכמה.

המפרשים פירושו שהפתובים הללו נמשכים לכתובים שלפניהם שמדברים בשפלות האדם נגד הבורא תעלה וזוהי הפנונה מבקר לערב ינפתו כל היום המה פתותים ומדוכאים מבלי משים בו הפתיתה פי אם אולת אדם תסלף דרכו וחובל בעצמו לנצח יאבדו וכן בכל יום המה פתותים ואבודים ואיה א"כ שלמות האדם אם אין בו דעת אף לשמור עצמו? הלא נסע יתרום בם.

יתרון החכמה אשר ניתן בהם יותר משאר ב"ח הלא נסע והלך מהם פי המקרים המתהיים מזולתם ומעצמם המה יסבבו להשליך החכמה מנגד ולזה ימותו ולא ימצאו חכמה ר"ל יהיה לבם צפון מחכמה עד פי ימותו ובהיות פן איה א"כ שלמות האדם לחשוב אשר יצדק מאליה.

הפירוש הזה העתקתי אותו מספר מצודות וכלומר שהוא נמשך למ"ש קודם האנוש מאלוה יצדק אם מעושהו יטהר גבר הן בעבדיו וגו' אף שוכני בתי חנומר אשר בעפר יסודם וגו' ונמצא שכל הפתובים עד כאן מדברים בסגנון אחד שהוא שפלות ופחיתות האדם נגד בוראו שהיה אליפו מתרעם על איוב שהיה חושב שהמקום ב"ה מסר הכל בידי הנהגת מערכת השמים שהיא סתומת העין ולא תבחין בין צדיק לרשע עד פי יהיה מקרה אחד לצדיק ולרשע.

ולזה ענהו אליפו האנוש מאלוה יצדק אם מעושהו יטהר גבר כלומר הקם אפשר שיהיה האדם מוצדק בסדר הנהגה יותר מן המקום ב"ה ואם הגבר יהיהטהור במפעליו יותר מה' אשר עשהו וכאומר הלא אף האדם השלם המסדר הנהגה מה הנה לא יסדרה באופן יהיה מקרה א' לרע ולטוב ואיך א"כ תחשוב אתה איוב שהמקום ב"ה מסר הכל בידי הנהגת מערכת השמים.

ועפ"ז נמשכים הפתובים הבאים אחריהם שמדברים בשפלות האדם ובשפלותו נגד המקום הן בעבדיו לא יאמן וגו' אף שוכני בתי חנוך אשר בעפר יסודם וגו' מבקר לערב ינפתו וגו' הלא נסע יתרום בם וגו' וכמש"ל זהו פירוש המפרשים ז"ל.

וכללות הפירוש הוא דאליפו הנה אומר לאיוב דלא יתכן שהאדם יהיה חכם יותר מבוראו עד שיתרעם עליו שמסר העולם ביד מערכת השמים כי אף האדם שתקמתו פאין לא יעשה פזאת וכ"ש וק"ו השי"ת שלא יעשה פזאת ויע"ן ימותו ולא בתקמה פלומר יהיה לבם צפון מתקמה ולא ידע לשמור עצמו ואבד הוא ואבדה חקמתו עמו: והגאון מלבי"ם ז"ל השיא הפתובים הללו לכוננה אחרת ופסקינהו לקראי בספינא חריפא וכתב וז"ל.

האנוש ר"ל דממה וקול אשמע שהקול אמר אלי בנבואה האנוש מאלוה יצדק הודיעו אותן שמן הנמנע שימצא גבר שיהיה צדיק בדינו לגמרי אחר שהעבודה וההודאה המוטלת על האדם לאלהים א"א שיצא י"ח בשלמות משני טעמים וכו' וכו' ואחר שא"א שהאדם ימלא את חובתו בשלמותו ואדם אין צדיק בארץ וגו' לערף החיוב שתחוייב לעבוד לאל לכן הנה זה מחסד ה' כי מבקר לערב ינפתו וינפתו בייסורין על עונותיהם לזמן קצר כמו מבקר עד ערב מבלי משים לנצח יאבדו כדי שלא יצטרף לשום להם עונש יותר גדול שיאבדו לנצח שע"י שינפתו בעונש זמני ע"י יפטר מעונש נצחי שע"י היסורים לפי שעה יפטר ממיתה ואבדון נצחי וכן הלא נסע מהם יתרום בם שיקח מהם היתרון שלהם דהיינו הענין והקניינים שהוא אף מותרות ואינם עצמיים להם (מבלי משים) ימותו ולא בתקמה כדי שלא ישים להם עונש יותר כבד שהוא עונש המיתה וטוב להם עונש העונש שע"י יפטר מעונש מיתה וטוב להם גם עונש היסורים לפי שעה שע"י יפטר מעונש אבדת נצח וכו' עכ"ל.

ראו קוראים נכבדים מה עול מצא בפירוש המפרשים הניתן למעלה עד שהוצרך הוא לכרפר כמה פרפורים כדי לעשות פירוש אחר וכשנצטרף פירוש עם פירוש המפרשים נמצא שפירוש המפרשים ז"ל הוא טוב עשר ידות מפירושו שלפי פירוש המפרשים הפתובים מורדפים זה אחר זה וכולם ענין אחד שמדברים בשפלות האדם נגד המקום ולפי פירושו צריך לעשות פסקא בין הפסוקים ושלשה פסוקים הראשונים שהם האנוש מאלוה יצדק.

הן בעבדיו. אף שוכני בתי חנוך.

מדברים בקיצור חיוב האדם בעבודת בוראו. וכשנגיע לפסוק מבקר לערב ינפתו צריך לעשות שם פסקא ולומר ואחר שא"א שהאדם ימלא את חובתו בשלמותו ואדם אין צדיק וגו' לכן הנה זה מחסד ה' כי מבקר לערב ינפתו וגו' כמו שהעתיקתי.

פירושו ועוד מאן שם ליה ומאן פלג ליה ומהיכן הרגלים לומר דמבלי משים הפתוב בפסוק לערב ינפתו פאלו פתוב ג"ך בפסיק הלא נסע יתרום בם. ועוד ימותו ולא בתקמה לפי פירוש המפרשים הוא טוב עד מאד שמדבר בשפלות האדם נגד בוראו ותקמתו פאין נגדו וזהו ימותו ולא בתקמה יהיה לבם צפון מתקמה ולא ידע לשמור עצמו ואבד הוא ואבדה חקמתו עמו וכמש"ל.

אָבֵל לְפִי פִירוּשׁוֹ שֶׁהַכּוֹנֵן הִיא שֶׁהַשִּׁי"ת בְּחֶסֶדוֹ לִיקוּחַ מֵהָאָדָם יִתְרוֹנוֹ שֶׁהוּא הָעוֹשֵׁר וּמְיַסְרוֹ בְּעֲנִיּוֹת כְּדֵי שְׁלֵא יָבִיא עָלָיו עוֹנֶשׁ גָּדוֹל יוֹתֵר שֶׁהִיא הַמִּיתָה הָאִי וְלֹא בְּחֻקָּמָה מֵאִי שִׁיאֵטִיָּה וְהוּא מְשׁוֹנֵל הַבְּנֵה לַגְּמָרִי וְגַם הוּא (הַרְבַּ מְלִבֵּי"ם ו"ל) כְּשֶׁהִגִּיעַ לְכָאן הִתְחַרְיֵשׁ וְלֹא עָנָה עוֹד וְלֹא פִירֵשׁ לָנוּ פְּנוּנֵת וְלֹא בְּחֻקָּמָה מֵהָ הִיא: סִי' ה' פְּסוּק ה'.

אֲשֶׁר קִצְרוּ רַעַב יֹאכֵל וְאֵל מְצַנֵּים יִקְחֵהוּ וְשַׁחַף צַמִּים חִילָם. הַמְּפָרְשִׁים פִּירְשׁוּ צַמִּים שֶׁהִיא חֲסָרָה אֶלֶף וְהוּא כְּמוֹ צַמֵּאִים וְאִין זֶה מִן הַפְּלֵא כִּי לְאֶלְפִים וּרְבֻבוֹת מְצַיְנוּ כְּזֶה בְּכָל הַכ"ד.

וְהַרְבַּ מְלִבֵּי"ם ו"ל כְּתִב וְ"ל וְשָׂא צַמִּים חִילָם רְאִיתִי שֶׁהָאִישׁ הַזֶּה הוּא שׁוֹאֵף וּבוֹלֵעַ צַמִּים וּקְשׁוּרִים שֶׁל חִילָם ר"ל חֵיל בְּנָיו הַמְּשָׁרֵשׁ נִוְהוּ פִתְאוּם שֶׁהָאֵוִיל הַמְּשָׁרֵשׁ נִוְהוּ פִתְאוּם לֹא יִתְקַנֵּים בְּיַד בְּנָיו וְכו' עכ"ל וּבְבִיאֹר הַמְּלוֹת כְּתִב וְ"ל צַמִּים קְשָׁרִים שֶׁל חִילָם כְּמוֹ מִבְּעַד לְצַמְתָּה עכ"ל.

חֲשַׁב הַרְבַּ ו"ל לְתַקֵּן בְּזֶה שְׁנֵי עֲנִינִים שֶׁלְּפִי פִירוּשׁ הַמְּפָרְשִׁים הָאִי וְשׁוֹאֵף שְׂבָא בְּלִשׁוֹן יַחֲדֵי פִירוּשׁוֹ הוּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַצַּמֵּאִים וְגַם צַמִּים אִם פִּירוּשָׁה הוּא כְּפִירוּשׁ הַמְּפָרְשִׁים שֶׁהוּא צַמֵּאִים צָרִיכִים אָנוּ לֹמַר שְׂבָאָה בְּחֶסֶדוֹ הָאֶלֶף אָבֵל לְפִי פִירוּשׁוֹ יָבִיא עַל נְכוֹן אֵף שֶׁגַם לְפִי פִירוּשׁוֹ צָרִיכִים לְהוֹסִיף מֵלֵת "ש"ל וְלֹמַר צַמִּים שֶׁל חִילָם.

הָאֵמָנָם פִּירֵישׁוּ זֶה צָרִיף פִּירוּשׁ וְלֹא יִדְעֵנִי מֵהָ הַמָּה הַקְּשָׁרִים הָאֶלֶף וּמֵה טִיבָם אִם ר"ל קְשָׁרִים שֶׁל כֶּסֶף וּר"ל צְרוּרוֹת הַכֶּסֶף אִם ר"ל לְתַכְשִׁיטִים אִם אִיזָה עֲנִין אַחַר וּמֵה שֶׁהִבִּיא לָהּ חֶבֶר מִבְּעַד לְצַמְתָּה הַזֶּה רש"י פִּירֵשׁ שֶׁהוּא דְבַר הַמְּצַמֵּצִים הַשְּׁעָר שֶׁלֹּא יִפְרִיחַ לְצֵאת וְזוֹ הִיא הַשְּׂבָכָה וְהַקְּשׁוּרִים הָרִי דְלִשׁוֹן לְצַמְתָּה אִינוּ לִשׁוֹן קְשָׁרִים אֶלֶא לִשׁוֹן צַמֵּצוּם שֶׁהִיא הַשְּׂבָכָה וְהַקְּשׁוּרִים שֶׁמְצַמֵּצִים הַשְּׁעָר כְּדֵי שְׁלֵא יֵצֵא וּתְמַהֲנִי עָלָיו שְׁכּוֹתֵב פִּירוּשׁוֹ בְּפִשְׁטוֹת גָּדוֹל כְּאֵלוֹ הוּא פִירוּשׁ מְקוּבֵל שֶׁאִין מִי שִׁיחְלֹק עָלָיו כְּמוֹ שֶׁרְאִיתִי לוֹ ו"ל בְּפִרְשֵׁת שְׁלַח לָהּ שֶׁפִּירֵשׁ עַל וְכֵן הִינּוּ בְּעִינֵיהֶם שֶׁהוּא לִשׁוֹן כְּנִים וְהִבִּיא לָהּ חֶבֶר מְכֻמוֹ כֵּן יְמוּתוֹן הַפְּתוּב בִּישְׁעֶיהָ כְּאֵלוֹ הוּא דְבָרִי פְּשׁוּט דְכְּמוֹ כֵּן יְמוּתוֹן הוּא לִשׁוֹן כְּנִים וְחַפְשִׁיתִי בְּמְפָרְשֵׁי הַכ"ד הַמְּצַנֵּים בְּיַדֵּנוּ וְלֹא מְצַאֲתִי בְּהֶם פִּירוּשׁ זֶה אֶלֶא לִשׁוֹן כֵּן מְמַשׁ כְּמוֹ כָּל כֵּן שֶׁבְּמִקְרָא: שָׁם פְּסוּק כ"ו.

תְּבֵא בְּכִלְח אֱלִי קָבֵר כְּעֵלוֹת גְּדִישׁ בְּעֵתוֹ. הַזֶּה רש"י כְּתִב וְ"ל תְּבֵא בְּכִלְח אֱלִי קָבֵר.

שֶׁתִּנְצֵל מִן הַדְּבָר בְּכִלְח. אִין סִמָּךְ בְּמִקְרָא לְהַבִּין מְלִיצָתוֹ וּלְפִי עֲנִין הַמְּלִיצָה יִפְתָּר וְיִלְמַד מִעֲנִינֵנוּ שֶׁהוּא לִשׁוֹן גָּמַר בְּשׁוֹל הַתְּבוּאָה כְּזוֹ שֶׁבְּשִׁלָּה כָּל צָרְכָה עכ"ל.

הַזֶּה רש"י לֹא מְצָא לוֹ חֶבֶר אֶלֶא לְפִי עֲנִינֵנוּ פִירוּשׁ אוֹתוֹ לִשׁוֹן זְקֵנָה וְזֶהוּ תְּבֵא בְּכִלְח אֱלִי קָבֵר כְּלֹמַר שֶׁיִּנְצֵל מִן הַדְּבָר וּמִן הַחֹלָאִים שֶׁנִּקְרָאִים וּבָאִים לְעוֹלָם וְלֹא יְמוּת בְּהֶם אֶלֶא שִׁישְׂאָר חֵי עַד שִׁיִּזְקִין כְּמוֹ הַגְּדִישׁ שֶׁל הַתְּבוּאָה שֶׁבְּשִׁלָּה כָּל צָרְכָה וְלֹא לְקַתָּה בְּשִׁדְפוֹן אוֹ בִּינְקוֹן וְכֵן פִּירֵשׁ בְּפִירוּשׁ מְצוּדוֹת.

וְכִמָּה רַב גּוֹבְרִיהָ שֶׁל הַגָּאוֹן מְלִבֵּי"ם ו"ל שֶׁפִּירֵשׁ אוֹתוֹ מְלִשׁוֹן לַחֹת וְהִבִּיא לוֹ חֶבֶר מִן וְלֹא נִסַּ לְחָה וְכְתִב וְ"ל כְּעֵלוֹת גְּדִישׁ. הֵיוּ מְצַיְרִים הַקָּבֵר בְּגְדִישׁ לְרַמֵּז שֶׁנִּדְמָה לְתְבוּאָה שִׁישְׂאָרִי נִקְצָרָה מִגְּבָבִים גְּדִישׁ לִיבְשָׁה וְאֵז יִכְנִיסוּהָ לְגִוְרָן לְדוּשׁ כֵּן שָׁם יִתְבַּשְׁוּ וְיִתְפָּרְדוּ

חלקים הלחים ואז הנה ליקוט עצמות וז"ש תבא בכלח היינו עם הלחות ועז"א והוא לקברות יוכל ועל גדיש ישקוד עכ"ל.

ומה שחסר פאן השלימו בסי' ל' פ' ב' גם פח זדיהם למה לי עלימו אבד פלח. וגם שם פירשו המפרשים לשון זקנה וכוננת עלימו אבד פלח שהזקנה שלהם היא אבודה כי מה תועלת היתה בהזדקנם הואיל והיו פחותי המעלה וחלושי הכח והרב מלבי"ם שם פתב ונ"ל פלח לחלוותי הפשר וכחו כמו ולא נס ליקה.

ופירש הפתוב לפי פירושו שהוא דבק עם הפתוב שאחריו בחסר ובכפן גלמוד שע"י שהיה להם חוסר וכפן וישבו תמיד גלמוד נפרדים מבני אדם אבד פלחם וכחם. ועתה אמרו לי קוראים נכבדים איזה פירוש תבחרו מהפירושים הללו בפתובים הללו אם פירוש המפרשים או פירוש הגאון מלבי"ם ז"ל ולמה מאס הרב ז"ל בפירוש המפרשים וקרא עליהם חשף סתרים וערפל חתולתם? ומה ענין שמטה אצל הר סני ומה ענין פלח לליקה שזה שרשו כל"ח וזה שרשו לח"ה והמפרשים ז"ל לא מצאו שום חקר למלה הזאת אלא פירשוה לפי עניינה והוא מצא לה ואיהו? ומה שפירש פאן שהתדמות הקבורה לגדיש הוא שפמו שהתבואה שאחרי נקצרה מגבבים גדיש ליבשה ואז יכניסוה לגדיש לדוש פן שם בקבר יתיבשו ויתפרדו חלקים הלחים וז"ש תבא בכלח היינו עם הלחות ואח"כ בקבר בא הינובש דברים הללו הם משוללי הבנה כי זה כל האדם שדבר זה הוא נוהג בכל אדם והפתובים הללו הם ענייני ברכות ומתחילים הברכות מפסוק י"ט בשש צרות יצילך וגו' ברעב פדך ממנות וגו' בשוט לשון תחבא וגו' לשוד ולכפן תשחק וגו' כי עם אבע השדה וגו' וידעת כי של"ם אהלה וגו' וידעת כי רב ורעה וגו' כל הפתובים הללו הם ענייני ברכות וכוננת אליפז לומר לאיוב שישוב ממחשבתו הרעה אשר חשב שהמקום מסר העולם ביד מערכת הרשעים ואז גם השי"ת ישיב את שבותו ויהיה בריא אולם וכו' וא"כ גם הפתוב הזה האחרון תבא בכלח אלי קבר הוא ענין ברכה ולפירוש המפרשים שפירשו פלח היא הזקנה גיחא שאחר כל השל"ם והמנוחה שיהיו לו בחייו לא יתקצרו ימיו אלא ישאר חי עד שיהיה זקן ואז ימות ויהיה פעלות גדיש בעתו כמו שמשלקין את הגדיש מן השדה בעת שנתייבש כל צורפו פן הוא יסולק מן העולם בעת ימלאו ימיו ולא ימות בקוצר שנים.

אבל לפירושו של הגאון שהפוננה היא של בכלח היא הלחות שפדמו המנות לגדיש שבקבר יפרדו החלקים הלחים וישארו העצמות היבשות מה ענין זה לכאן שזה הוא טבע העולם ולמה הזכירוהו לאיוב ואם היינו מוצאים איזה חקר טוב למלת בכלח שהיא לשון לחות היתה הברכה מתהפכת לקללה ויפורש שיבא בלחותו והשיבותו אלי קבר שהוא במקבר ימיו שיעזין גופו לח ורטוב: סי' ס' פ' ב'.

אמנם ידעתי כי כן ומה יצדק אנוש עם אל אם יחפץ לריב עמו וגו' פתב שם הרב מלבי"ם ז"ל וז"ל ומה יצדק אנוש נגד האל. כי שיצטדק האדם נגד בעל ריבו יהיה באחד מארבעה אופנים א] בדרך נכות אם ינצחנהו בו פוחו וזה לא יצוייר נגד ה' כי אם יחפץ לריב עמו לא יענופקלל ואיך יצדק בדרך נכות אם הוא לא יענונו פלל ב] יצוייר שיצדק נגדו ע"י יתרון חכמה שבה יתגבר על חבירו בחכמתו.

וגם זה לא יצוין עד ה' כי הוא חכם לבב. ג] ינצחהו ע"י יתרון גבורה שיתגבר עליו בכת אבל ה' הוא אמיץ פח מפל ד] יצוין שיתגבר נגדו ע"י שיתקשה נגד חבירו ולא יזוז ממקומו עד שילאה את חבירו.

אבל נגד ה' מי הקשה אליו ונשאר שלם. עכ"ל.

חלוקה זו הרביעית אין לה מובן פלל דמהו זה שיתקשה נגד חבירו ולא יזוז ממקומו עד שילאה את חבירו ל ובמה יתקשה נגדו אם ביתרון החכמה הרי כבר אמור ואם ביתרון הגבורה הרי כבר אמור ומה שמץ דבר נמצא עוד במה להקשות נגדו ולא יזוז עד שילאהו האם יתקע עצמו פיתד במקום נאמן וישב בשתיקה ולא יזוז עד שילאה את חבירו ויודה לו ל גם חבירו יקום וילך לו.

ופירוש מי הקשה אליו וישלם כבר פירשו המפרשים מי דבר קשות נגד ה' ונשאר שלם או נשאר בשלום ז פרעה הקשה ונחסר וכן כל המקשים (רש"י): סי' כ"ג ח'. הן קדם אהלך ואיננו ואחור ולא יבין לו.

שמאל בעשתו ולא אחז יעטף ימין ולא אראה. פי ידע דרך עמדי בחנני פנהב אצא.

בא עמי קורא נעים ואראה ברור שהגאון מלבי"ם ז"ל נפל ברשת הטעות בפתובים הללו. ומתחלה נפרש הפתובים הללו ע"פ פירוש המפרשים ז"ל (אין בידי כי אם דוקא פירוש רש"י ז"ל ופירוש מצודות ז"ל) שפוננת איוב היתה שהיה רוצה להתנוכח עם השי"ת פב"פ על מה ועל מה הביא עליו כל אותם היסורים יכול על מגן כי לפי דעתו היה נקי ובר.

אבל אמר איוב היכן נמצא להשי"ת פדי להתנוכח עמו הן קדם אהלך ואיננו פלומר אם אלה לפאת המזרח שהוא קדם לבקשהו שם. ואיננו ר"ל לא אמצאהו שם.

ואחור ולא אבין לו פלומר אם אלה לפאת המערב שנקרא אחור ולא אבין לו פלומר שלא יבין. איהו.

שמאל בעשתו ולא אחז פלומר ואם אלה לפאת צפון הנקרא שמאל לבקשהו שם אבל ולא אחז האי אחז הוא לשון ראיה בתרגום פלומר שלא יראנו גם שם. יעטף ימין ולא אראה פלומר אם אלה לפאת דרום הנקרא ימין הנה השי"ת כאלו עטף וכסה פאת הדרום ולא אראהו גם שם.

הנה איוב הפליג במליצתו בענין זה והאריך לשון נגד השי"ת שנעלם ממנו ולא ימצאהו פדי להתנוכח עמו פנים בפנים ואמר במליצתו שאף אם ירצה לילך לכל רום מארבע רוחות העולם לבקש אותו לא ימצאהו בשום רום ונקיט ארבעה לשונות לכל רום לשון אחד.

ואיננו ולא אבין לו ולא אחז (שהוא לשון ראיה בתרגום) ולא אראה וה"ה שהיה יכול ליקח לשון אחד לכל הארבע רוחות שיאמר בכלם ואיננו או ולא אבין לו או ולא אחז או ולא אראה אלא שדרך המליצה פדי שתהיה בתכלית הינפי שלא תהיה בכפילת דברים.

דומה לזה השבח שתקנו לנו אנשי כה"ג ביוצר של שבת אין ערוף לה ואין זולתה אפס בלתה ומי דומה לה אין ערוף ה' אלהינו בעה"ז ואין זולתה מלפנו לחיי העה"ב אפס בלתה גואלנו לימות המשיח ומי דומה לה מושיענו לתחיית המתים.

ליופי המליצה נקטי ארבעה לשונות של שבת אין ערוף לה וכו' וארבעה לשונות של אלהות אלהינו מלפנו גואלנו מושיענו וארבעה לשונות של זמנים עה"ז עה"ב ימות המשיח ותחיית המתים וכל השבחים שייכי פולם בכל הארבעה זמנים אלא כדי שתהיה מליצה יפה חלקו אותם והפירוש הוא פאלו אמר ה' אלהינו אין ערוף, לה בעה"ז מלפנו אין זולתה לחיי העה"ב.

גואלנו אפס בלתה לימות המשיח. מושיענו ומי דומה לה לתחיית המתים.

וא"כ הקריאה של שבת זה צריף שתהיה באופן זה אין ערוף לה ה' אלהינו. בעה"ז.

ואין זולתה מלפנו. לחיי העה"ב.

אפס בלתה גואלנו. לימות המשיח.

ומי דומה לה מושיענו. לתחיית המתים.

ולא כמו שאומרים החוננים ומי דומה לה. מושיענו לתחיית המתים שמדבקים תיבת מושיענו לתחיית המתים ובנדאי שכן עושים בכלם אלא לפי שהוא סוף השבח מרימים קולם יותר ונשמע שאומרים ברור ומי דומה לה.

מושיענו לתחיית המתים. וטעות הוא בידם וכי אינו אלהינו אלא בעה"ז ולא בכל הזמנים ח"ו וכי אינו מלפנו אלא לחיי העה"ב וכי אינו גואלנו אלא לימות המשיח וכי אינו מושיענו אלא לת"ה לנהלא הוא אלהינו הוא מלפנו הוא גואלנו הוא מושיענו בכל זמן וזמן אלא כדי לפות המליצה חלקו אנשי כנה"ג שבת זה על זה האופן ונהרי הוא פאלו אמר אלהינו מלפנו גואלנו מושיענו אין ערוף לה ואין זולתה אפס בלתה ומי דומה לה בעה"ז ובעה"ב ולימות המשיח ולת"ה.

פתבתי זה בדרך אגב לפי שיש לי קנאה על דברים פאלו ואפילו אם תרצה להחזירם ולהוכיח טעותם אינם מקבלים ממה ושחת דבריך הנעמים. הדרך לדברי איובא יוב שפירשו המפרשים דהאי ולא אחז הוא לשון ראיה ורש"י הביא ראיה לזה וכתב וז"ל.

אחז תרגום של אראה ותדע שהטעם פחת האלף ואם לשון אחזה הוא הנה טעמו מלרע פחת החי"ת עכ"ל. ואפילו בלא ראית רש"י סגנון הפתובים מוכיח שפירושו הוא לשון ראיה כמו שפתבנו לעיל.

ומעתה בא אראה שהגאון מלבי"ם נפל ברשת הטעות שכתב וז"ל. הן אבל לא אוכל לא למוצאו ולא לבא עד תכונתו.

כי אם קדם אהלה לבקשו מצד מזרח ואיננו וכשאלה אהור לבקשו מצד מערב הגם שהקדמונים ציירו שהשכינה במערב ושצבא השמים פולם ההולכים ממזרח למערב ילכו להשתחוות לפני פסא פבודו שמה בכ"ז הגם שהוא שם לא אבין לו להשיגו.

שמאל את צד צפון ציירו הקדמונים שהוא פתוח שבצד הזה לא השלים את הבריאה בשלמותו פאלו הניח את הצד הזה בלא צפוי וכחל וקירות כבונה בית ולא אחזו בעצי ארזים ולא צפהו בעץ ובכותלים סביב.

אומר במליצתו שגם שם לא אוכל לראות הגם ששם פתוח כי בעת עשותו צד שמאל ולא אחז אותו לסותמו ולכסותו בעצי ארזים בעת ההיא עטרף ימין העטיף וכסה את הכל בצד ימין עד שלא אראה וכ"ז מליצה על שא"א להשיג את ה' בכל צד.

(ועל דרך המשפך השגת ה' מצד עצמו נקרא השגת פנים וזאת א"א לשום אדם להשיג ולדעת שמץ דבר וכו' והנה הנהגת העולם בדרך הטבע נקרא בכתבי הקדש בשם הנהגת השמאל וכו' ועז"א שאם יחקור אחר ההנהגה המסודרת מצד הטבע שם לא אחז ונגמר הבנין פי שם ימצא שאין סדר נכון בהנהגה פי יש צדיק ורע לו וכו') עכ"ל.

ובביאור המלות כתב וז"ל ולא אחז מענין צפוי כמו ויאחז את הבית (מ"א ו' י') עכ"ל. הראית קורא נעים שהמחבר הזה טעה טעות גדולה בפתוב הזה ופירש ולא אחז מלשון אחיזה וצפוי וכמה לא חש לקמחיה ולא השגיח על סגנון הכתובים שמורה ובא שהוא לשון ראיה בלשון תרגום ולא בטעם המלה שהוא תחת האלף ואפילו אם נאמר שהיה בידו איזה ספר מוטעה שהיה הטעם תחת החי"ת הרי רש"י ז"ל כתב בן בפירושו שהטעם הוא תחת האלף ולא נוכל לפרש לשון אחיזה אלא לשון ראיה ובלי ספק שקודם שיחבר פירושו כבר למד פירושי המפרשים אשר לפניו שרובי פירושיהם לקוחים מן המפרשים.

השטא מיהא שידענו האמת דהאי ולא אחז הוא כאלו אמר ולא אראה בנפול היסוד נפל הבנין שהפירוש שעשה שלא אחזו בעצי ארזים ולא צפהו בעץ ובכותלים וכו' הוא לפי טעותו שהמלה היא מלרע אבל לפי האמת שהיא מלעיל הרי כל מה שכתב לחנם כתבו וכנטול דמי ונהרי זה כמשל הפונקל בפי הבריות וכנה וכנה נפל הדרוש ובלאו הכי נמי הם דברים שאין להם שחר דמהו זה שכתב כי בעת עשותו צד שמאל ולא אחז אותו לסותמו ולכסותו בעצי ארזים בעת ההיא עטרף ימין העטיף וכסה את הכל בצד ימין? מהו הכל? שהרי מליצת איוב היא שאם יבקש למצא השי"ת באיזה רוח פדי להתנוכח עמו לא ימצא אותו בשום רוח ולא דבר על שום ענין אחר א"כ מהו זה שפסה הכל בצד ימין ל: לעיל סי' ט"ז פ"ד'.

מליצי ריעי אל אלוה דלפה עיני: ויוכח לגבר עם אלוה וכן אדם לרעהו: כי שנות מספר יאתיו ואנרח לא אשוב אהלך: סי' י"ז פ' א'. רוחי חנפלה ימי נזעכו קברים לי: פירוש הכתובים הללו ע"פ פירוש המפרשים ז"ל שהיה איוב מתרעם על רעיו שהיו מוכיחים אותו ואמר להם אתם מליצי רעי המדברים עמדי במליצת הניכוח הלא אל אלוה תדמע עיני וקלא לפני גלוי יושר דרכי והלואי הנה מקום לגבר להתנוכח עם אלוה כאשר בן אדם יתנוכח עם רעהו כי שנות מספר יאתיו פלומר הנה יש עמדי מה להתנוכח כי הלא שנות מספר הקצוב לפי זמן העמדת הלחות הלא יבאו לי כי קרבה השלמתכם בעבור רוב המכאוב אשר מהר ליבש את הלחות והמיתה קרובה לבא ואלף א"כ באנרח אשר לא אשוב עוד ומתי א"כ אקבל גמול יושר דרכי.

ואח"ך בסי"י י"ז התחיל ענין אחר ואמר רוחי חונקלה וגו' פירוש הלא כבר רוחי נשחתה וימי חיי הלא נקפצו והלכו להם והרבה קברים לי ר"ל בכל מקום מדרה פה רגלי אני קרוב למיתה פאלו בכל מקום מוכן לי קבר: העתקתי פירוש זה מפירוש מצודות.

והגאון מלבי"ם ז"ל חבר סוף סימן ט"ז עם תחלת סי' י"ז ועשה מהם עסה אחת שכן הוא רצונו פדי לומר שהוא נצח לכל המפרשים ועל פירושו נגה אור. וכתב וז"ל.

פי.

לעומת מ"ש אליפז המעט מהם תנחומות אל פי תשוב אל אל רוחה פי הגם שנתניסר ביסורים בעוה"ז הלא ראוי שיתנחם ע"י השארת הנפש אחר המות שהרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה וישם יקבל שפרו בנעזמות נצח.

טוען ע"ז הלא שנות מספר יאיתיהשנים הקצובים לי לחיות בעוה"ז שיהם שנים שיש להם מספר הלא יאיתיו בהכרח ואז אורח לא אשוב אהלה אלה מן העוה"ז ולא אשוב עוד אל חיים האלה וראוי שישלמו לי גמול מעשי בעוה"ז בעודי בחיים.

ואתה תאמר פי רוחי חונקלה שהגם שיקלו חיי העוה"ז ביסורים ובלי גמול מעשי הלא הרוח שלי הוא אצלי במשכון ופקדון רק לזמן נועד ובכלות הזמן ישוב המשכון אל בעליו כמ"ש והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה ואז אקבל גמול מעשי בעולם הנשמות.

ע"ז משיב הלא ימי נזעכו קברים לי. מצייר במליצתו שחיי האדם הזמנים הוא משך ימי מציאותו בזמן מוגבל שהימים הקצובים לימי חיי הם הם חיי האדם וכל יום ויום מחייו הוא חלק מחייו וכל יום החולף מחיי האדם ונעשה מן יום ההנה יום העבר חלף ומת חלק מימי חיי וכו' וכו' עכ"ל.

ובביאור המלות פתב וז"ל. חונקלה.

מענין חבולתו חוב ישיב (יחזקאל י"ח) המשכון הנזקק לבטחון פאלו הריח נתון בהלואה כמ"ש הפל נתון בערבון ומחזיק אותו במשכון והוא ישאר נצחי כמו בידה אפקיד רוחי ויושב לעת בא השמש כמ"ש עד בא השמש תשיבנו לו עכ"ל.

ומי הכריחו ומי לתצו ומי דחקו לשנות את הידוע ולהוציא המלה מפשטה שהוא לשון חיבול והשחתה ולפרש אותה מלשון חבול ומשכון עד שמפני זה הנצרה לומר דהאי רוחי חונקלה אינם דברי איוב אלא דברי אליפז שאיוב מקשה לאליפז היאך יאמר לו שרוחו חונקלה ותחלת סימן זה הוא מחובר לסוף הסימן שלפניו.

ובשלמא אם לא היינו מוצאים פשט אחר אלא זה היינו צריכים בע"כ למשכונני נפשין ולפרש כמו שפירש הוא והא ודאי בורכא שהפשוט הוא שאיוב קובל על מכאוביו הרעים ואומר שרוחו חונקלה ונשחתה וימי נזעכו וקברים לו כמו בכל דבריו בספר זה שקובל ומתרעם.

ואם ישיב הרב שלשון השחתה לא יצדק ברוח ומפני זה הוציאו ממשמעו אף אתה אמור לו שהמדבר בדרה משל ומליצה אומר דבר הצודק ונדבר שאינו צודק. ובלאו הכי נמי פירושו זה שהוא לשון משכון אינו מתקבל על הלב דמשכון מאי שיאטיה ונלמה צריך

משכונ ואיני אלא הבטחה שאף שגופו מתניסר בעוה"ז רוחו תתענג בדשן לחיי העה"ב ועוד שאם הוא לשון משכונ היל"ל רוחי תבולה שעד היום היא ממנשפנת לא חובלה שהוא לשון עבר ובשלא לפרוש הפשוט שהוא לשון השחתה יצדק לשון עבר שפבר חובלה ונשחתה.

שוב נתבוננתי שפירש פירוש זה שהוא לשון משכונ כדי שייתישבו לו הפתובים הבאים אחריו אם לא התולים וגו' שימה נא ערבני וגו' כי לבם צפנת משכל על פן לא תרומם. ולפי דרכו בפתובים הללו האי לא תרומם חוזר אל הרוח הנזכר בתחלת הענין שהרוח לא תתרום בעיני הבריות שיפירו מעלתו שהוא נצח וכו' ולפיקה פירש דהאי רוחי חובלה היא ממנשפנת יעניין בספרו.

ואי מהא לא אירייה שהמפרשים שפירשו אותו לשון השחתה פירשו הפתובים הבאים אחריו בדרך נכון ועל פן לא תרומם חוזר אל השי"ת יעניין בספריהם. באופן שפירוש המפרשים שפירשו חובלה מלשון השחתה הוא פירוש נכון ולא השתפחה ביה שום עלה ושחיתא ואור נגה על הפירוש הזה ועל חנם רחק ממנו הרב מלבי"ם ז"ל: סי' כ"ג.

י"א.

באשורו אחזה רגלי דרכו שמרתי ולא אט. המפרשים פירשו באשורו בדרך ובמצעדו והביאו חברים מאם תטה אשורו לקמן ל"ח ומכונן אשוריו (תהלים מ) ומן ואשורו בדרך בינה (משלי ט') והוא פירש באשורו מלשון אנוש וכתב וז"ל באשורו אחזה רגלי.

מצעדי רגלי הנה באשורו היינו לצורה אנשי הנפשי לא לצורה ההצלחה הגופנית וגם דרכו שמרתי שהלכתי רק בדרך ה' ולא אט אל דרך אחר עכ"ל. ולמה ברח מפירוש המפרשים? והלא פשט הפתוב הוא פפירושם שדבר בדרך משל כמי שמהלך בדרך ומחזיק בה ברגליו כדי שלא יטה ממנה ימין ושמאל ומ"ש דרכו שמרתי הוא כפל ענין במ"ש והוא פוי המליצה וכן דרך הנביאים בכל הכ"ד לכפול הדברים במלות שונות.

ולפי פירוש דהאי באשורו הוא לשון אנוש מה ענין רגלים אצל האנוש ולא היל"ל אלא באשורו אחזתי. ועוד דבאשורו חוזר אל השי"ת ואם באשורו הוא לשון אנוש האנוש הוא של האדם שהאדם הוא מאנוש אם יקיים מצותיו יתברך לא שהשי"ת יתנה מאנוש ח"ו כי אם יצדק מה יתן לו וידעתי בני ידעתי כי הגאון מלבי"ם הרחיק דרך זו של כפל ענין במ"ש בכל הכ"ד וכל מקום שימצא אינה כפל דוחק עצמו הרבה אפילו בדרך רחוק מאד כדי ליתן לכל ענין משמעות בפ"ע ולכן דחק עצמו בפתוב הזה לפרש באשורו מלשון אנוש ולא מלשון דרך כדי שלא יתנה כפל ענין וזה הדרך אשר בחר לו הוא הפך מכל המפרשים אשר לפניו שהפתובים כופלים דבריהם במ"ש והוא יותר נכון לפוי המליצה: סי' ל'.

א'.

ועתה שחקו עלי צעירים ממני לימים אשר מאסתי אבותם לישית עם פלבי צאני. הנה הפשט הוא שהיו רעיו צעירים ממנו בימים שהיו לאיוב ימים יותר מהם וגם היו מבוזי משפחות אשר מאס אבותם אפילו לשות אותם שומרים עם הפלבים שומרי הצאן: וכמו לקמן ל"ב ו'.

ויען אליהוא בן ברכאל הבוזי ויאמר צעיר אני לימים ואתם ישישים ואין מי שיכחיש פירוש זה זולת הגאון מלבי"ם ז"ל שכתב וז"ל, ועתה נהפך הכל מהפך אל הפך ומתחיל מן הכבוד שהיה לו שעשה נהפך לקלון שפתח שפתחלה ישישים קמו עמדו עתה שחקו עלי צעירים ממני הם שחקים עלי על הימים אשר מאסתי את אבותם אף לשיהיו שומרי צאני עם הכלבים עכ"ל.

הרי שחבר לימים עם מ"ש אח"ך אשר מאסתי שחקו עליו על הימים אשר מאס וכו' ולא ידעתי מה היה לו לפרש פירוש זה כזה בלי שום הכרח שיכריח אותו? והפירוש בעצמו הם דברים שאין להם שחר דמה היא הפנונה שישחקו על הימים אשר מאס את אבותם שהרי השחוק הוא עליו שראו אותו מדופא ביסורין לא על הימים שכן פתוב שחקו עלי: סי' ל"ג.

כ"ז.

וישר על אנשים ויאמר חטאתי וישר העוניתי ולא שנה לי. דרשת רז"ל ידועה ונהיאה רש"י יעשה שורות של אנשים כשניצול מתליו ויתודה ליוצרו.

ולא שנה לי לא נהיה לי שכל בדבריו. ופשט הכתוב הוא קרוב לדרשת רז"ל שפירשו המפרשים דהאי ישר על אנשים הוא מלשון אשורי דהינו שיצעד וילך אל מרבית אנשים ויתודה ברבים ויאמר הנה חטאתי ועוניתי את דרך הישר ולא אחזתי בדרך השנה וישר ובעבור זה בא עלי המכאוב ולא על חנם.

(מועטק מפי' מצודות) והגאון מלבי"ם רחק מן הדרשה ומן הפשט. וכתב וז"ל בבאור המלות.

ישור על אנשים היו"ד מן ישור שרשית. מקור משרש ישר.

ועל מענין עולה ועולתה תקפץ פיה וכן פירשתי (תהלות ד') על משפכם כמו רע רוע. בפקר יאכל עד.

חבלי רשעים עונוני. שיישר העול שעשה אל אנשים עכ"ל בבאור המלות.

ובבאור הענין פתב וז"ל ישור אם חטא בדברים שבין אדם לחברו שבזה אין מועיל תפלה וכו' בזה יש לו תקנה אם ישיב את הגזלה וכו' וז"ש ישור על אנשים שצריך ליישר את העולה והעוות שעות נגד אנשים שנגד העולה יעשה נגדו את הישר וכו' עכ"ל.

דברים חדשים השמיענו הגאון ז"ל אשר לא שערם אבותינו ואבות אבותינו מיום היות אדם על הארץ לפרש ישור שהוא מקור של ישר ועל מלשון עולה וכותב הענין בפשיטות גמור כאלו אומר למפרשים אשר לפניו לא איבה ולא נשמע אליכם בפירושיכם כמ"ש בהקדמתו שפירושי המפרשים חשף סתרים וערפל חתולתם ההי"ב ועתה נראה מהו הפירוש אשר חשף ישופנו אם שלו או של המפרשים כי מי שמע פזאת שעל יתפרש לשון עול וקורא אני עליו מ"ש אליהו לאיוב (סי' ל"ד).

ל"ג) המעמדה ישלמנה כי מאסת כי אתה תבחר ולא אני. ופירשו המפרשים שאומר אליהו לאיוב וכי מעמדה בלבד יושלם התקירה בדבר הנהגת משפט ה' וכי אתה לבדך תכריע כי מאסת אמרי הזולת? וכי אתה תבחר אמתת הדבר ולא אני? הלא גם לי לבב כמוך.

ככה יאמרו המפרשים לגאון ו"ל וכי מעמדה בלבד יתפרשו דברי הנביאים? וכי אתה לבדך תכריע? ל וכי אתה תבחר אמתה הפירושים ולא אנחנו והנה פאן כתב שפן פירש על משכבכם מלשון עול ואני אומר לו שהוא ולא אחר יפרש פן ומי יאבה לו ומי ישמע אליוא: סי' ל"ט ד'.

והקדמו ביניהם ירבו בבר יצאו ולא שבו למו. הנה המפרשים פירשו יחלמו מלשון חזק כמו בריר חלמות ור"ל שמשפר מהשגחת ה' על הבירואים שהילדים של יעלי סלע יתחזקו מעצמן ויהיו בריאים והמה גדלים בחוץ לחורב ביום ורק בלילה ואעכ"ן מתחזקים והולכים.

הרי שהמפרשים הסירו מלב הטועה שלא יפרש יחלמו מלשון חלום מפני שאין לו מובן דמה חלום שייך בבעלי חיים. שאינם מדברים א אבל לא הועילו כלום המפרשים שפא אחריהם הגאון מלבי"ם ועשה עצמו פאלו לא ידע מפירושי המפרשים ופירש הוא מעצמו בפשיטות גדול דהאי יחלמו מלשון חלום וכתב וז"ל ונדמה פאלו יחלום להם בחלום בלח דמיונם שפניהם ירבו בבר וכו'.

ולמה היתה פזאת ומה דוחק לו בפירוש המפרשים עד שרחק ממנו ופירש פירוש זה כזה? ועוד שפסוק הטממים מורה ובא בפירוש המפרשים דיחלמו הוא נקשר עם בניהם שהבנים יחלמו ומוכרחים אנו לומר שהוא מלשון חזק שהבנים יתחזקו ולפי פירשו צריכים אנו להפריד בין יחלמו ובין בניהם הפך מפסוק הטעמים: הן אלה קצות דרכי הגאון מלבי"ם ו"ל בספר זה שלאיוב ובלי ספק שאם נבקש עוד נמצא בפירושו שגגות כמו אלו או יותר מהם ואחת מצאתי בפירושו על דניאל שאחר מחילת כבודו פראוי כתב אינה דברים שלא בהשגחה וזה תואר הפסוקים בדניאל סי' ב'.

ובשנת שנים וגו' ויאמר המלך לקרא לחרטונים וגו' ויאמר להם המלך חלום חלמתי ותפעם רוחי לדעת את החלום וידברו הפשדים למלך ארמית מלכא לעלמין חיי אמר חלמא לעבדך ופשרא נחוא עני מלכא ואמר לכשדאי מלתא מני אזדא הן לא תהודעונני וגו' ענו תנינות ואמרין מלכא חלמא יאמר לעבדוהי ופשרא נהחווה עני מלכא ואמר מן יציב וגו'.

והנה פשט הכתובים פאשר פירשו המפרשים שפוננת הפשדים שאמרו מלכא לעלמין חיי הוא דרך המוסר לברך אח המלכים בראשית המאמרים ומ"ש אמור חלמא לעבדך הוא ג"ך מדרך המוסר לקרות עצמם עבדים למלך ולפיכך לא אמרו אמור חלמא לנו ומה שאמרו שנית מלכא חלמא יאמר לעבדוהי אע"פ שכבר אמר להם שהחלום נשפח ממנו הוא פאלו אמרו בהא סלקינן ובהא נחתינן שאם תאמר לנו מהו החלום נוכל לדעת את הפתרון אבל לומר החלום זה אי אפשר וזהו ששלוש דבריהם ואמרו לא אימי אינש על יבשתא די מלת מלכא וגו' ומלתא די מלכא שאיל יקירא ואחרן לא אימי די חוננה קדם מלכא להן אלהין די מדרהון וגו'.

זהו פשט הכתובים לכל המודה על האמת. והגאון מלבי"ם מפני איזה דקדוקים קלושים הוציא הכתובים מפשטם וכתב וז"ל מלפא לעלמין חיי.

באשר לא יכלו לסתור דברי המלך לגמרי שפבר החליט שלא יאמר להם את החלום ובכ"ז מבקש לדעת פתרונו ונחשבו שהמלך יודע את החלום רק שאינו רוצה להזכירו מפני שהוא חלום רע מבשר מיתת המלך ונרא להגידו בפיו דלא ליתרע מזליה.

ועל צד זה אמרו מלפא לעלמין חיי ואל תירא מות. או שעושה זה מפני שרוצה לנסותם אם יודעים תעלומות לב עז"א חלמא אמר לעבדה ופשרא נחנא אמרו שא"א להם לדעת דבר אשר במחשבה רק יוכלו לדעת את הפתרון גם בלא החלום פי באצטגננות או ע"י כשוף יוכלו לדעת איזה גזירה נגזרה עליו טוב או רע רק שא"א להם לדעת באיזה דמיון נתלבשה ההודעה בחלום שהמדה ירכיב דמיונות רבות בכמה אופנים למשל שהוראת מיתת המלך יוכל המדה לצייר ע"י קציצת אילן גדול או נפילת הר או הריגת חיה נוראה וא"א שיעדו באיזה אופן נחקקה גזירה זו בכח הדמיון ולכן בזאת נאותו שהמלך יאמר החלום לעבדיו האחרים העומדים לפניו והם יגידו הפשר הגם שלא ישמעו החלום פי הם יודעים פתרון החלום ר"ל הגזירה שהודיעו אותו בחלום רק אין יודעים את החלום ר"ל באיזה צורה ודמיון הלבישו זאת להמדה בחלום ואם הוא יאמר החלום בסוד לעבדיו והם יאמרו הפתרון בלי שמיעת החלום יתברר שהפתרון יספיק עם החלום וזה יובן פי בקל יעשו זה בתחבולה וזיוף שיאמרו שפתרונו מספיק עם החלום והגם שיהיה ריחוק ביניהם יחטרו להשוות הדברים בדברים בדוים ומרמה עכ"ל.

ובפסוק ז כתב וז"ל ענו שנית ואמרו המלך יאמר החלום לעבדיו ונגיד הפתרון אחר שראו כי נעלם ממנו החלום בהחלט וא"א שיתעקשו עוד שיאמר החלום עתה השיבו שימתין ויתן זמן ובתוך כך יזכור את החלום ועז"א מלפא חלמא יאמר ר"ל שיאמר בעתיד אחר שיזכור אז יאמר לעבדיו בלחש ונאנחנו נגיד הפתרון ויראה שיספיק עם החלום עכ"ל.

הראיתם קוראים נעימים כמה מתחכם הגאון ז"ל לעשות פירושים חדשים בכתובים אשר לא שיערו המפרשים וכל מגמתו הוא לומר שהוא היה חכם מפל המפרשים אשר לפניו והוציא הכתוב ממשמעותו שהפשדים דברו עם המלך בדרך ענוה וקראו עצמם עבדים לו וקודם דבריהם התפללו על חיינו ואמרו מלפא לעלמין חיי פאיות למדבר עם המלך וכמו שמצינו בדוד מלך ישראל כשדברו עמו נתן הנביא ובת שבע התפללו על חיינו ואמרו יחי אדוננו דוד לעולם והוא פירש דכוננת מלפא לעלמין חיי הוא שאמרו לו שלא יפחד מלהגיד החלום שהיו חושדים אותו שלא נשפח ממנו החלום רק שלא היה רוצה להזכירו מפני שהוא חלום רע מבשר מיתת המלך ונתקרא להזכירו בפיו דלא ליתרע מזליה ועל זה אמרו לו מלפא לעלמין חיי ולא יתירא המות.

או שהיו חושדים אותו שלא נשפח ממנו החלום ומה שאמר להם שנשפח ממנו הוא מפני שרצה לנסותם אם יודעים תעלומות לב לזה אמרו לו שא"א להם לדעת דבר אשר במחשבה רק יוכלו לדעת הפתרון גם בלא החלום באצטגננות וכו' לזאת אמרו לו שהוא יאמר החלום לעבדיו האחרים העומדים לפניו בסוד נכמס והם יאמרו הפתרון בלא שמיעת החלום וכו'.

וְכָל זֶה הֵם דְּבָרִים מְשׁוּבְּשִׁים בְּתַכְלִית הַשְּׁבוּשׁ חֲדָא שְׁהוּצִיא הַפְּתוּב מִפְּשָׁטָן דְּכַוְנָנָת הַפְּשָׁדִים הֵיטָה שִׁיאֵמַר לָהֶם בְּעֶצְמָם הַחֲלוּם וְקָרְאוּ עֶצְמָם עֲבָדִים לֹא מְדַרְבָּה הַמּוֹסֵר לֹא כְּמוֹ שִׁפְיָרֵשׁ הוּא שִׁיאֵמַר לְעֲבָדָיו הָאֲחֵרִים בְּסוּד וְעוֹד אִם כְּדַבְּרֵי לָמָּה הֵיךְ צָרִיךְ לֹאמַר לְעֲבָדָיו הָאֲחֵרִים בְּסוּד וּמָה יִתֵּן וּמָה יוֹסֵף אִם יֵאמַר לְאֲחֵרִים אוֹ לֹא יֵאמַר כִּינּוּן דְּסוּף סוּף הֵם לֹא יִשְׁמְעוּ הַחֲלוּם וּבְלֹא שְׁמִיעַת הַחֲלוּם יִגִּידוּ הַפְּתָרוֹן לֹא יִצְטָרֵךְ לֹאמַר לָהֶם וְלֹא לְאֲחֵרִים אֲלֵא יִשְׁאַר חֲלוּם בְּלִבּוֹ וְהֵם יִגִּידוּ הַפְּתָרוֹן בְּלִי שְׁמִיעַת הַחֲלוּם וּכְשִׁישְׁמַע הַמְּלִךְ הַפְּתָרוֹן אִזּוּ יִגִּיד הַחֲלוּם וְיִרְאֶה אִם הַפְּתָרוֹן שִׁפְתָרוּ מְקַבֵּל לְחֲלוּם אוֹ לֹא וְאִם הַכְּוָנָה הִיא שְׁלֵא הֵי מְאֲמִינִים לְמִלְכָּה שִׁיאֵמַר הַחֲלוּם אַחַר שִׁיִּגִּידוּ הֵם הַפְּתָרוֹן וְלִכְּנֹ צוּוּ עָלָיו שִׁיאֵמַר תְּחִלָּה הַחֲלוּם לְאֲחֵרִים כְּדִי שִׁיְהִיו עֲדִים בְּדַבָּר וְלֹא יוּכַל אֲחִ"כ לְהַכְחִישׁ אֲ"כ אִין לָךְ מוֹרֵד בְּמַלְכוּת גְּדוּל מְזָה שְׁלֵא הֵי מְאֲמִינִים לְמִלְכָּה לְהַגִּיד הָאֲמָת וְהֵי מְחַיִּיבִים רֵאשָׁם לְמִלְכָּה.

וְדַבָּר זֶה שְׁנָה אוֹתוֹ בְּפָסוּק ז' דְּכַוְנָנָת הַפְּשָׁרִים בְּמֵאמָרָם הַשְּׁנִי מִלְכָּא חֲלָמָא יֵאמַר לְעֲבָדוֹהִי דְּפִירֵשׁ הוּא שִׁהַכְּוָנָה הִיא שִׁיתֵּן זְמַן וּבִתְרוּף כְּךָ יִזְכּוֹר אֶת הַחֲלוּם וּכְשִׁיִּזְכּוֹר אוֹתוֹ יֵאמַר אוֹתוֹ בְּלַחֲשׁ לְעֲבָדִים הָאֲחֵרִים וְהֵם יִגִּידוּ הַפְּתָרוֹן דְּלִפִּי הַדְּבָרִים הַלְלוּ לֹא חֲשָׁדוּ אוֹתוֹ שֶׁהִיךְ מְשַׁקֵּר אֲלֵא שִׁיִּדְעוּ בְּבִירוֹר שֶׁנִּשְׁפַּח מִמֶּנּוּ וְאֲ"כ לָמָּה צָרִיךְ שִׁיאֵמַר אוֹתוֹ לְאֲחֵרִים כְּשִׁיִּזְכּוֹר אוֹתוֹ יֵאמְרֵנוּ לָהֶם הֵם בְּעֶצְמָם וְהֵם יִגִּידוּ הַפְּתָרוֹן.

אֲתַמְהָה: הַעֲתִיקָה מִן הָאֲסִיף שֶׁל שְׁנַת תְּרַמ"ז לִפ"ק כְּתַב הַרָאב"ע בְּמִדְבַר ט'. י"ג) בְּפָסוּק וְהֵאִישׁ אֲשֶׁר הוּא טְהוֹר וּבְדַרְבָּה לֹא הֵיךְ" וְ"ל: וּבְדַרְבָּה אוֹ בְּדַרְבָּה וְכֵן וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ עַכ"ל.

וְהִנֵּה דְּבָרָיו תְּמוּהִים וְנִפְלְאִים לְמֵאֵד בְּרֵאשִׁית הַהִתְבּוֹנְנוֹת כְּאֲשֶׁר יִרְאֶה כָּל מִבִּין דְּבַר אָפֶס הַהַמ"ד בְּבִאוֹר שָׁם. גַּם ר"ש נֶעֱטָטְעַר בְּפִירוּשׁוֹ שָׁם עַל הַרָאב"ע.

כֵּן בְּעַל אָבִי עֶזֶר' בְּבִאוֹרוֹ עַל הַרָאב"ע שָׁם. כָּלֵם כְּאֶחָד מִתְּנַבְּאִים כִּי אִין כְּוָנָת הַרָאב"ע בְּמַלְת אוֹ לְחַלְק.

וְכִמוֹ בְּמַלְת וְאִמּוֹ שֶׁהִבִּיא. אִף רְצוֹנוֹ לְהוֹרוֹת עַל הַקְּרִיאָה שֶׁל נִי"ו "וּבְדַרְבָּה" שֶׁהוּא כְּמוֹ אוֹ בְּמֵלָא פּוּם וְלֹא בְּשׁו"א כְּדִינוֹ.

וְהוֹכַחְתּוּ מְמַלְת "וּמִכָּה" וִיעוּי"ש. אֲמַנָּם לְדַעֲתִי לֹא יִתְכַּן בְּשׁוּם אֲנֹפֶן לִיִּחְסַס בְּאוֹר וְנִרְעִיוֹן זֶה כְּזֶה לְהַמְבָּאֵר הַנִּפְלְאָה בְּפִשְׁטוֹת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַרָאב"ע ז"ל וְכָלֵם לֹא הִבִּיא עֶזֶר וּבִאוֹר וּפִירוּשׁ עַל דְּבָרֵי הַרָאב"ע הַסְּתוּמִים.

כִּי אִין מְדַרְכּוֹ שֶׁל הַרָאב"ט לְרַמְזוֹ רְמָז בְּסִגְנוֹן מְלָה זוֹ אוֹ עַל הוֹרָאת הַשׁוֹרֵק [ר"ל מִלֵּאכּו"ם] וּמִדּוּעַ נִקְטַט דְּוִקָא כְּאֵן לְשׁוֹן הַפְּתוּב "וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ" שִׁישׁ מְקוֹם לְטַעוֹת בְּדַבְּרֵי שְׁנַת־כְּוָנָן עַל הַנִּי"ו מְמַלְת וְאִמּוֹ.

וְלָמָּה לֹא תִפֶּס לְשׁוֹן הַפְּתוּב וּמִלָּאוּ בְּתֵי מְצָרִים כַּמֶּשׁ"כ הַרָאב"ע (שְׁמוֹת א'. ג'): אֲמַנָּם בְּעַל "מְקוֹר חַיִּים" בְּבִאוֹרוֹ שָׁם עַל הַרָאב"ע כְּתַב וְ"ל.

ר"ל כְּפִי מְשַׁמְעוֹת הַפְּסוּק נִרְאֶה. שְׁאֵם הוּא טְהוֹר וְלֹא הֵיךְ בְּדַרְבָּה רְחוּקָה.

וְחֻדַל לְעֲשׂוֹת הַפְּסַח שִׁיִּכְרַת. אֲבָל אִם הוּא טְהוֹר וְהִנֵּה בְּדַרְבָּה רְחוּקָה.

אוֹ שְׁלֵא הֵיךְ בְּדַרְבָּה רְחוּקָה אֲבָל הוּא טְמֵא. וְחֻדַל לְעֲשׂוֹת הַפְּסַח אִינוּ בְּהַפְּרַת.

אָבֵל נֹכַח לֹמַר כִּי דַעְתּוֹ ו"ל. שְׁנֵה שְׁאָמַר וְחִדַּל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח, שְׁאִינוּ מְדַבֵּר בְּפֶסַח רֵאשׁוֹן.

אָלֵא בְּפֶסַח שְׁנִי. ור"ל.

הָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא טְהוֹר וְהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה. אוּ בְּדֶרֶךְ לֹא הָיָה וְהָיָה טָמֵא בְּפֶסַח רֵאשׁוֹן. וְחִדַּל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח שְׁנִי וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא עַכ"ל. וְכַדְבָּרִים הָאֵלֶּה הָאֲחֵרוֹנִים מִמֶּשׁ כְּתַב ג"כ בְּסֵפֶר מְנַחֵה בְּלוּלָה" בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה שֵׁם.

דְּכֻוֹנַת הַרֵאב"ע לְפָרֵשׁ הֵךְ קָרָא עַל פֶּסַח שְׁנִי וְכַנ"ל. אָבֵל גַּם הַבְּאוּר הָיָה תְּמוּהָ מְאֹד. דְּמַלְבֵּד דְּלִפִּי"ז הֵנָּה לֹא מְצִינּוּ כְּרַת הַתּוֹרָה מְפֹרָשׁ לְמַבְטַל בְּמִזִּיד לַעֲשׂוֹת פֶּסַח רֵאשׁוֹן רַק בְּהִכְרַח לְלַמּוֹד כְּרַת בְּפֶסַח רֵאשׁוֹן מִפֶּסַח שְׁנִי הֵנָּה מְלַבֵּד כ"ז. לְפִי בְּאוּר זֶה יִהְיֶה דְבָרֵי הַרֵאב"ע הַנֶּ"ל נֶגֶד גְּמָרָא עֲרוּכָה בְּתַלְמוּד בְּפֶסַחִים (דָּף צ"ג א') וְשֵׁם ע"ב וּבַתּוֹסֵפֶתָא.

דְּאָמְרִינָן שֵׁם. שְׁלֵשׁ מַחְלֻקֹת בְּדֶבֶר רַבִּי ס"ל חֲיִיב כְּרַת עַל פֶּסַח רֵאשׁוֹן.

וְחֲיִיב כְּרַת עַל הַשְּׁנִי. וְר"ן סוֹבֵר דְּפֶטוּר עַל הַשְּׁנִי מִכְּרַת.

וּרְחַב"ע אוֹמֵר דְּאָף עַל הַרֵאשׁוֹן אִינוּ חֲיִיב כְּרַת אַא"כ לֹא עָשָׂה אֶת הַשְּׁנִי. וְשְׁלֵשְׁתָּן מֵהֵךְ קָרָא דְרֵשׁוֹ.

דְּאָף רַבִּי דַס"ל חֲיִיב כְּרַת עַל הַשְּׁנִי סוֹבֵר דֵּהָא דְּכַתִּיב וְחִדַּל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה' קָאִי עַל פֶּסַח רֵאשׁוֹן. וְקָרְבַּן ה' לֹא הִקְרִיב בְּמִנְעֵדוֹ קָאִי עַל פֶּסַח שְׁנִי דְּחֲיִיב כְּרַת.

וְיִלִּיף חֲטָאוֹ יִשְׂא"ל מִמְּגִדָּף. וְר"ן וּרְחַב"ע פְּשִׁיטָא דֵּהֵךְ וְחִדַּל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה קָאִי רַק עַל פֶּסַח רֵאשׁוֹן.

וְכַאֲשֶׁר נִתְבְּאֵר שֵׁם בְּתַלְמוּד לְכָל חַד כַּדַס"ל. וְא"כ פִּי הַרֵאב"ע שְׁפִי בְּפִשְׁטוֹת דְּקָאִי הַקָּרָא עַל הַפֶּסַח שְׁנִי בְּלֵבֵד.

הוּא דְּלֹא כְּמֵאן ל וּלְפִירוּשׁוֹ קָשָׁה טוֹבָא עַל ר"ן וּרְחַב"ע דַס"ל דְּלִיכָא כְּרַת בְּשְׁנִי. וְהֵלֵא בְּפִירוּשׁ נְאֻמַר בְּקָרָא דְּעִיקָר כְּרַת בְּשְׁנִי הוּא דְּכַתִּיב וְלָמָּה לָּהּ מִקְשִׁינָן בְּאֲמַת בְּתַלְמוּדֵשׁם עַל ר"ן וּרְחַב"ע מְזָה הַכְּתוּב.

אִם יֵשׁ מְקוֹם לְפִירוּשׁ הַזֶּה שֶׁל הַרֵאב"ע. וְאִם אֲמַנָּם מְצִינּוּ בְּתַלְמוּד פֶּסַחִים (דָּף צ"א ב') דְּאָמְרִינָן אֲלִיבָא דְר' יוֹסִי שֵׁם וְכַתִּיב בְּפֶסַח שְׁנִי וְנִכְרְתָה וְגו' " הַרִי מִשְׁמַע לְכַאוּרָה.

דְּדַעַת ר' יוֹסִי הוּא לְפָרֵשׁ הַקָּרָא כְּפִי הַרֵאב"ע הַנֶּ"ל אָבֵל כְּבָר כְּתַב רִש"י שֵׁם בַד"ה וְכַתִּיב בְּשְׁנִי וְכו' דְּגַם ר' יוֹסִי כְּרַבִּי ס"ל דְּוְנִכְרְתָה אֲרֵאשׁוֹן קָאִי. מִיְהוּ כִּי קָרְבַּן ה' וְגו' קָאִי אֲשֶׁרִי וְכַנ"ל וִיעוּיִי"ש.

וְא"כ לְפִי "הַמְּקוֹר חֲיִימ' וְהַמְּנַחֵה בְּלוּלָה יִהְיֶה דְבָרֵי הַרֵאב"ע נֶגֶד דַּעַת הַתַּלְמוּד דְּלַדַּעַת הַתַּלְמוּד לֹא תִכְּנֵן פִּי זֶה וְכַמֶּש"כ. וְעוֹד דְּגַם בְּלֵא"ה לֹא תִכְּנֵן הַבְּאוּר הַנֶּ"ל.

כִּינּוּן דֵּהוּא גַם נֶגֶד הַהִלְכָה. לְפִי"ז מוֹכְרָח דְּטָמֵא אוּ מִי שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה בְּפֶסַח רֵאשׁוֹן לֹא עָשָׂה גַם אֶת הַפֶּסַח שְׁנִי.

חֲיִיב כְּרַת וְכַנ"ל. וְהַרִי לְהַדְיָא פֶּסַק הַרְמַב"ם (בְּפ"ה מַה' ק"פ).

ר"ב) דְּמִי שְׁהִיָּה טָמֵא אוּ בְּדֶרֶךְ רְחִיקָה. וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרֵאשׁוֹן.
אעפ"י שְׁהִיָּד בְּשֵׁנֵי אֵינֹו חֲזִיב פְּרַת. וּא"כ אֵין כָּל יְסוּד נְכוֹן לְבֹאוֹר בְּעַל מְקִיר חֲזִיבִים"
וּבְעַל מְנַחָה בְּלוּלָה" הַנ"ל: אוּלָם בַּעַנ"ד נ"ל אֲשֶׁר דְּבָרֵי הָרֵאב"ע נְכוֹנִים מְאֹד.
וַיִּתְבָּרְרוּ וַיִּצְרְפוּ הַדְּבָרִים ע"פ מַש"כ הָרַמְבַּ"ם בְּפִי הַמְּשַׁנֶּה בְּפִסְחִים (רפ"ח) וַז"ל.
כְּשֶׁהִיָּה טָמֵא אוּ בְּדֶרֶךְ רְחִיקָה בְּפִסַּח רֵאשׁוֹן וְלֹא עָשָׂה אֶת הַשֵּׁנִי.
אֵינֹו חֲזִיב פְּרַת. לְפִי שְׁנַפְטֵר מְפִסַּח רֵאשׁוֹן שְׁנֵאמַר בּוֹ לְשׁוֹן פְּרַת.
וְנִדְחָה לְפִסַּח שֵׁנִי שְׁלֵא נֵאמַר בּוֹ לְשׁוֹן פְּרַת. וְכַשְּׁשֶׁגַּג אוּ נֵאָנַס בְּפִסַּח רֵאשׁוֹן וְלֹא עָשָׂה
אֶת הַשֵּׁנִי חֲזִיב פְּרַת.
כִּי לְשׁוֹן הַתּוֹרָה כָּל מִי שְׁלֵא הִיָּה טָמֵא. אוּ בְּדֶרֶךְ רְחִיקָה וְלֹא עָשָׂה פִּסַּח כָּלֵל חֲזִיב פְּרַת
וְהוּא אָמְרוּ ית' וְהָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא טְהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא הִיָּה וְגו' עכ"ל.
הָרִי לְנוּ מְפֹרָשׁ שְׁגַם הָרַמְבַּ"ם מְפֹרָשׁ הַפְּסוּק הַנ"ל כַּהֲרֵאב"ע. וְכִמוֹ שְׁמַדְיִיק הָרַמְבַּ"ם
בְּלִשׁוֹנוֹ הַזֶּהב וְאוֹמַר כִּי לְשׁוֹן הַתּוֹרָה כָּל מִי שְׁלֵא הִיָּה טָמֵא אוּ בְּדֶרֶךְ רְחִיקָה וְכו' וְאֵינֶנּוּ
אוֹמְרִים.
כָּל מִי שְׁלֵא הִיָּה טָמֵא וְלֹא הִיָּה בְּדֶרֶךְ רְחִיקָה. וּא"כ י"ל שְׁפִיר דְּכַוְנוֹת הָרֵאב"ע הוּא
לְפָרֵשׁ אֶת הַפְּתוּב הַנ"ל בְּפִשְׁטוֹת כְּדְבָרֵי הָרַמְבַּ"ם.
וַיְסוּדֵי בִיאוֹרוֹ נִשְׁעָנִים עַל הַפְּשֵׁט וְעַל הַהֲלָכָה. וְאֵין כָּל נִפְתָּל יַעֲקֹב בְּדְבָרָיו מַעֲתָה.
דְּהֵנָּה הַנּוֹקְשָׁה לְהָרֵאב"ע לְהָרַמְבַּ"ם. א) לְמָה פְּתַבָּה הַתּוֹרָה טָמֵא וּבְדֶרֶךְ רְחִיקָה וְלֹא יִלְפִינּוּ
זֶה מִזֶּה וְע"כ דה"ט.
מִשׁוֹם דְּגַלֵי רְחִמָּא תְּרִי גִוּוֹנִי. יֵשׁ בְּזֶה מֵה שְׁאֵין בְּזֶה.
דְּזֶה [הַטָּמֵא] אֵינֹו רְאוּי מַחֲמַת אִיסוֹר. וְזֶה [שְׁהִיָּה בְּדֶרֶךְ רְחִיקָה] אֵינֹו יָכוֹל.
וּבְכָל אֹנְפֹן כְּשֵׁי אֲפָשֶׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת הַפְּסַח הָרֵאשׁוֹן יַעֲשֶׂה הַשֵּׁנִי וְכַמֶּשׁ"כ בְּסִפְרָ קוֹל הַרַמ"ז
בְּמַס' פְּסַחִים שָׁם וַיַּעֲוִי"ש. וְלִפִּי"ז פִּירְשׁוּ הָרֵאב"ע וְהָרַמְבַּ"ם דְּגַם בְּמִזִּיד הוֹדִיעָה לְנוּ
הַתּוֹרָה הֵנִי תְּרִי גִוּוֹנִי הַנ"ל.
דְּבְכָל אֹנְפֹן הֵנִי מִזִּיד. כְּשֶׁזֶה רְאוּי וְזֶה יָכוֹל וְכַאֲשֶׁר יִתְבָּאֵר.
וּלְכֹף נִקְטַ הַקְּרָא בְּמִפְּיֹו לְצִיָּיר הֵנִי תְּרִי גִוּוֹנִי דְּמִזִּיד בְּטָמֵא וְדֶרֶךְ רְחִיקָה גּוֹפִיָּיהוּ
לְאֲשַׁמְעִינּוּ כַּנ"ל, ב) הַנּוֹקְשָׁה לָהֶם לְמָה לֹא פְּתַבָּה הַתּוֹרָה (בְּפִסּוּק י"ג) וּבְדֶרֶךְ רְחִיקָה"
"לֹא הִיָּה" כְּמוֹ לְמַעְלָה וּבְפִסּוּק יו"ד) ? לְכַך' פִּירְשׁוּ כַּנ"ל לְהַגְדִּיל הַרְבוּתָא בְּכָל צֶדֶר,
וּר"פ הַפְּסוּק לְדַעַת הָרֵאב"ע וְהָרַמְבַּ"ם וְהָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא טְהוֹר' [ר"ל].
אָבֵל הָאִישׁ שְׁהִיָּה טְהוֹר בְּפִסַּח רֵאשׁוֹן וְאִף שְׁהִיָּה בְּדֶרֶךְ. אִף בְּדֶרֶךְ קְרוּבָה.
דְּהֵינֵנוּ פְּחוֹת מַט"ו מִיָּל. שְׁהִיָּה יָכוֹל לְהַגִּיעַ לִירוּשָׁלַם אַחַר חֲצוֹת.
הָרִי זֶה מִזִּיד בְּרֵאשׁוֹן. וְחֲזִיב פְּרַת אִם לֹא יַעֲשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי וְכַמֶּשׁ"כ הָרַמְבַּ"ם (בְּפ"ה מֵה'
ק"פ.

ה"ב.

וה"ט) יעיי"ש, "ובדָרְךָ לֹא הָיָה" (ר"ל. או מי שלא הָיָה כָּלֵל בְּדָרְךָ.,

בְּפֶסֶח רֵאשׁוֹן רַק בְּבִיתִי. וְאַף שְׁהָיָה טָמֵא בְּמִקְצָת.

אִךְ בְּאִנְפֵּן שְׁהָיָה רֵאשׁוֹן לִיטְהָר וְלֹא טָבֵל אֶלְא יָשׁב בְּטוֹמְאָתוֹ. עַד שְׁעָבַר זְמַן הַקְּרָבָן.
הָרִי זֶה מְזִיד בְּרֵאשׁוֹן וְחַיִּיב פְּרֵת אִם לֹא יַעֲשֶׂה אֶת הַשְּׁנִי. וְכַמֶּשׁ"כ הֶרְמֵב"ם לְהִדְיָא (שָׁם.
וְשָׁם.

ה"ד) יעיי"ש. ולפי"ז מְצִינּוּ גַם בְּמִזִּיד ג"כ הָנִי תְּרִי גְנוּנֵי הַגָּ"ל.

וּבַעֲבוּר זֶה חֲלָקוֹ הֵרָאב"ע וְהֶרְמֵב"ם אֶת הַקְּרָא הַגָּ"ל לְשְׁנֵימָ. דְּבָא זֶה וְלִמַּד עַל זֶה.

וּלְכָךְ לֹא נִקְט פֶּאֶן מַלְת "רְחוּקָה" דְּמִשְׁמַע. וּבְדָרְךָ לֹא הָיָה כָּלֵל.

מִשָּׂא"כ "בְּטָהוֹר" מִיָּרִי שְׁהָיָה בְּדָרְךָ קְרוּבָה. וְכַמּוֹ כֵּן "וּבְדָרְךָ לֹא הָיָה" מִשְׁמַע אֲבָל הָיָה
טָמֵא בְּמִקְצָת.

וְכַנִּי"ל וְחֲדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסֶח וְנִכְרְתָה' [ר"ל כְּשֶׁהָיָה מְזִיד כַּנִּי"ל. וְאַפִּי"ה לֹא עָשָׂה אֶת
הֵרֵאשׁוֹן.

חַיִּיב פְּרֵת.] "כִּי קָרְבָן ה' לֹא הִקְרִיב בְּמוֹעֲדוֹ" [ר"ל וְאִם גַּם לֹא עָשָׂה אֶת שׁ הַפֶּסֶח הַשְּׁנִי
אֲזַי "חֲטָאוֹ יִשָּׂא" [ר"ל חַיִּיב פְּרֵת] וּמוֹכַח מִזֶּה ג"כ.

דָּאֵם שְׁגַג וְנֶאֱנָס בְּרֵאשׁוֹן. וְלֹא עָשָׂה אֶת הַשְּׁנִי ג"כ חַיִּיב פְּרֵת.

דְּשָׁגַג וְנֶאֱנָס הָרִי הוּא בְּכָלֵל כֹּל מִי שְׁלֹא הָיָה טָמֵא. אִי בְּדָרְךָ רְחוּקָה.

וְהֵם בְּכָלֵל, כִּי קָרְבָן ה' לֹא הִקְרִיב" "חֲטָאוֹ יִשָּׂא" מִשָּׂא"כ טָמֵא וְהָיָה בְּדָרְךָ רְחוּקָה
בְּרֵאשׁוֹן. אִינָם בְּכָלֵל הַזֶּה.

וְכִינּוּן דְּפֶטֶר רְחֻמָּא. לְטָמֵא וְדָרְךָ רְחוּקָה מִפֶּסֶח רֵאשׁוֹן.

וְלֹא פְתִיב בְּהוֹ לְשׁוֹן פְּרֵת [ר"ל. דְּהִקְרָא דְכְּתִיב כִּי קָרְבָן ה' לֹא הִקְרִיב וּגו' חֲטָאוֹ יִשָּׂא,
אִינּוֹ סוֹכֵב כָּלֵל עַל טָמֵא וְדָרְךָ רְחוּקָה וְכַנִּי"ל.

רַק עַל מְזִיד וְשָׁגַג וְנֶאֱנָס וְכַנִּי"ל. וְכַמֶּשׁ"כ הֶרְמֵב"ם וְהַלַּח"מ שָׁם (בַּה' ק"פ.

פ"ה.

ה"ב) בְּבֵאוֹר דְּבָרִיו] כְּשֶׁלֹּא עָשָׂה ג"כ אֶת הַשְּׁנִי. פְּטוּרִים מִפְּרֵת וְכַנִּי"ל.

מִשּׁוּם גַּזְזָה"כ כֵּן הוּא עֲנִין הַפְּרִשָּׁה לְפִי דַעַת הֶרְמֵב"ם. וְעַפִּי"ז גַּם דְּבָרֵי הֵרָאב"ע
מְבִנְיָרִים פֶּה.

וְכַמֶּשׁ"כ"ל: מְרָדְכִי רֵאבִינְאוֹוֹטִין מְסַקִּידֵל